АКЧА КАДЕРЕ

Сумның тотрыклы булуы безгә ни бирә?

> 5

ТӨТЕН ИСЕ

Электрон тәмәке олысыннан алып кечесенә кадәр һәркемнең кулында хәзер

> 17

ЛӘЛӘ МИҢНУЛЛИНА

Театрлы-моңлы тормышы турында актриса белән әңгәмә

> 18

ВАТАНЫМ ТАТАРСТАН

1918 елның 12 мартыннан бирле чыга | ИҖТИМАГЫЙ-СӘЯСИ ГОМУМТАТАР ГАЗЕТАСЫ | № 112 (28885) | Җомга | 5 август | 2022 ел

Газета 1968 елда Хезмәт Кызыл Байрагы ордены белән бүләкләнде

www.vatantat.ru
/vatanimtatarstan
/t.me/vatantat

4604609 000131

Илдар Мөхәммәтҗанов

БАЗАР КӨН

АВЫЛ КЕШЕСЕ АНЫ САБАН ТУЕН КӨТКӘНДӘЙ КӨТЕП АЛА

Ул көнне бөтен район гөрләп тора. Киштәләрдә ни генә юк: яңа аертылган бал, сөт өсте, җиләк-җимеш, кайнар икмәк кенә түгел, эт-мәчеләр, хәтта бозау белән сыер да саталар. Районнарда үтүче базар көндә халык әнә шулай сату итә. «ВТ» журналисты республиканың берничә районында сату итүчеләр белән сөйләште.

> 15

Ишетми калмагыз

Владимир Путин ана капиталын сабыйларны шәхси балалар бакчасына йөртүгә түләү өчен файдалануга рөхсәт бирүне күздә тоткан законны имзалаган. Дәүләт Думасы Рәисе Вячеслав Володин аңлатып үткәнчә, закон ата-аналарга бәгырь җимешләрен балалар бакчасына йөртү мөмкинлеген арттыруга юнәлдерелгән. Хәзер алар ана капиталы белән шәхси эшмәкәрләр ачкан балалар бакчалары хезмәтенә түли алачак. Исегезгә төшерәбез: Дума 15 июльдә ана капиталын лицензияле шәхси мәктәпкәчә белем бирү оешмалары хезмәтенә түләү өчен файдалану мөмкинлеге бирү турында закон проектын кабул иткән иде.

Татарстан электр самокатлары катнашында юлда куркыныч хәлләр иң күп теркәлгән төбәкләр исемлегенә кергән. Беренче яртыеллыкта шундый ун очрак булган. Тулаем алганда илдә самокатчыларга бәйле хәтәрләр саны 1,5 тапкыр диярлек арткан. Һәлак булучылар исәбе дә ике тапкыр үскән: 6 үлем-китем очрагы теркәлгән. Хәвеф-хәтәрләр асылда җәяүлеләрне бәрдерүгә бәйле (78,8 проценты). Өчтән бер өлеше – юл аша чыгу урыннарында. Антирейтингта Мәскәү (94 куркыныч очрак), Санкт-Петербург (57), Свердловск өлкәсе (16) алгы урыннарда бара. Республикада ел башыннан бирле электр самокатларында йөрү кагыйдәләрен бозган 735тән артыграк кеше җаваплылыкка тартылган.

Казан Федераль (Идел буе) университеты, абитуриентлар һәм ата-аналар исәпләвенчә, Татарстанның иң яхшы югары уку йорты. КФУ аларның фикеренә нигезләнеп төзелгән рейтингта беренче урынга чыккан. Сораштыруда катнашучылар искәртеп үткәнчә, иң алдынгы, республикада гына түгел, аннан читтә дә иң танылган вуз бу. Республиканың югары уку йортлары буенча үткәрелгән тикшеренү нәтиҗәләре «ПромРейтинг» агентлыгы сайтына урнаштырылган. Шулай ук Казан дәүләт медицина университеты, архитектура-төзелеш университеты (КИСИ), КНИТУ-КАИ һәм Иннополис университеты да лидерлар исемлегенә кергән.

Кичә иртән «Казан-1» тимер юлы вокзалыннан Казаннан Түбән Новгородка тәүге электр поезды китте. Яңа электричка җибәрү тантанасында транспорт һәм юл хуҗалыгы министры Фәрит Хәнифов катнашты. Аның әйтүенчә, электр поезды өч төбәктә яшәүчеләргә актив төстә аралашу, шәхси, эшлекле сәфәрләр кылу, экскурсияләргә бару мөмкинлеге бирәчәк.

Казан – Түбән Новгород поезды 4 вагоннан тора. Барлыгы 400 урынга исәпләнгән. Казаннан тәүге рейска 140лап кеше утырды. Поезд безнең шәһәрдән һәр көн саен 05.10 сәгатьтә кузгалып, Түбән Новгородка көндезге уникенче яртыда барып җитәчәк. Аннан исә 16.00 сәгатьтә юлга чыгып, 22.28 сәгатьтә Татарстан башкаласында булачак. Электричкада бару вакыты 6 сәгать 20 минут тәшкил итә.

Районнарда ни хәлләр?

Түбән Кама

Шәһәрдә ял итү теплоходын эшләтеп җибәрергә ниятлиләр. Район башкарма комитеты җитәкчесе Рамил Муллин белән «Речфлот» генераль директоры Александр Землянский шул хакта сөйләштеләр. Рамил Муллин әйтүенчә, теплоход туристларны җәлеп итәргә булышачак. «Моннан тыш, бу безнең шәһәр халкы өчен яңа шартлар тудырачак, алар теплоходта төрле бәйрәмнәр уздыра алачак. Өстәвенә Түбән Камада күп кенә сәнәгать предприятиеләре эшли, аларның коллективларына бу тәкъдим дә кызыклы булачак. Әмма бу эшнең барлык якларын да уйларга кирәк. Теплоход нәкъ менә Түбән Каманы, аның тарихын күрсәтеп торырга тиеш», – ди район җитәкчесе.
(e-nkama.ru)

Кукмара

Районда удмурт халкының беренче уңыш өлгерүгә багышланган Выль Джук милли бәйрәме узды. Башка елларда бу йола удмуртлар яшәгән авылларда гына искә алынса, быел аны район күләмендә Кукмараның Комсомол мәйданында оештырдылар. Удмурт теленнән тәрҗемә иткәндә Выль Джук «беренче уңыштан пешерелгән арпа боткасы» дигәнне аңлата. Йола буенча бу көнне бөтен ризыкны яңа уңыштан әзерләргә кирәк. Шуннан соң җыр-биюләр, күңел ачу башланган. Шәһәребездә узган әлеге бәйрәм күпләр өчен яңалык булып торгандыр. Бәйрәмдә удмурт халкының инде югалып барган йолаларын, милли ризыкларын, зәвыклы киемнәрен, җыр-биюләрен, уеннарын һәм шул йолаларга бүген дә тугры калган шат күңелле удмурт кешесен күрергә була иде.
(«Хезмәт даны»)

Зәй

Район башлыгы Разиф Кәримов җитәкчелегендәге икътисади советның күчмә утырышында балыкчылык хуҗалыгын үстерү турында фикер алыштылар. «Без Татарстанда бердәнбер җылы сулыкта балыклар үрчетү хуҗалыгы буларак исәпләнәбез. Карп һәм киңмаңгай (толстолобик) балыклары үрчетү белән танылган буаларыбызның ташландык хәлдә, суүсемнәргә күмелеп утыруы бер дә күңелле хәл түгел. Һәм менә, ниһаять, әлеге хуҗалыкны сафка бастырырга теләк белдерүче яңа хуҗалар барлыкка килде», – диде Разиф Кәримов.
(«Зәй офыклары»)

Әлмәт

Әлмәттә җиде ай эчендә 1104 бала туган. 543 малай һәм 561 кыз дөньяга килгән. Бу хакта Әлмәт ЗАГСы хәбәр итә. Игезәкләр 14 гаиләдә туган. Популяр исемнәр Ясминә, Амелия, Артем, Әминә, Мирон булды. Линур, Леонела, Эзель, Эльман, Тамир, Тихон, Лира, Әмир, Ярина, Эвита, Рамир, Суламита – сирәк исемнәр. 2022 ел башыннан бирле Әлмәттә 563 гаилә төзелгән. Җәйге чорда 271 пар никахларын теркәгән.
(«Әлмәт таңнары»)

АНДА БЕЗНЕ КӨТӘЛӘР

Ничек тә ярдәм итәргә! Республиканың кан үзәгенә килгән Гөлшат Шәфыйкова әнә шулай ди. Канын беренче генә тапшыруы түгел. Әмма бу юлы нияте башка. Кан тапшырган өчен түләнгән акчаны Донецк һәм Луганск республикаларында яшәүчеләргә җибәрәчәкләр. Бөтенроссия халык фронты оештырган «Барысы да җиңү өчен» проектына Казанда дистәләрчә кеше кушылды.

Хөсәен Аммар Сафаулдиин Хөсәен елына биш тапкыр кан бирә икән. Хастаханәдә эшләүче егет күптән түгел Херсон шәһәрендә волонтер булып эшләп кайткан.

– Андагыларга ярдәм бүген һәм хәзер кирәк. Әлеге чарага күбрәк кеше кушылуын телим, – ди ул.

Кан бирергә бөтен кеше килә ала. Иң мөһиме гәүдә авырлыгы 50 килодан ким булмасын! Бирелдә табиблар башта кешенең кан төркемен ачыклый. Табиблар кимчелек тапмаса, кан бирергә җибәрәләр. 20 минут дигәндә, эш тәгәлләнә. Ахырдан кан бирүчене чәй һәм печенье белән сыйлыйлар.

– Кемгәдер ярдәм итү өчен каныңны бирү – зур батырлык. Кан ул – дөньяда сатып алынмый һәм аны берни белән алыштырып булмый торган әйбер. Күпләрнең гомерен без бары тик донорлар тапшырган кан белән саклап калабыз, – ди Республика балалар клиник хастаханәсенең баш табибы урынбасары, Халык фронты төбәк штабының рәистәше Светлана Сенек. – Бөтенроссия халык фронты белән бергә кан тапшырып, башкаларга ярдәм итү акциясе быелның 7 июлендә башланып китте. Әлеге чарада атказанган донорлар, әле берничә тапкыр гына кан бирүчеләр, беренче тапкыр килүчеләр дә бар. Аларны бер максат – Донецк һәм Луганск республикаларында хәрби операциядә катнашкан солдатларга ярдәм итү берләштерә.

Республика кан бирү үзәге җитәкчесе урынбасары Фәрит Җиһаншин да кан бирергә теләүчеләргә рәхмәтен җиткерде.

– Кан бирергә килү ул – батырлык. – Бүген монда килүчеләр үзләренең ватанпәрвәрлекләрен дә күрсәтте. Алар бушка кан бирә. Мондый чараларга кешеләр күп җыела. Алардан килгән акча исә күпме кешегә ярдәм итәчәк.

Фәрит Җиһаншин әйтүенчә, тапшырылган кан бик күп тикшерүләр аша үтеп, республика хастаханәләренә җибәреләчәк. Кан бирүнең кеше сәламәтлеге өчен файдалы икәнен дә әйтә ул.

Татарстан җитәкчелеге, ДОСААФ белән берлектә, «Алга» һәм «Тимер» батальоннары солдатларын сугыш хәрәкәтләрен нәтиҗәле алып бару өчен кирәкле заманча җиһазлар белән өзлексез тәэмин итеп килә. Алар бронежилет, шлем, хәрби техника, пилотсыз очу җайланмалары, медицина кирәк-яраклары белән иң яхшы «аптечка»лар, ноутбук, квадрокоптер, тепловизорлар (төнлә сугыш хәрәкәтләре алып бару өчен), азык-төлек, гигиена һәм көнкүреш әйберләре белән тәэмин ителгән. Махсус хәрби операция үткәрү урынына җибәрелгәнче, һәрбер хәрби хезмәткәргә шушы җиһазлар һәм җыелмалар тапшырыла.

НАРОДНЫЙ ФРОНТ
МолодёжкаОНФ
БИНОКЛЬ / BINOCULARS КОМЗ / KOMZ

«Татар-информ»/Владимир Васильев

– Кан биргәч, кешенең организмы яшәреп китә. Ул кешенең яңадан кан бирү теләге дә арта, – ди ул.

Татарстанда кан тапшыручыга ике көн ял бирәләр. Ул аның беренчесен – кан тапшырганда, икенчесен үзе кайчан тели, шул вакытта алырга хокуклы. Кан тапшырган кешегә 903 сум акчаны туклану өчен бирәләр.

«Барысы да җиңү өчен» проектына Алабуга дәүләт музей-тыюлыгы хезмәткәрләре дә кушылган.

– Ярдәм итү тәкъдиме булгач, коллективта эшләүче 168 кешенең берсе дә каршы килмәде. Кем ничек булдыра, шулай ярдәм итте. Берәүләр – 100, икенчеләр – 500 сум, аннан да күбрәк акча бирүчеләр булды. Ә мин исә күптән түгел алган премиямнән өлеш чыгардым, – ди музей-тыюлыкның генераль директоры, Халык фронты төбәк штабының рәистәше Гөлзада Руденко.

Җыелган акчага азык-төлек җыелмасы да алганнар. Солдатларга исә кием-салым әзерләгәннәр. Шулай ук сөйләшер өчен махсус элемтә чаралары, бинокль, палаткалар, медицина кирәк-яраклары юнәткәннәр. Гөлзада Руденко әнә шулай махсус операциядәге Татарстан солдатларының күңелен күрмәкче.

– «Барысы да җиңү өчен» дигән акцияне республикада беренче булып башлавыбыз юкка түгел. Башкалар да безгә иярер дип уйлыйбыз. Бер уйлаганда, без алган әйберләр өчен әллә ни күп акча да тотылмады, әмма бу чара безнең бердәм икәнне күрсәтте, – ди ул.

Күчтәнәчләр Казаннан Мәскәүгә китәчәк. Ике атнада Донбасстагы солдатларга барып җитәр дип уйлыйлар. Оештыручылар, анда безнең ярдәмне көтәләр, диләр.

Гөлгенә ШИҺАПОВА

ҖИҢЕЛ БУЛСЫН УКУ

Татарстанда ел саен үткәрелүче «Мәктәпкә җыенырга ярдәм ит!» хәйрия акциясе башланды. Аз керемле, күпбалалы, балаларны тәрбиягә алган, авыр хәлдә калган гаиләләргә, авыру балаларга күрсәтелә бу ярдәм.

Дәүләт Думасы депутаты Татьяна Ларионова әйтүенчә, республикада 1 сентябрьдә 1413 белем бирү учреждениесе мәктәп укучылары өчен үз ишекләрен ача. Татарстанда 9 яңа мәктәп эшли башлый. Алар Чаллы, Әлмәт, Саба, Кукмара, Яшел Үзәндә урнашкан. Түбән Кама һәм Биектауда 2шәр мәктәп ачыла. Яңа уку йортларында 7300 бала белем алачак.

– Балалар өчен кирәк булган әйберләрне барлап чыктык. Әлеге проект ярдәмендә җәмгыятьтә игелек, игътибар, уртак кайгыртучанлык мохите барлыкка килә. Әлеге мөһим чараның быел да уңышлы булуына өметләнәбез, – диде Татьяна Ларионова «Бердәм Россия» сәяси партиясенең Казандагы иҗтимагый кабул итү бүлмәсендә узган очрашуда.

Быел Татарстанда беренче сыйныфка 55300 бала укырга керә. Татарстанның мәгариф һәм фән министры урынбасары Алсу Әсәдуллина әйтүенчә, әти-әниләре мәктәпкә тулысынча әзерли алмаган балаларның барсына да игътибар бирелә.

– Узган ел аларның саны 15 меңнән артык булды. Күпбалалы гаиләләргә дә ярдәм итәбез. Былтыр андыйлар 5 меңгә якын иде. Аларга мәктәп формасы алырга булыштык. Шулай ук быел Донецк һәм Луганск республикаларыннан килгән 300дән артык баланы да мәктәп кирәк-яраклары белән тәэмин итәчәкбез, – диде министр урынбасары.

Бу эштә теләгән һәр кеше катнаша ала. Казанда яшәүче Азалия Вәлиева да балаларга мәктәп өчен кирәк-яраклар алып килгән.

– Исемлектә булган барлык әйберне диярлек алып килдем. Монда дәфтәр, карандаш, каләм кебек уку кирәк-яраклары. Мохтаҗ балаларга ярдәм итүне үземнең бурычым дип саныйм, чөнки кайчандыр үземә дә авырлыклар күрергә туры килде. Ул чакта бу акция әле башланып кына килә иде. Безгә бик нык булыштылар. Әле дә хәтерлим: иң бәхетле көннәремнең берсе иде ул, – ди Азалия.

Хәйрия акциясе Татарстанда 26 августка кадәр дәвам итәчәк.

Ләйсән САФИНА

ҖИҢҮЧЕЛӘР БИЛГЕЛЕ!

Авыл – милли һәм рухи тормышыбызның чыганагы, дибез икән, ул чыганакны карап, тәрбияләп торучыларга да игътибар итәргә кирәктер. Нәкъ менә шуны күздә тотып, «Ватаным Татарстан» газетасы, Татарстан мөселманнарының Диния нәзарәте белән берлектә, «Безнең авыл имамы» бәйгесен игълан итте. Ул Идел буе Болгар дәүләтендә ислам диненен кабул итүнең 1100 еллыгына багышланган иде.

Бәйге кызу барды, аңа килгән хатлар барыбызны да сөендерерлек булды. «Әдәп, әхлак һәм туган телебез сагында торган имамнар булганда, киләчәк өметле!» дигән фикеребез тагын да ныгыды.

Бәйгегә нәтиҗә ясар алдыннан иң яшь катнашучыбызны – Буа районы Татар Аксуы авылыннан 15 яшьлек **Ләйлә Зарипова**ны билгеләп үтик. Имамны яшьләргә юл күрсәтүче, авылны яшәтүче дип язган яшь кызга рәхмәт хаты юллыйбыз. Шундый ук рәхмәт хаты белән иң өлкән катнашучыбыз – Әлмәт районы Елховой авылыннан **Тәлгать Сәлахов** та бүләкләнә.

Диния нәзарәтенең махсус премиясенә исә Буа районыннан Иске Суыксу авылы имамы турында язган **Әлфинур Йосыпова** лаек булды. Ул 10 мең сум күләмендәге премия белән бүләкләнә.

КАЛГАН УРЫННАР ТҮБӘНДӘГЕЧӘ:

1 урын

«Бала күңеленә ачкыч», **Илмира Салихҗанова** (Казан);

2 урын

«Зирекленең зирәк кешесе», **Мәймүнә Хәйретдинова** (Яңа Чишмә).

Жюри карары белән, 3 нче урынны өч авторга бирергә булдык. Алар барысы да 5 мең сум күләмендә акчалата премия белән бүләкләнәчәк.

3 урын

«Бәхет юлы», **Лилия Нургалиева** (Кукмара);

«Универсал»**, Ләйлә Хәйруллина** (Питрәч, Шәле);

«Исеме үк зиннәтле», **Рәшит Хәбибуллин** (Буа, Килдураз).

БАР ИГЪТИБАР – ИГЕНЧЕДӘ

Уңыш язмышы хәл ителгән бу тынгысыз көннәрдә бар игътибар игенчеләргә юнәлгән. Республиканың күпчелек районнарында урып-җыю эшләре гөрли. Мәсәлән, Аксубай, Нурлат, Зәй, Алексеевск, Чирмешән, Әлки, Спас, Тәтеш районнары кырларында комбайн гөрелтесе тынып тормый.

Бүген басуларда арпа, арыш, бодай, борчак җыялар. Республиканың Авыл хуҗалыгы һәм азык-төлек министрлыгының оператив мәгълүматлары буенча, 4 августка 67246 гектарда 269881 тонна ашлык җыеп алынган. Бу – гомуми мәйданның 4,5 проценты дигән сүз. Әлегә бер гектардан чыккан уртача уңыш 40 центнерны тәшкил итә.

Мәсәлән, уракка беренчеләрдән булып керешкән Азнакай игенчеләре бүгенгә барлык мәйданның 2 процентында ашлык суктырган. «Марс» хуҗалыгында игенчеләр арпа суктыра. Биредә уңыш гектарыннан 52 центнер чыга. Район буенча бер гектардан чыккан уртача уңыш 40 центнерны тәшкил итә. Азнакайлылар 40 мең гектарга якын мәйданнан бөртекле культураларны суктырып алырга планлаштыра. Урып-җыюда барлыгы 112 комбайн катнаша.

Шул ук вакытта эшләрен әле генә башлап җибәрүчеләр дә бар. Арча, Баулы, Мамадыш – әнә шундыйлардан.

– Әлегә ныклап торып эшкә керештек, дип әйтергә иртәрәк. Берничә хуҗалык арыш, арпа, бодай суктыра башлады. Өлгергән, дымлылыгы зур булмаган басуларны сайлап эшлибез. Узган атнада рыжик культурасын суктырдык. Элеваторларыбыз тулы әле. Башка районнардан да китерәләр, – ди де Арча районының Авыл хуҗалыгы һәм азык-төлек идарәсе башлыгы Ленар Абдуллин.

zainsk-rt.ru

Кукмара, Югары Ослан, Әтнә районнарында әлегә эш башланмаган.

Башка еллардагы кебек үк быел да механизатор-комбайнчыларны нәтиҗәле эшкә кызыксындыру чаралары кулланыла. Исегезгә төшерәбез: эшләгән кешегә стимул булырга тиешлеген Татарстан Президенты Рөстәм Миңнеханов та әйтте. Шуңа күрә атна саен кыр батырлары арасында бәйгегә йомгак ясала. Аның буенча иң күп ашлык суктыручы билгеләнеп, аларга премияләр бирелә. Күпчелек районнарда кыр батырлары бишәр мең сум күләмендә премияләр алуга ирешкән инде.

ҺӘРКЕМНЕҢ – ҮЗ КУЫШЫ

Алучысы булганда, сатучысы табыла. Беренчел һәм икенчел торак базарында төзелгән килешүләр саны буенча республика Идел буе төбәкләре арасында беренче урынга чыккан.

Татарстанның Росреестр идарәсе мәгълүматларына караганда, быелның беренче яртысында республикада 10812 өлешләп төзүдә катнашу килешүе төзелгән. Идарә башлыгы Азат Җәббаров сүзләренә караганда, Росреестрга килеп ирешкән документларның 70 проценттан артыгы электрон рәвештә тапшырылган. «Болай итү милекне тиз арада, 1–2 көн эчендә теркәргә мөмкинлек бирә», – ди ул.

Ел башыннан бирле республиканың икенчел торак базарында 52 мең сату-алу килешүе төзелгән. Бу – Идел буе төбәкләре арасында иң зур күрсәткеч. Республиканың икенчел торак базарындагы милекнең 77 проценты кредитка алына. Беренчел торак базарында исә бу күрсәткеч 52 процентны тәшкил итә. Татарстан ташламалы ипотека һәм авыл ипотекасыннан файдалану күрсәткече буенча да Идел буе төбәкләре арасында беренче өчлеккә керә. Ел башыннан бирле республикада ташламалы ипотека программасы буенча барлыгы – 17181, авыл ипотекасы буенча 2126 килешү төзелгән.

Татарстан Төзелеш министрлыгы мәгълүматларына караганда, республика – кулланышка тапшырылган торак күләме буенча да алдынгылар рәтендә. Елның беренче яртысында Татарстанда гомуми мәйданы 2 миллион квадрат метрга җиткән күпфатирлы һәм шәхси торак йорт кулланышка кертелгән. Август башына Татарстанда 10 мең шәхси йорт төзеп тапшырылган.

Сүз уңаеннан, быел 1 марттан өлешләп түләү турында федераль законга үзгәрешләр кертелде. Аның нигезендә хәзер өлешләп түләү юлы белән фатир гына түгел, шәхси йорт та алып була.

ТАТАРЧА СӨЙЛӘШӘБЕЗ

Айдар ШӘЙХИН

Хаталарга күзәтү

Матбугат чараларында һәм җанлы сөйләмдә күзгә чалынган, колак эләктереп алган кайбер хаталарга һәм бәхәсле урыннарга тукталыйк.

Программалаштыру белән шөгыльләнәм. Программирование сүзен татар теленә иң уңышлы итеп тәрҗемә иткән оешма – «Школа 21» мәктәбе. Аларның элмә такталарына *«програмлау мәктәбе»* дип язылган. Җыйнак һәм төгәл килеп чыккан. Әлбәттә, филологлар *программалау* дип төзәтәчәк. Иң мөһиме шул: мондый очракларда -лаш кушымчасы кирәк түгел, чөнки бу кушымча ярдәмендә башка төрле гамәл төсмере ясала (әверелү, үзлек алуны белдерә ул).

Укырга ошамый. Рус телендә фикерләү нәтиҗәсендә барлыкка килгән хата. *Не нравится читать* мәгънәсендә җөмлә төзергә теләгән очракта, татар телендә шартлы рәвештә әйткәндә, симпатияне белдергән *ошый/ошамый* хикәя фигыль формасын саклый, ә аны ачыклый торган сүз я исем, я исем фигыль рәвешендә була. Кыскасы, уку *ошамый* яки *язу ошый*.

Гольфлар. Гольфы сүзе рус теленнән телебезгә үтеп кергәндә, һәрвакыт күплек санда гына кулланыла торган сүз буларак килгән. Билгеле булганча, русчада парлы предметларны аңлаткан сүзләр гадәттә күплек санны саклый. Татар телендә исә *гольфы, носки* һ.б. сүзләрне күплек сан формасына күчерү дөрес түгел дип санасам да, *гольфлар* яки -ларсыз *гольфы* гына дип язу дөрес дип фикер йөртсәм дә, сезгә, кадерле газета укучыларына, «китапча» вариантны тәкъдим итәргә бурычлымын. ТӘһСИ хезмәткәрләре төзегән «Татар теленең кыенлыклар сүзлеге»ндә *гольфы, чипсы, шорты* һ.б. очраклар түбәндәгечә аңлатыла: күплек сан формасында телебезгә үтеп кергән сүзләр гади нигез буларак карала һәм төрләнгәндә татар кушымчалары алып төрләнә. Димәк, *гольфы* татар телендә берлек санда гади сүз буларак карала, алга таба аны татар теле кагыйдәләре нигезендә ничек кирәк, шулай төрләндерәбез: *гольфыга, гольфысы, гольфылар, гольфыларын* һ.б.

Омский. Татар телендә Красноярск, Омск, Томск һ.б. кебек географик атамаларны ахырда -и кушымчасы өстәп язу традициягә кергән. Аның сәбәбе дә бик гади: табигый татар сөйләменә бер-бер артлы килгән тартык авазлар арасына сузыклар өстәү хас. Мәсәлән, *Омскта* дип әйтергә туры килсә, русчалатып, рәттән 4 тартыкны әйтергә кирәк булачак. Гадәти татар сөйләме өчен бу – шактый авыр мәсьәлә. Без, үзебез дә сизмәстән, мондый очракларда ы, э, и авазларын кыстыра башлыйбыз. Данлыклы татар акценты шулай хасил була инде. Югары китерелгән географик атамалар очрагында да шул ук хәл, *Омскида, Томскиның, Красноярскиларда* дип сөйләшү җиңелрәк. Сөйләмдәге җиңеллек язма телгә дә үтеп керде, матбугат чараларының байтагы шундый язу вариантын рәхәтләнеп куллана. Шулай да, ирекнең чиге бар: мондый сүзләрдә й хәрефен язу дөрес түгел. *Омский, Красноярский, Архангельский* дип язмыйбыз.

Куанычлы, биредә дуслар катнаша. Абруйлы газетада мондый җөмлә була алмый инде, җәмәгать. *Биредә дусларның* да *катнашуы куанычлы* дип язып була. Татар теленең матбугат телен гадиләштерү, мөгаен, кирәктер дә, әмма халыкка якынаябыз дип, рус яки башка тел синтаксисына күчүне аклап булмый.

Әйтеп кенә бактым

Сукырлык

Риман
ГЫЙЛЕМХАНОВ

Әтием Солтан бу якты дөньяда 93 ел да 4 ай яшәде. Төгәл 4 ай. 18 гыйнварда туган, 19 майда бакыйлыкка күчте ул. Әгәр күзләре күрсә, бәлки, 94, 95 яшьләрен дә тутырыр, хәтта йөзгә дә җитә алган булыр иде. Йөрәге таза иде аның. Тик менә күзләре начарлана барып, аннан дөм сукыр калгач, бирешә башлады. Әмма сер бирмәскә тырышты.

Инде сурәт урынына шәүләләр генә күрә башлагач та, яз көне өй каршындагы бакчага чыгып алмагачларның ботакларын тотып карый, миңа: «Улым, карале, чәчәкләре нинди матур», – дип әйтә иде. Бугазыма төер тыгыла, күзләрем яшьләнә иде шул чакларда. Күрми иде бит инде эти ул чәчәкләрне, әмма күрергә теләгән, үзен-үзе алдаган, мине дә ышандырырга тырышкан.

Ишегалдына чыккан җиреннән бер-ике мәртәбә абынып егылгач, өйдә генә утыра башлады эти.

Ял көннәрендә авылга гел кайтып йөрдем. Өйгә кереп, түр як ишегең ачуга эти: «Риман улым, кайттыңмы?» – дип әйтеп куяр иде. Маңгай күзе күрмәсә дә, күңел күзе күрә иде бугай аның. Дөньяда, илдә, Татарстанда ниләр барганын да күрә кебек тоела иде.

Кайчак: «Барысын да каян белеп торасың син?» – дим. Әти өчен әни җавап бирә: «Көне буе телевизор карый ул», – дип шаярта. Әти аңа үпкәләми, күңел күзе кирәк, карчыгым, күңел күзе, ди.

Дөньяны ул бөтен барлыгы белән кабул итеп өйрәнгән, замананың кая таба барганын да җаны-тәне белән тоя иде. Илнең таркала баруын, авылларның бетүен дә авыр кичерде. «Беткән авыл нигезендә» дигән шигырь язып, күңел күзе сукыр булган кайбер түрәләрнең бакчасына таш та ыргытты.

Бездә «Сукыр тавыкка бар да бодай» дигән әйтем бар. Әти бу әйтемне дә күңел күзе күрмәгәннәр турында сөйләгәндә искә төшерә иде. Шул ук вакытта: «Күрә алар, барысын да күрә, тик үзләренә кирәкләрен генә», – дип тә өсти иде.

Дөм сукыр кешегә, бер уйлаганда, берни дә кирәк түгел, «ашасын ашаган, яшәсен яшәгән» дип кенә утырырга да булыр иде. Әмма илдә-җирдә «шылт» иткән һәрнәрсәгә үзенең мөнәсәбәтен белдереп барды эти. «Ходай бер күз бирсә, бер аягымны я бер кулымны бирер идем», – дип тә әйткәли башлады. Әлбәттә, күзле була алмады, әмма күңел күзе күпне күрде. «Барысы да һаман алай бармас. Үткәннең яхшы яклары барыбер әйләнеп кайтыр әле», – дип үзенчә безне тынычландыра килде.

Үләренә санаулы көннәр генә калгач, тагын бер шигырь язган булган эти. Үз кулы белән язмаган инде, әнигә әйтеп торган. Шул шигырьнең ике юлын һич оныта алмыйм. Хәер, онытмаячакмын да. Чөнки ул миңа этинең васыяте сыман.

«Соңгы тапкыр каным акканда да,
Шашып тибәрсең син, йөрәгем», –
дип язган булган ул.

Әти күзләрен мәңгелеккә йомган мизгелләрдә мин Казанда идем. Кайгылы хәбәр килүгә ике сәгать эчендә авылга кайтып җиттем. Әнидән: «Ничек булды соң ул?» – дип сорадым. Бу урынсыз сорау иде, әлбәттә. Әни исә: «Йөрәге шашып-шашып типте дә кинәт туктап калды», – диде. Әти үзенең ничек үләсен шигырь юлларына язып калдырган булып чыга.

Дөм сукыр булса да, күпне күреп, күпне ишетеп, күпне белеп яшәде эти. Чөнки аның күңел күзе бик үткен иде. Шуңа күрә сукыраеп үлде диярга телем әйләнми.

КЫТАЙНЫҢ СОҢГЫ КИСӘТҮЕ

Нэнси Пелосиның 2 август көнне Тайваньга визит ясаячагын һәм шуңа бәйле матавыкларны без «Ватаным Татарстан»ның атна башындагы саннарында сөйләгән идек инде. Пелоси турында «Вашингтондагы хакимият пирамидасындагы өченче дәрәҗәдәге зат» дип язабыз икән, аның Тайбэйга килүе рәсми визит дип саналырга тиеш.

Чынлап та, бу юллар язылганда, АКШ конгрессының вәкилләр палатасы спикеры Тайвань администрациясе башлыгы (аны Президент дип тә йөртәләр) Цай Инвэнь белән очрашып сөйләште инде һәм утрау лидеры: «Тайвань бернинди янаулар, шул исәптән хәрби янаулар алдында да чигенмәячәк», – дип белдерде.

Чынлыкта 2 август кичендә дөнья безнең барыбызның да тормышын чәлпәрәмә китерәчәк зур конфликт алдында торды. Пелоси утырган самолетның Тайваньга таба очышын Flightradar сайты аша вакыт-вакыт 650 меңгә кадәр кеше онлайн режимда күзәтеп утырды. Сайт керүчеләрнең күплегенә чыдый алмыйча эленгәләп тә кала иде. Бөек держава статусына ия булган Кытай, үзенең сәяси лидерларының белдерүенә караганда, бу визитка юл куярга тиеш түгел иде. Бик аз дигәндә, чин хәрби очкычлары америкалы хатын утырган самолетны җиргә төшеп утырырга мәҗбүр итәргә тиешләр иде. Хәтта һава һөҗүме нәтиҗәсендә аны бәреп төшерү куркынычы да зур булды. Соңгысы бик зур хәрби конфликтка старт бирү һәм бөтен планетаны зур дәһшәт чолгап алу белән янады.

Вакыйгаларның дәһшәтеннән йөрәкләр кысылырлык булды, чөнки Кытай сәяси олимпыннан янаулы авазлар сәгать саен кискенрәк яңгырады. Бер генә ракета очса да, март аендагы Россия кибетләрендәге паниканы без күңелле истәлек итеп кенә хәтерләячәк, тормышыбыз бик зур караңгылык һәм хаос эченә чумачак иде. Әмма без «Ватаным Татарстан»да Пелоси самолетка утырганчы ук: «Газета хәбәрчесе фаразлый: искитәрлек берни дә булмас, мөгаен. Бәрелеш «тел сугышы» дәрәҗәсеннән узып китмәс», – дигән юлларны бер дә курыкмыйча яздык, чөнки ышана идек: бөтендөнья хаосына иртәрәк әле.

Хәзер эшнең асылы белән таныш булмаган укучыларга бераз шәрехлик: ни өчен утрау тирәсендә шулкадәр зур тавыш чыга? Кытайның континенталь өлешенең көньяк-көнчыгыш ярына якын урнашкан Тайвань утравы гасырлар дәвамында материк белән бер ил булып саналып килә, ягъни аерым Тайвань дигән дәүләт юк, бер Кытай гына бар. Ләкин 1895 елда утрауны японнар яулап ала. Оккупация 1945 елга кадәр дәвам итә. Япония Икенче Бөтендөнья сугышында җиңелгәннән соң, Тайвань яңадан Кытайга әйләнеп кайта. Тик ул вакытта материктагы Кытайның үз эчендә зур тарткалаш бара. Тарткалашучы якларның җиңелгәне – гоминдань төркеме, Тайваньга качып, анда аерым хөкүмәт төзи. Менә шул хөкүмәтне АКШ 1950 нче елларда үз канаты астына ала, анда үз гаскәрләрен урнаштыра. 1954 елда АКШ һәм Тайвань «үзара оборона» турында килешү төзиләр.

1970–1980 елларда американнарга Кытай базары кирәк була башлагач, Вашингтон Пекин белән берничә килешү төзи. 1982 елның 17 августында уртак коммюнике игълан итәләр, бер генә Кытай барлыгын таныйлар, Тайваньга корал сатуны акрынлап киметергә һәм туктатырга вәгъдә бирәләр. Вашингтонны Кытайның арзанлы эш көчләре һәм гаять зур базары кызыктыра. Үз технологик компанияләрен Кытайда урнаштырып, зур табыш алу максаты куялар. 1990 нчы елларга кадәр Тайваньда эш вәгъдә ителгәнчә диярлек бара, әмма аннан соң катлаулана башлый. Барлык нечкәлекләрен дә газета материалында биреп бетереп булмый. Бүген Тайвань, Кытай провинциясе булып саналуга карамастан, үз армиясе, үз сәяси идарәсе булган мөстәкыйль дәүләт булып яшәп ята. Пекин аны үз канаты астына тартып кертү өчен эзлекле көрәш алып бара.

Глобаль кризис адымнары кызулану белән, бу көрәш кискенләшә генә бара. Кытай хәрби очкычлары көн саен диярлек Тайвань һава һөҗүменә каршы тору көчләре контролендәге зонага үтеп керәләр, әмма ике як та эшне атышка ук китереп җиткерми. 2 август көнне югарыда без сөйләгән вакыйгалар зур хәрби конфликт башларга вәгъдә итә иде. Сугыш башлана калса, аңа Тын океан бассейнындагы АКШның барлык аркадашлары кушылып китү куркынычы бар иде. Европа державалары, аерым алганда Германия, Тайваньга хәрби ярдәм күрсәтәчәкләрен игълан итте. Россия дә читтә калмаячак иде. Бөтен шартлары үтәлгән Бөтендөнья сугышының старты әнә-менә башланып китәр төсле булды.

Кытай соңгы вакытларда шактый ук көчәеп, АКШка көндәшлек итә башлады, алар контроленнән чыкты диярлек. Әлбәттә, хәзергә бөтен дөньяда АКШ урнаштырган тәртипләр

«Татар-информ»

хакимлек итә. Без моны Кытайның Вашингтон Россиягә каршы урнаштырган санкцияләр кысасыннан чыкмый хәрәкәт итүеннән дә күрәбез. Әмма Пекин, акрын гына чөй кагып, Вашингтон гегемонлыгына аяк чала. Юань халыкара резерв валютасы булып мәйданга чыкты, долларны кысрыклый башлады. Украина конфликтында Кытай АКШ күрсәтмәләрен тулысынча үтәми һәм ул каршылыктан бик зур дивидендлар ала: арзанлы Россия чималына тиенә, үз технологик товарларын көндәшләрсез калган Россия базарына бик җиңел генә этеп кертә. Тын океандагы үз ярыннан ерак булмаган диңгез зоналарын АКШ өчен тыелган зоналарга әйләндерү өчен тырыша. Ләкин АКШ аның бу экспансиясенә каршы уңышлы хәрәкәт итә. Алар Япон архипелагы, Филиппин, Тайвань аша үтә торган шундый шартлы сызык булдырдылар: Кытай элемтә һәм күзәтү ситемалары тулысынча АКШ һәм аның аркадашлары контролендә. Әгәр дә 2 августта кытайлар атарга җөрьәт итсә, аларның кораллы көчләрен параличлау һәм төгәл ракеталар ярдәмендә тар-мар итү американнарның хәленнән килә. Пекин үзенең сугыш машинасын камилләштерә, билгеле, әмма әлегә ул АКШ белән конфликтка керерлек дәрәҗәдә түгел.

Тайваньның кемнеке булуы киләчәкнең зур бәрелешендә хәлиткеч роль уйный ала. Шул сәбәпле янкилар аны ычкындырмаячак, ә чиннарның көч белән Тайбэйны үзләренә буйсындырырга мөмкинлекләре юк. Әлегә дип әйтик инде. Конфликт башлана калса, Россиягә кертелгән санкцияләр ысулындагы тыюлар кертеләчәк һәм бу Кытайда зур социаль тетрәнүләр китереп чыгарачак. Пекинда монысын да яхшы аңлыйлар. Чиннарның икътисади хәле болай да әйбәт түгел. АКШта да шундый ук хәл. Ике якка да әлегә үзара санкцияләр дә, сугыш та кирәк түгел. Илләрдә социаль тетрәнүләр кузгала башласа һәм аларны басып булмаса, иң соңгы уен картасы буларак кына сугыш мәйданга чыгарылачак. Әлегә вазгыять ул дәрәҗәгә җитмәде.

Менә шуларны белгәнгә күрә без Пелоси визитына бәйле куркыныч берни дә булмаячагын фаразладык та инде. Әмма ул Тайваньга тик торганда гына килмәде. Аның визиты Си Цзиньпин өчен махсус оештырылган тозак ролен үтәде. Пекин АКШ рәсми даирәләренең Тайбэйга визитын игътибарсыз калдыра алмый иде. Чөнки, бердән, АКШ белән андый визитлар ясамау турында килешү бар, икенчедән, болай да бит инде Кытайныкы булган провинциягә ниндидер рәсми делегация Пекин рөхсәтеннән башка килеп төшү яңакка чалтырату, өстеңә менеп таптау буларак аңлашыла. Бу эчке мәгълүмат кырында да, дөньякүләм масштабта да шулай кабул ителә. Лидерның абруена суга. Си Цзиньпин өчен бүген рейтингның һәм абруйның югары булуы бик кирәк, чөнки борын төбендә генә компартия съезды, анда яңа җитәкчелек сайланачак. Вашингтонда Кытай лидерын алыштыру теләге бар. Кытай рәсми даирәләре арасында «комсомоллар» дип аталган төркем Си Цзиньпинга оппозициядә тора. Менә шул «комсомоллар»ны хакимияткә китерү һәм АКШка буйсынган идарә ясау – Америка хыялы.

Пелоси исән-сау гына Тайваньнан кайтып китсә (утрау Кытай гаскәрләре боҗрасында), Кытай лидерының эченә тибеп киткән кебек булачак. Си дәһшәтле итеп янады, тик барысы «пышш» иткән тавыш чыгару белән төгәлләнде. Шахматта «тотындыңмы – йөр» дигән кагыйдә бар бит әле. Си тотынды, әмма йөрергә курыкты. Кытайларның шулай дәһшәтле итеп, янап тын гына башны иеп калулары күптәнге традиция инде ул. «Кытайның соңгы кисәтүе» дигән гыйбарә дә ирония белән әйтелә. Байден администрациясе бу визит белән шактый гына очколар җыя, үзләренең әле һаман да йогынтылы көч булуларын раслый. Си съездда дилбегәне тотып кала алса да, халыкара лидерлар клубында абруен югалтачак.

Тайваньның АКШ өчен тагын бер стратегик әһәмияте бар. Тик монысы үзе бер зур тема аның.

Рәшит ФӘТХРАХМАНОВ

Илдар Мөхәммәтҗанов

АКЧА ЯРЫШЫ

СУМ БЕЛӘН ЧИТ ИЛ ВАЛЮТАСЫ: НИШЛӘРГӘ ҺӘМ НИШЛӘТЕРГӘ?

«Доллар биржада фәлән сумга кадәр төште», «Сум тотрыкланды», «Доллар һәм евро бәясе түбән». Бу сүзләрне соңгы арада еш ишетергә туры килә. «Сум тотрыклы икән, нигә соң бәяләр үсүдән туктамый?» Монысы исә – алдарак телгә алганнарыннан да ешрак ишетелә торган сорау. Вазгыять шундыйрак: хәзер «теләсә кайсы очракта валюта сатып ал» дигән сыналган кагыйдә дә эшләми булса кирәк. Февраль – март аралыгында доллар яки евро сатып алган кешеләр хәзер туплаган малларының бәһасенә карап көенәдер. Икътисади хәлебез нинди? Курсның уйнавы халыкка нәрсә бирә?

Чишмә башы

Украинада махсус хәрби операция башлануга, сум курсы кисәк кенә төшә башлады. Мартта аның тарихи максимумы теркәлде: 1 долларга – 121,53 сум һәм 1 еврога – 132,42 сум. Соңрак исә хәлләр кире якка үзгәрде. Долларның – 55,6 сум, ә евроның 57,1 сумлык чагын күрдек.

Ел башыннан Үзәк банк сумны бюджет өчен уңайлы дәрәҗәгә кайтару өчен төрле юллар эзләде. 28 февральдә ул төп ставканы 9,5 проценттан 20 процентка кадәр күтәрде. 10 апрельдә 17 процентка төшерделәр, 29 апрельдә исә 14 процентка калдырдылар. 26 майда ставка 11 процентка кадәр төшеп, июньдә кризиска кадәр чордагы күрсәткечкә – 9,5 процентка кайтты. Хәзер ул 8 процентны тәшкил итә.

Теләсә кайсы матди активны сыйфатлаган ике төп күрсәткеч була. Болар – керем китерүчәнлек (доходность) һәм ликвидлык (тиз арада сатып җибәрү. – **Авт.**). Сәяси вазгыять куера башлагач, доллар һәм евроның ликвидлыгы юкка чыкты диярлек. Импорт кисәк кенә кимеде, валютаны читкә чыгару һәм исәп-хисап счетларыннан алу дәүләт тарафыннан чикләнде. Икътисадчылар белдергәнчә, халыкның ел башыннан кулда, депозитта һәм исәп-хисап счетларында 126 млрд доллары сакланган. Бу кадәр зур сумма икътисади хәлгә йогынты ясамый калмый, билгеле. Ник дигәндә, доллар ияләре күп булса да, бу валютаны сатып алырга ашкынып торучылар ул кадәр юк.

Хакимият ни уйлый?

Россиянең икътисади үсеш министры Максим Решетников фикеренчә, милли валютаның ныгуы ил икътисадында катлаулы сынаулар китереп чыгарырга мөмкин. Шуңа да бу – хәл ителергә тиешле иң мөһим мәсьәлә.

– Экспортерларның күбесе өчен әлегә хәл дөнья базарында аларның товарларына бик югары бәяләр булганга җайга салына, әмма мондый уңай хәл бөтен тармакларда да күзәтелми, – дигән иде министр.

Россия Хөкүмәте вице-премьеры Андрей Белоусов фикеренчә, ил сумны уңайлы дәрәҗәгә кайтару юнәлешендә эшли. Хыялда – 1 долларның 70–80 сумлык чагы. Мондый курска мөмкин кадәр тизрәк җитәргә иде, дип ассызыклый Хөкүмәт вәкиле.

Борчыган мәсьәлә

Икътисади вазгыятькә бәйле сорауларга җавапны финанс белгече **Ләйсән ХАЛИКОВА** белән бергәләп эзләдек. Сум белән доллар үзара ничек бәйле? Россия валютасы тотрыклылыгын югалтырга мөмкинме? Булган акчаны нишләтергә? Белгеч бу һәм башка сорауларга ачыклык кертте.

Ни өчен бәяләр арта?

Моңа күбрәк чит ил санкцияләре тәэсир итә. Күреп торабыз: күп кенә чит ил компанияләре безнең ил базарыннан китте. Эшчәнлеген дәвам иттереп, илдә калган компанияләргә һәм Россиянең үз компанияләренә көндәшлек бермә-бер кимеде. Кайбер өлкәләрдә монополистлар барлыкка килде. Алар исә бәя белән уйнарга курыкмый. Шуңа күрә бәяләр үскәннән-үсә бара.

Сум белән доллар арасындагы мөнәсәбәт

Импортка килсәк, доллар хакы түбән, ә сум тотрыклы булганда, бик рәхәт. Читтән арзан бәягә сатып алабыз дигән сүз. Экспортка гына авыррак. Читкә нефть, газ чыгарабыз бит. Димәк, очсыз бәядән сатабыз дигән сүз. Шуңа да бу тармаклар зыян күрә. Россиядә исә алар иң күп салым түләүчеләр санала.

Сумның көчәюенә, ә доллар хакының түбәнәюенә хакимият карарлары да тәэсир итте. Болар – акчаны исәп-хисап счетыннан алуга бәйле кыенлыклар (валютаны кулланып булмау), чит илгә чыгуга бәйле чикләүләр, даими импорт кимү, салым чоры.

Сан

ВАЛЮТА КУРСЫ
(4 августка караган мәгълүмат буенча)

Доллар – 60,2374 сум
Евро – 61,1243 сум

Россия валютасы тотрыклылыгын югалтырга мөмкинме?

Әлеге сорауга берәү дә төгәл генә җавап бирә алыр дип уйламыйм. Вазгыятьне тулаем караганда алга таба ни буласын белмибез.

Рубльнең артыгы белән көчле булуы ил икътисады өчен шулай ук зыянлы түгелме?

Чыннан да, артыгы белән көчле сум ил икътисадына зыян салырга мөмкин. Импорт белән экспорт мисалында бигрәк тә ачык чагыла ул.

Экспортерлар табышын, кагыйдә буларак, долларда ала. Әгәр нефть мичкәсе өчен, әйтик, 100 доллар алалар икән, бер доллар 120 сумнан булган очракта, аларның кереме 12000 сум булыр иде. Әгәр Россия валютасы курсы ныгый һәм доллар 60 сумнан сатыла икән, шул ук 100 долларны милли валютага күчергәндә, экспортер инде 6000 сум алачак. Әлеге суммадан экспортер дәүләт казнасына 20 процент салым түләячәк: ул казнага 12000 сумнан – 2400 сум, ә 6000нән 1200 сум акча бирер иде. Әгәр дә бу мисалны миллионнарда карасак, Россия бюджетының күпме акча югалтуын чамаларга булыр иде.

Көчле сумның үз плюслары да бар. Мәсәлән, түбән инфляция, арзан кредитлар, Үзәк банкның төп ставкасын киметү өчен шартлар тудыруы, эчке базарга юнәлтелгән компанияләр эшчәнлегенең тизрәк тотрыклылануы.

Тискәре якларын да барлыйк. Болар – бюджетка кертемнәр киму, чөнки бюджетка аның иң күп өлешен алып килгән экспортерларның кереме аз. Шул ук вакытта тотрыклы сум чимал булмаган экспортка сизелерлек йогынты ясамаячак. Андый продукциядән бәягә карап түгел, ә сәяси һәм репутация сәбәпләре аркасында баш тарталар.

Күпчелек җитештерү тармаклары әле кабат ябылырга да мөмкин. Чөнки сум югарырак булган саен, табышны долларда алып, аны сумга күчергәндә, бу табышларның түбән булуын күрәчәкбез. Җитештерүчеләргә бу, әлбәттә, файдага түгел.

Товарларын читкә чыгаручыларның тагын бер баш бәласе – логистика. Бер чит илдән товар кайтару өчен башка илнең ярдәменнән файдаланасы – аның аша кайтарасы. Чылбыр бер мәлне өзелергә дә мөмкин. Өзелмәсә дә, әлеге дә баягы чыгым күбрәк була.

Алга таба ни көтәргә?

Әйтергә авыр. Вазгыятьнең уңай якка үзгәргәне күренми. Әмма моңа да карамастан, паникага бирелмик. Икътисад мәйданында кризис чоры – кабатлана торган күренеш. Цикллап күзәтелә ул. Ләкин бу кризисны без әле дә узып киләбез. Яңа чынбарлыкка яраклашабыз. Беркайчан да бер нәрсәдә камил булмый һәм бармый. Шулай булса, яшәү дә кызык булмас иде. Кризисны дөрес итеп кабул итәргә һәм яраклашырга өйрәнергә кирәк.

Әйтик, күп кенә чит ил товарлары Россия базарыннан китте. Әмма моңа карап кына ихтыяҗ кимемәде. Әлбәттә, тәкъдиме кимеде. Тик кеше һаман да ашый, һаман да киенә, һаман да ял итәргә тели бит. Шуңа күрә хәзерге чор – мөмкинлекләр чоры. Син нәрсә тәкъдим итә аласың, шуны дөньяга күрсәтер вакыт.

Акчаны нишләтергә?

Минем бу очракта һәркемгә бер киңәш: диверсификация (акчаны төрле валютада саклау. – **Авт.**), «финанс мендәре»н булдыру, иминиятләштерүдән файдалану. Бу киңәшләр үтәлгән очракта, вазгыятьтән куркып утырырга кирәкми. Инвестицияләр белән кызыксынырга кирәк. Алга таба капитал булдырырга.

Сумны «йомшарту» өчен, Үзәк банк нинди ысуллар кулланды?

Ставканы киметү зур роль уйнады. Бу безгә ничек тәэсир итә соң? Безнең моңа кадәр ставка бер дәрәҗәдә тора иде, кредит ставкалары да югары булды. Гади итеп әйтсәк, сумның кыйммәте бар иде. Ставкалар төшеп киткәч, сум да төшеп китте. Ипотека, кредит алучылар артты. Сум кулланышта бик күбәйде һәм аның кыйммәте дә кимеде.

Чулпан ГАРИФУЛЛИНА

ҮЗ МАШИНАМДА – ҮЗ КӨЕМ

АВТОСӘЯХӘТ: УҢАЙЛЫ ҺӘМ АРЗАН

Зөһрә
САДЫЙКОВА

Быел Россия буйлап машинада сәяхәт итүчеләр арткан. Белгечләр әйтүенчә, бу саннар якынча 25–30 процентка күтәрелгән. Моның сәбәпләре нидә? Машинада сәяхәт итүнең нинди уңай һәм тискәре яклары бар? Без шул хакта белештек.

Популяр юнәлешләр

Автомототуризм һәм караванинг ассоциациясе президенты Сергей Лобарев «Известия» басмасына сөйләвенчә, Россиядә автотуризм пандемия вакытында популярлык ала башлаган. «Хәтта озын туристик маршрутларга да сорау үсте, – дигән ул. – Хәзер, илдәге вазгыять нәтиҗәсендә машинада сәяхәт итүчеләр саны 25–30 процентка артты».

Торакны арендага биреп торучылар да шундый нәтиҗәгә килгән. Алар әйтүенчә, узган ел белән чагыштырганда, ихтыяҗ 30 процентка арткан. Туристлар территориясендә бушлай машина кую урыннары булган торакларны эзли икән.

Симферополь шәһәре аэропортында очулар тыелгач, Кырым юнәлешен сайлаучылар, узган ел белән чагыштырганда, 70 процентка кимегән. Аның каравы Краснодар краендагы курортларга, Санкт-Петербург, Мәскәү, Казан һәм Россиянең башка шәһәрләренә ихтыяҗ арткан. Ә менә автотуризм өчен иң популяр юнәлешләр дип Анапа (Краснодар крае), Гагра (Абхазия) һәм Евпатория (Кырым) танылган. Моннан тыш, рейтингка төньяк һәм көнбатыш шәһәрләр, мәсәлән, Калининград һәм Байкальск (Иркутск өлкәсе) кергән.

Белгечләр әйтүенчә, Краснодар крае августта да туристлар белән тулы булачак. Ә менә Кырымга барганчы россиялеләр мең тапкыр уйлаячак, ди алар.

Романтика эзләп

Казанда яшәүче Айгөл һәм Зиннур Җәләевләр быел беренче тапкыр диңгезгә машина белән кузгалганнар. Үзләре белән ике балаларын да алганнар.

– Моңа кадәр ел да чит илләрдә ял итә торган идек. Быел без барырга теләгән илләрнең чикләре ябык, ә калган юнәлешләр бик кыйммәт булу сәбәпле, үз машинабызда юлга кузгалырга тәвәккәлләдек, – ди Айгөл.

Кая, ничек, нинди шәһәрләр узасын алдан планлаштырмаганнар. Бары тик барып җитәргә тиешле шәһәрне генә билгеләгәннәр. Шулай итеп, Краснодар краеның Витязево шәһәренә 2200 чакрым юл узган алар.

vk.com

Бу кызык!

Автомототуризм ассоциациясе һәм НАФИ аналитик үзәге белән берлектә уздырган сораштыру нәтиҗәләре буенча, россиялеләрнең 30 проценты үз машиналарында сәяхәт итә. Автосәяхәтләрнең күпчелеге Төньяк-Көнбатыш федераль округына туры килә.

– Без башта ук Кырымга барырга теләгән идек, ләкин ул тирәләрдә вазгыять тыныч булмагач, шикләнеп тордык һәм Краснодар краеның Витязево шәһәренә тукталдык. Анда әйбәт, торган җир дә бик яхшы иде. Ләкин без барган көннәрдә диңгез салкынча булды, шунлыктан уйлаштык та, берничә көннән тәвәккәлләп, Кырымның Евпатория шәһәренә юл тоттык. Һәм анда баруыбызга бер дә үкенмәдек. Анда су җылырак, чистарак иде. Шәһәр дә бик матур, бәяләр дә кыйммәт түгел. Азык-төлек бәяләре Казаннан арзанрак, – ди Айгөл.

Аның сүзләренә караганда, быел Кырымда ял итүчеләр азрак булган.

– Кырымда торакны арендага бирүчеләр быелгы сезоннан канәгать булмауларын әйтте, – ди Айгөл. – Илдәге хәлләр аркасында, биредә ял итәргә уйлаган кешеләр дә фикерләрен үзгәрткән. Мәсәлән, без яшәгән өч катлы йортта ике бүлмәле алты фатирның нибары икесендә генә торалар иде. Бу яктан безгә уңайлы булды. Юллардагы хәрби техниканы исәпкә алмаганда, «бөке»ләр юк иде. Узган елларда кеше бик күп булган, туристларга хәтта торыр җир дә булмаган. Шуңа күрә торакны алдан белешкәннәр. Ә без берсен дә алдан сөйләшмәдек, чөнки алар бик күп иде. Бәяләре төрле. Тәүлегенә 1500 сумнан башлап 8 меңгә кадәр җитә.

Җәләевләр әйтүенчә, машина белән сәяхәт итүнең уңай яклары бик күп.

– Үзебезнең илдә болай сәяхәт итү, беренчедән, арзангарак чыга. Мәсәлән, без ике атнада барысы бергә 100 мең сумга сыештык. Кемдер күбрәк, ә кемдер азрак та тота ала, билгеле. Икенчедән, мондый сәяхәт ирек һәм барысын да үзең планлаштыра алу белән уңайлы. Туктыйсы, күрәсе килгән барлык җирләрне карап бардык, – диделәр.

Кыскасы, үз илебез табигатенә сокланып, бер кочак хис-кичерешләр төяп кайткан алар.

– Беренче тапкыр гына барсак та, безгә машинада сәяхәт бик ошады. Юлның да ераклыгы сизелмәде. Трасса бик яхшы, уңайлы. Керченск күпере буенча юллар аеруча шәп. Кирәк урында туктап, ял итеп, ашап алдык. Россиянең табигатенә сокланып, һушыбыз китеп кайттык. Без шулкадәр матур илдә яшибез икән. Читтән матурлык эзләп йөрисе дә юк. Кырым бөтенләй безне әсир итте. Күрергә өлгермәгән бик күп җирләр калды әле. Киләчәктә тагын барачакбыз, – диде алар.

«Планнар тиз үзгәрә»

Оксана һәм Артур Әхмәтҗановлар гаиләсе өчен елына ике тапкыр машинада сәяхәт итү – гадәти күренеш. Кышын Россиянең төрле шәһәрләрендә йөрсәләр, җәен ун көнгә диңгезгә юл тота алар. Әлеге вакытта ял иткән чакларына туры килдек.

– Алдан бервакытта да әзерләнмибез. Төп максатыбыз – Кырым яки Грузиягә бару иде. Юлга кузгаласы якынча көнне билгелибез дә, эш булмаса, тәвәккәллибез. Үзебез белән һәрвакыт балаларны алабыз. Бу юлы ике этебезне дә калдырмадык. Юлда планнар бик тиз үзгәрә. Берничә ел элек Грузиягә дип кузгалган идек, юлда барганда паспортларыбызның вакыты чыкканлыгын күреп, Абхазиягә юл тоттык. Хәзер дә Грузиягә барабыз дип уйлаган идек. Тик юлда барганда интернеттан кешеләрнең «бөке»ләрдә утыруын һәм тәүлек буе чик чыгасын яки 50 мең сум ришвәт түләргә туры килергә мөмкинлеген укыдык та, Кырымга барырга хәл иттек. Коктебельгә килеп җиткәч, барысын да бик ошаттык һәм башка беркая да бармаска булдык. Шулай итеп безнең маршрутыбыз Казан – Саратов – Воронеж – Каменск-Шахтинский, Азов диңгезенең Голубиц станицасы, Кырым-Коктебель булды, – диде Оксана.

Аның сүзләренчә, алар торыр җирне алдан эзләмәгән. Баргач кына риэлтор аша тапканнар. Аның хезмәте өчен хуҗа кеше түләгән. Әхмәтҗановлар барлык уңайлыклары булган һәм диңгезгә якын урнашкан люкс-апартаментны сайлаган. Алар өчен йортта яңа ремонт, кер юу машинасы, кондиционер һәм балкон булу мөһим. Тәүлегенә 6500 сум түләгәннәр.

– Без яшәгән җирдә бар да тыныч, хәтта һава торышы да безгә хәерхаһлы. Курыкмаска һәм кузгалырга кирәк! Юлда «бөке»ләр юк. Барганда отельдә яки машинада йокларга мөмкин. Иң мөһиме – ял итү, чөнки рульдә йоклап китү куркынычы бар. Юлга су алырга онытмагыз, курортларда ул алтынга тиң.

Оксана юлга чыгарга әзерләнгән газета укучыларыбызга башка киңәшләрен дә җиткерде:

– Волгоград трассасын түгел, ә Воронежныкын сайларга киңәш итәм, – ди ул. – «Бөке»ләр бөтенләй юк. Быел торыр урынны алдан белешмәсәгез дә була. Барып җиткәч, урамда калмаячаксыз. Кырымда бензин салу урыннары белән авырлыклар юк. Акча белән шулай ук. Акчагызның бер өлешен Сбербанк картасында алыгыз. Кулда шулай ук кәгазь акча да булсын. Телефонга «Волна» дигән урындагы сим-картаны алыгыз. Вай-файлар кафе һәм отельләрдә бар.

СӘЯХӘТЧЕЛӘРДӘН КИҢӘШЛӘР

1 Бюджетка өстәмә чыгымнарны кертергә онытмагыз. Бу – түләүле машина кую урыннары, торак, сувенирлар һәм экскурсияләр.

2 Алдан ук үзегезгә нәрсәнең мөһим икәнлеген билгеләп куегыз: юлда азрак вакыт булумы яки матур урыннар күбрәк күрүме? Тизйөрешле магистральләрдән тиз барырга була, ләкин буш кырлар һәм кечкенә йортлар сезне артык тәэсирләндермәс. Һәм киресенчә: әгәр сез зур булмаган матур шәһәрләргә тукталсагыз яки табигать белән хозурланып йөрсәгез, бу вакытны алачак.

3 Навигатор булса да, үзегез белән сәяхәткә кәгазь карта да алыгыз. Юлда ни булмас.

4 Юлда ышанычлы, исемнәре билгеле туклану урыннарына тукталырга тырышыгыз. Аеруча бу балалар белән сәяхәт иткәндә мөһим. Әгәр туклану урынының исеме сезгә берни дә сөйләми икән, зур фуралар һәм йөк машиналары туктаганмы-юкмы икәнлегенә игътибар итегез. Алар булса, димәк, монда тәмле һәм курыкмыйча ашарга була.

5 Тукталасы урынны алдан сайлагыз. Кайсы юнәлеш буенча сәяхәт итәчәгегезне ачыклагач, маршрутны билгеләгез һәм бер яки берничә төн тукталасы урында торак белешегез.

МАШИНАДА СӘЯХӘТ ИТҮ

УҢАЙ ЯКЛАРЫ

✓ *Машина белән кая барасын үзегез хәл итәсез. Димәк, теләсә нинди маршрут төзи аласыз.*
✓ *Вакытны янга калдырасыз. Вокзал һәм аэропортларда тукталырга, экскурсоводлар көтәргә туры килмәячәк.*
✓ *Башка кешеләр белән кирәкмәгән аралашулар юк.*
✓ *Машинада сәяхәт вакытында сез поезд һәм самолетта баруга караганда күбрәк матур урыннар күрәчәксез.*

ТИСКӘРЕ ЯКЛАРЫ

✓ *Юл-транспорт һәлакәтенә очрау яки автомобиль ватылу куркынычы бар.*
✓ *Машина йөртүченең дә, пассажирларның да тиз аруы ихтимал – берничә сәгать утырып бару бөтен кешегә дә туры килеп бетмәскә мөмкин.*

12 августта сәгать 10нан 12гә кадәр сезнең белән элемтәдә журналист **Динә Гыйлаҗиева** була. Сорауларыгызны, әйтер сүзләрегезне 222-09-75 номеры буенча җиткерергә мөмкин.

ХАЛЫК АВАЗЫ

Салым кайтара аламмы?

Быел кызым еш авырды. Аны гел түләүле клиникаларга йөртергә туры килде. Бер табиб дәваланган өчен акчагызны кире кайтара аласыз дигән иде. Шуның тәртибен аңлатсагыз иде.

Рәсилә КӘРИМОВА.
Алабуга районы

Казан шәһәренең 6 нчы салым инспекциясенең баш белгече Рәмзия Мөхетдинова:
– Дәүләт сәламәтлекне яхшырту өчен тотылган акчаның 13 процентын кире кайтару мөмкинлеге бирә. Сез дәваланган медицина учреждениеләре салым инспекциясе өчен номер һәм штамп сугылган билгеле бер үрнәктәге белешмә бирә. Анда 13 процентын кайтарып була торган медицина хезмәтләре генә күрсәтелә. Шуның буенча сез үзегез яшәгән районның салым инспекциясе бүлегенә мөрәҗәгать итә аласыз. 18 яшькәчә бала өчен әти-әнисе салым чигерүен кайтара ала. Моның өчен кулыгызда баланың туу турындагы һәм ир белән хатынның язылышу турындагы таныклыгы булсын. Болары баланың сезнеке икәнне раслар өчен кирәк. Шулай ук салым инспекциясенә барганда медицина учреждениесе белән килешү, дәваланган өчен түләү квитанциясе, медицина учреждениесенең лицензиясе, эш урыныннан 2-НДФЛ белешмәсе, паспорт, банкта ачылган исәп-хисап счеты номеры, шул банкның реквизитлары, 3-НДФЛ буенча салым декларациясе алып барыгыз. Шунысын да онытмагыз: дәвалану төренә карап, сездән өстәмә документлар да сорарга мөмкиннәр.

«Электр көтүчесе»нә кем хуҗа?

Безнең якларда элек җиләк җыйган җирләрдә көтү көтәләр. «Электр көтүчесе»н кем кая тели, шунда куя. Аны контрольдә тотучы бармы икән?

РОЗА апагыз.
Балтач районы

Югары Субаш авылы җирлеге башлыгы Азат Хөснетдинов:
– Безнең янга «электр көтүчесе»нә зарланып килүчеләр юк. Берәү дә берни әйтми. Бездә кешеләр урамы белән бергәләп, бер урынны сайлый да шунда «электр көтүчесе» куя. Безгә килеп, кая куярга теләгәннәрен әйтәләр. Без исә шул урынны башта Росреестрга кереп карыйбыз. Хуҗасы бармы-юкмы, шуны тикшерәбез. Күбрәк көтү көтәр өчен елга буйларындагы урынны бирәбез. Күптән түгел яңача эшли башладык. Көтү өчен урынны балтырган үскән җирләрдән бирәбез. Максатыбыз – ике куянның койрыгын бергә тоту. Маллар да тук, балтырган да бетәчәк.

Илдар Мөхәммәтҗанов

Безгә ни тиеш?

Хатыным белән бергә яши башлавыбызга тиздән 50 ел була. Безнең кебекләргә дәүләт акча бирә икән дип ишеткән идем. Аны алу өчен кая мөрәҗәгать итәргә?

Рафис ГЫЙНИЯТОВ.
Казан

Казан шәһәренең ЗАГС идарәсе:
– Казан мэры кушуы буенча, 50, 60, 70 ел бергә яшәүче парларга акчалата бүләк бирелә. Аның суммасы – 3 мең. Бу акчаны алу өчен юбилярлар үзләре яки аларның балалары мөрәҗәгать итә ала. Гаилә кайда теркәлгән, шул районның ЗАГС бүлегенә барырга кирәк. Акчаны алу өчен гариза язарга һәм язылышу турындагы таныклык кирәк булачак. Быел бу акча 1952, 1962, 1972 елларда өйләнешүче парларга бирелә.

Бушлай утын биреләме?

Газетаның бер санынннан, кешегә үз гомерендә бер тапкыр бушлай утын бирәләр, дип укыган идем. Шуны аңлатып язсагыз иде. Аны алыр өчен кая барасы икән?

Фәния ИБРАҺИМОВА.
Буа шәһәре

Татарстан Урман хуҗалыгы министрлыгының матбугат бүлеге җитәкчесе Альмира Нуретдинова:
– Татарстан халкы урманнан «Татарстан Республикасында урманнардан файдалану турында» 22.05.2008 ел, № 22-ТРЗ Татарстан Республикасы Законының 7 статьясындагы 1 өлеше нигезендә, кирәк булганда, кеше йорт һәм ишегалды корылмалары төзү өчен 25 елга бер тапкыр 100 куб. метрга кадәр агач, 10 елга бер тапкыр йорт һәм каралты-кура корылмаларын ремонтлау өчен 50 куб. метрга кадәр һәм елына бер тапкыр биналарны җылыту өчен 20 куб. метрга кадәр күләмдә агач әзерли ала. Әмма бу бушлай түгел. Гражданнарның үз ихтыяҗлары өчен урман утыртмаларын сату-алу шартнамәсе буенча агач бәясе Татарстан Тарифлар буенча дәүләт комитетының 07.10.2020 ел, № 107-2/нпс карары нигезендә исәпләнә. Әлеге хезмәттән файдалану өчен министрлыкка гариза һәм шәхси мәгълүматларны эшкәртүгә ризалык бирергә кирәк. Бу документларны өйдән чыкмыйча гына, Россия дәүләт хезмәтләре порталы (https://www.gosuslugi.ru) яки Татарстанның дәүләт хезмәтләре порталы (https://uslugi.tatarstan.ru) аша тапшырырга мөмкин. Гариза һәм шәхси мәгълүматларны эшкәртүгә ризалык үрнәкләрен безнең министрлык сайтыннан күчереп алырга мөмкин.

Кайчан төзекләндерерләр?

Туган якка кайтканда Мель. Починок авылындагы бер күпер аша узабыз. Әмма ничә еллар инде анда ремонт ясалмый. Кая гына мөрәҗәгать итсәк тә, шул килеш тора. Авыл эчендәге күперне кем карап торырга тиеш икән?

Риназ САЛИХОВ.
Балык Бистәсе районы

Татарстан Транспорт һәм юл хуҗалыгы министрлыгының матбугат бүлеге җитәкчесе Гөлназ Сәйфетдинова:
– Авыл эчендәге күперләр өчен район башкарма комитеты җавап бирә. Шулардан сорарга киңәш итәм.

Балык Бистәсе районының Төзелеш, архитектура һәм торак-коммуналь хуҗалык бүлеге җитәкчесе Ирек Хәмидуллин:
– Әлеге күпер турында беләбез. Ремонт үткәрмәүнең сәбәбе – ул беркайда да баланста тормый. Күпернең хуҗасы юк! Хәзерге вакытта без аны авыл җирлегенеке итеп рәсмиләштерергә җыенабыз. Шуннан соң Татарстан Транспорт һәм юл хуҗалыгы министрлыгының «Күперләрне төзекләндерү» программасына керергә дип торабыз. Документ эшләре төгәлләнгәч, хуҗалы булгач, күпер каралачак.

Укучы сүзе

«ӨМЕТ»СЕЗЛӘР» ЯЗМАСЫНА КАЙТАВАЗ
«Өмет»тә ял иткәннәр бары тик уңай яктан гына бәялиләр иде. Кызганыч....

Зөһрә ЯРУЛЛИНА

* * *

Ә бит үз вакытында гөрләп торган хастаханә иде! «Өмет»не гел мактыйлар иде. Булганның кадерен белмәүгә шәп мисал.

Нурисә ФАТЫЙХОВА-ГАБДУЛЛИНА

* * *

Өлкән буынның өметен өзүчеләрдән җавап бирдерергә кирәк дип саныйбыз.

Рәсимә ВАСЫЙЛОВА

«ГАЗИНУР ФАРУКШИН: «СӘХНӘ АГРОНОМСЫЗ КАЛГАН БАСУ КЕБЕК» ЯЗМАСЫНА КАЙТАВАЗ
Афәрин, Газинур! Җырчы буларак та, кеше буларак та, горурланырлык сез! Минем әтием гармунчы иде. Моңы булгач, җырчыларга бик дөрес бәя бирә иде. Сез аның яраткан җырчылары арасында, Әлфия апа, Илһам абый, Флера апа һәм Хәйдәр Бигичевлар белән бер рәттә идегез. Сезне бик яратып тыңлый иде. Уңышлар һәм саулык сезгә! Шулай тигез булып, җырлап яшәгез! Сәхнәдән китмәгез!

Фирдәүсә КӘРИМОВА

* * *

Газинур әфәнде! Сезнең тавышны, моңны онытып булмый. Мин эшләгән Технология һәм дизайн колледжына килеп бик матур чыгыш ясадыгыз. Тик ахыры минем өчен бик кыен булды: студентны торт алырга җибәргән идем. Иртән сайлау мөмкинлеге булмаган, күрәсең, тортны витринадан алган һәм ул таш кебек каты иде. Сез уен-көлкегә борып, хәлне җиңеләйттегез. Рәхмәт яусын! Хатамны бер төзәтәсе иде. Татар моңын барлык милләт студентлары да ишетергә, яратырга тиеш.

Гөлфизә МУЛЛАНУРОВА

Җиләкне каян аласы?

«Ватаным Татарстан» газетасыннан виктория җиләге үстерүче гаилә турында укыган идем. Үзем дә җиләк яратам. Әллә ничә төрлене утыртып карадым, үсеп китә алмыйлар. Сез язган кешеләрнең телефон номерын бирсәгез иде.

88 яшьлек ГАЛИМҖАН бабагыз.
Балык Бистәсе районы

Газетабызны күп еллар буе укып барган тугры укучыбызга ярдәм иттек. Аңа үзе сораган җиләк үстерүчеләрнең телефон номерын бирдек.

Фикер

* * *

Бер төркем әбиләр капка төбеннән шалтыратабыз әле. Кулыбызда – сезнең газета. «Халык авазы»на эләгеп булмасмы дип җыеп караган идек. Әйтәсе килгән сүзебез бар: телевизордан татарча театр-концертларны күбрәк күрсәтсеннәр иде. Без инде бишебез дә сиксәннең теге ягында. ТНВдан «Ай туганда» дигән фильмны ике ел күрсәтәләр инде. «Мунча ташы»н да куйсалар, яхшы булыр иде.

Нурзифа ГОМӘРОВА.
Дәрвишләр бистәсе

* * *

Без яхшы эшләр эшләүдән курыкмаска тиеш. Игелек безнең күңелләрдә булсын иде. Ел саен Президентыбыз Рөстәм Миңнеханов республика күләмендә зурлап ифтар ашы уздыра. Татарстанда күп кенә игелекле кешеләр мәчетләрдә мондый авыз ачу чаралары уздырды. Мең рәхмәт үзләренә! Алар бу гамәлләре белән башкаларга үрнәк булып тора.

Сәгъдулла ШӘЙХУЛЛА-ӘНӘЛЕ.
Казан

Танышасым килә

Мин – 11 ел инде тол хатын. Улым белән Казан шәһәрендә яшим. Аңа 20 яшь, ул бер югары уку йортының 2 нче курсын тәмамлады. Үзем гимнастика буенча тренер булып эшлим. Ялгызыма бик кыен. Компьютер эченә чуммаган, юмор хисен аңлый белә торган, спортны дус иткән кеше белән танышыр идем. 40–50 яшьлек ир солтаныннан хәбәр көтәм.

Гөлгенә ШИҺАПОВА әзерләде

8 август | Дүшәмбе

ТАТАРСТАН

05.05, 06.05, 07.05, 08.05 «Вести-Татарстан. Погода»
05.35, 06.35, 07.35, 08.35 «Вести-Татарстан. Утро»
09.00 «Яңалыклар. Татарстан»
09.30 «Хәерле көн, Татарстан!»
14.30, 21.05 «Вести-Татарстан»

ТАТАРСТАН – ЯҢА ГАСЫР

06.00, 07.10 «Манзара» 6+
07.00, 18.30, 20.30, 05.50 Татарстан хәбәрләре 12+
08.00, 14.30, 19.30, 21.30 Новости Татарстана 12+
08.10 «Здравствуйте!»12+
09.00, 16.00 «КАЙДА СИН?» 12+
10.00, 23.00 «ЛЮБОПЫТНАЯ ВАРВАРА» 16+
11.00 «Татар халык җырлары» 0+
11.30, 21.00 «Заман көзгесе» 6+
12.00, 22.10 «АЙ ТУЛГАНДА» 16+
13.00 «Семь дней». Информационно-аналитическая программа 12+
14.00 «ЗАПОВЕДНИКИ». Телефильм 12+
14.45, 05.35 «Тибрәнә җыр дулкыннары» 6+
15.15 «Шаян ТВ» тәкъдим итә» 0+
17.00 «Татарлар» 12+
17.30 «Татарстан без коррупции» 12+
19.00, 20.00 «Таяну ноктасы» 16+
22.00 «Вызов 112» 16+
23.50 «Рыцари вечности». М.Джалиль 12+
00.05 «Фолиант в столетнем переплёте». К 125-летию В.П.Катаева 12+
00.20 «Ком сәгате» 12+
01.05 «Таяну ноктасы» 16+
02.00 «Манзара» 6+

ТНВ-ПЛАНЕТА

06.00, 13.00, 01.05 «Манзара» 6+
08.00, 17.00, 21.25, 00.15 «РӘХӘТ ЯШИБЕЗ!» 12+
08.40 «Башваткыч» 12+
09.50 «Семь дней». Информационно-аналитическая программа 12+
11.00 «Яңалыклар» 12+
11.30 «Заман көзгесе» 6+
12.05 «Йөрәктән – йөрәккә». И. Шакиров турында телеочерк (субтитрлы) 6+
15.00 «Яңалыклар» 12+
15.30 «Ватандашлар» (субтитрлы) 6+
16.00 «Әдәби хәзинә» (субтитрлы) 12+
16.30 «Шаян ТВ» тәкъдим итә... 6+
17.30 «Татарлар» 12+
18.00 «Яңалыклар» 12+
18.20, 22.20 «АЙ ТУЛГАНДА» 16+
19.10, 21.55, 03.25 «Тибрәнә җыр дулкыннары» 6+
19.35 «Татарлар» 12+
20.00 «Таяну ноктасы» 16+
21.00 «Яңалыклар» 12+
23.05 «Башваткыч» 12+
00.00 «Яңалыклар» 12+
00.40 «Татарлар» 12+
02.50 «Караоке татарча» 6+
03.00 «Әдәби хәзинә» (субтитрлы) 12+

1 КАНАЛ

05.00 Телеканал «Доброе утро»
09.00 Новости
09.20 Премьера. «АнтиФейк» 16+
10.00 «Жить здорово!» 16+
10.45 Информационный канал 16+
12.00 Новости (с субтитрами)
12.15 Информационный канал 16+
15.00 Новости (с субтитрами)
15.15 Информационный канал 16+
18.00 Вечерние новости (с субтитрами)
18.20 Информационный канал 16+
21.00 «Время»
21.45 Даниил Страхов, Анна Казючиц, Светлана Антонова. «КУРОРТ ЦВЕТА ХАКИ» (S) 16+
23.40 «Большая игра» 16+
00.40 Информационный канал 16+
03.00 Новости
03.05 Информационный канал 16+

РОССИЯ 1

05.00 «Утро России»
09.00 Местное время. Вести-Татарстан
09.30 «Утро России»
09.55 «О самом главном». Ток-шоу 12+
11.00, 14.00, 17.00, 20.00 Вести
11.30 «60 минут». Ток-шоу 12+
14.30 Местное время. Вести-Татарстан
14.55 «Кто против?» Ток-шоу 12+
17.30 «60 минут». Ток-шоу 12+
21.05 Местное время. Вести-Татарстан
21.20 «Вечер с Владимиром Соловьёвым» 12+
23.55 Сергей Маковецкий, Александр Яценко, Татьяна Лялина, Виктор Сухоруков, Артур Иванов. «ГРОЗНЫЙ» 16+
02.00 Екатерина Кузнецова, Елена Сафонова, Александр Дьяченко, Ольга Павловец, Анна Казючиц. «КОРОЛЕВА БАНДИТОВ-2» 12+
04.05 Александр Бухаров, Елена Полякова, Денис Синявский. «ЖЕНЩИНЫ НА ГРАНИ» 16+

МАТЧ ТВ

06.00, 09.05, 12.35, 14.55, 17.15, 22.00 Новости
06.05, 23.35 Все на Матч! Прямой эфир
09.10, 12.40 Специальный репортаж 12+
09.30 «ПОЗЫВНОЙ «СТАЯ» 16+
11.30 «Есть тема!» Прямой эфир
13.00, 15.00 «ПОБЕГ» 16+
15.55, 17.20 «РЭМБО. ПЕРВАЯ КРОВЬ» 16+
17.55 «Громко». Прямой эфир
18.55 Футбол. МИР Российская Премьер-Лига. Обзор тура 0+
19.55 Футбол. МЕЛБЕТ-Первая Лига. «Балтика» (Калининград) – «Арсенал» (Тула). Прямая трансляция.
22.05 Бильярд. «BetBoom Кубок Чемпионов». Прямая трансляция из Москвы.
00.20 Тотальный футбол 12+
00.50 Регби. PARI Чемпионат России. «Слава» (Москва) – «Металлург» (Новокузнецк) 0+
02.45 «Пять трамплинов Дмитрия Саутина» 12+
03.15 Новости 0+
03.20 «Наши иностранцы» 12+
03.50 «Катар-2022». Тележурнал 12+
04.15 «ФК «Барселона». Взгляд изнутри». Док. фильм 12+
05.10 «Громко» 12+

НТВ

04.55 Сериал «УЛИЦЫ РАЗБИТЫХ ФОНАРЕЙ» (S) 16+
06.30 «Утро. Самое лучшее» 16+
08.00, 10.00, 13.00, 16.00, 19.00, 23.30 «Сегодня»
08.25 Боевик «МОРСКИЕ ДЬЯВОЛЫ» 16+
10.35 Боевик «МОРСКИЕ ДЬЯВОЛЫ» 16+
13.30 «Чрезвычайное происшествие»
14.00 Остросюжетный сериал «ПЁС» (S) 16+
16.50 «За гранью» (S) 16+
17.55 «ДНК» (S) 16+
19.50 Остросюжетный сериал «МЕНТОВСКИЕ ВОЙНЫ» (S) 16+
23.50 Остросюжетный сериал «ПЁС» (S) 16+
02.00 Боевик «БРАТАНЫ» (S) 16+

ДОМАШНИЙ

06.30 «По делам несовершеннолетних» 16+
08.30 «Давай разведёмся!» 16+
09.30 «Тест на отцовство» 16+
11.45 «Понять. Простить» 16+
12.50 «Порча». «Проклятая земля» 16+
13.20 «Знахарка» 16+
13.55 «Верну любимого» 16+
14.30 «Преступления страсти» 16+
18.45 «Скажи, подруга» 16+
19.00 «В ОДНУ РЕКУ ДВАЖДЫ» 16+
23.05 «Порча» 16+
23.40 «Знахарка» 16+
00.15 «Верну любимого» 16+
00.45 «Понять. Простить» 16+
01.40 «Тест на отцовство» 16+
03.20 «Давай разведёмся!» 16+
04.10 «Преступления страсти» 16+
05.00 «6 кадров» 16+
05.15 «По делам несовершеннолетних» 16+

ЗВЕЗДА

05.55 «С ЧЕГО НАЧИНАЕТСЯ РОДИНА» 16+
09.00, 13.00, 18.00, 20.30 Новости дня 16+
09.20, 01.55 «ПРИЕЗЖАЯ» 12+
11.20, 21.15 «Открытый эфир» 16+
13.25, 14.05 «ОХОТНИКИ ЗА БРИЛЛИАНТАМИ» 16+
14.00 Военные новости 16+
18.15 «Специальный репортаж» 16+
18.50 «Битва оружейников». Документальный сериал. «Пистолеты-пулеметы» 16+
19.40 «Загадки века с Сергеем Медведевым». Док. сериал. «Секретные бункеры Сталина» 12+
22.55 «ДУША ШПИОНА» 16+
00.50 «ПОСТАРАЙСЯ ОСТАТЬСЯ ЖИВЫМ» 12+
03.30 «ПРАВДА ЛЕЙТЕНАНТА КЛИМОВА» 12+

9 август | Сишәмбе

ТАТАРСТАН

05.05, 06.05, 07.05, 08.05 «Вести-Татарстан. Погода»
05.35, 06.35, 07.35, 08.35 «Вести-Татарстан. Утро»
09.00 «Яңалыклар. Татарстан»
09.30 «Хәерле көн, Татарстан!»
14.30, 21.05 «Вести-Татарстан»

ТАТАРСТАН – ЯҢА ГАСЫР

06.00, 07.10 «Манзара» 6+
07.00, 18.30, 20.30, 05.50 Татарстан хәбәрләре 12+
08.00, 14.30, 19.30, 21.30 Новости Татарстана 12+
08.10 «Здравствуйте!»12+
09.00, 17.00 «КАЙДА СИН?» 12+
10.00, 23.00 «ЛЮБОПЫТНАЯ ВАРВАРА» 16+
11.00 «Фолиант в столетнем переплёте» 12+
11.30, 16.30 «Татарлар» 12+
12.00, 22.10 «АЙ ТУЛГАНДА» 16+
13.00 «Туган җир» 12+
13.30 «Юлчы» 6+
14.00 «Путь» 12+
14.15 «Не от мира сего...» 12+
14.45, 05.35 «Тибрәнә җыр дулкыннары» 6+
15.15 «Шаян ТВ» тәкъдим итә» 0+
16.00 «Ватандашлар» 12+
18.00 «Казаннан – казанга» 12+
19.00 «Таяну ноктасы» 16+
20.00, 22.00 «Вызов 112» 16+
20.15 «Күчтәнәч» 0+
21.00 «Ватандашлар» 12+
23.50 «Видеоспорт» 12+
00.15 «Соотечественники». Р. Гэрра 12+
00.25 «Соотечественники». Я и мое отражение. Ярослав Гашек 12+
00.40 «Рыцари вечности». Пушкин. Капитанская дочка 12+
00.55 «Фолиант в столетнем переплете». Уникальное издание по истории крымских ханов 12+
01.10 «Уроки истории». Татарское просветительство 6+
02.00 «Манзара» 6+
03.30 «Әдәби хәзинә» (субтитрлы) 6+

ТНВ-ПЛАНЕТА

06.00, 13.00, 01.05 «Манзара» 6+
08.00, 17.00, 21.25, 00.15 «РӘХӘТ ЯШИБЕЗ!» 12+
08.40 «Җырлыйк әле!» 6+
09.40 «Туган җир» 12+
10.30 «Халкым минем» 12+
11.00 «Яңалыклар» 12+
11.30 «Татарлар» 12+
12.05 «Рәгыйдь – яшен яшьнәү». Россиянең һәм Татарстанның атказанган сәнгать эшлеклесе Рәгъде Халитов турында телеочерк 6+
15.00 «Яңалыклар» 12+
15.30 «Тамчы-шоу» 6+
16.00 «Әдәби хәзинә» (субтитрлы) 12+
16.30 «Шаян ТВ» тәкъдим итә... 6+
17.30 «Татарлар» 12+
18.00 «Яңалыклар» 12+
18.20, 22.20 «АЙ ТУЛГАНДА» 16+
19.10, 21.55, 03.25 «Тибрәнә җыр дулкыннары» 6+
19.35 «Татарлар» 12+
20.00 «Таяну ноктасы» 16+
20.30 «Халкым минем» 12+
21.00 «Яңалыклар» 12+
23.05 «Җырлыйк әле!» 6+
00.00 «Яңалыклар» 12+
00.40 «Татарлар» 12+
02.50 «Караоке татарча» 6+
03.00 «Әдәби хәзинә» (субтитрлы) 12+

1 КАНАЛ

05.00 Телеканал «Доброе утро»
09.00 Новости
09.20 Премьера. «АнтиФейк» 16+
10.00 «Жить здорово!» 16+
10.45 Информационный канал 16+
12.00 Новости (с субтитрами)
12.15 Информационный канал 16+
15.00 Новости (с субтитрами)
15.15 Информационный канал 16+
18.00 Вечерние новости (с субтитрами)
18.20 Информационный канал 16+
21.00 «Время»
21.45 «КУРОРТ ЦВЕТА ХАКИ» (S) 16+
23.40 «Большая игра» 16+
00.40 Информационный канал 16+
03.00 Новости
03.05 Информационный канал 16+

РОССИЯ 1

05.00 «Утро России»
09.00 Местное время. Вести-Татарстан
09.30 «Утро России»
09.55 «О самом главном». Ток-шоу 12+
11.00, 14.00, 17.00, 20.00 Вести
11.30 «60 минут». Ток-шоу 12+
14.30 Местное время. Вести-Татарстан
14.55 «Кто против?» Ток-шоу 12+
17.30 «60 минут». Ток-шоу 12+
21.05 Местное время. Вести-Татарстан
21.20 «Вечер» 12+
23.45 Премьера. Ленинградская симфония на берегу Невы. К 80-летию исполнения в блокадном городе
01.15 «Седьмая симфония» 12+
02.05 «КОРОЛЕВА БАНДИТОВ-2» 12+
04.05 «ЖЕНЩИНЫ НА ГРАНИ» 16+

МАТЧ ТВ

06.00, 09.05, 12.35, 14.55, 17.15 Новости
06.05, 18.50, 21.50 Все на Матч! Прямой эфир
09.10, 12.40 Спец. репортаж 12+
09.30 «ПОЗЫВНОЙ «СТАЯ» 16+
11.30 «Есть тема!» Прямой эфир
13.00, 15.00 «ПОБЕГ» 16+
15.55, 17.20 «НЕУЯЗВИМАЯ МИШЕНЬ» 16+
19.25 Хоккей. «Лига Ставок Sochi Hockey Open». СКА (Санкт-Петербург) – Сборная России. Прямая трансляция.
22.30 Автоспорт. Чемпионат России по дрэг-рейсингу 0+
23.00 Бадминтон. «Кубок Первого космонавта Ю.А. Гагарина». Трансляция из Саратова 0+
00.15 Футбол. МИР Российская Премьер-Лига. Обзор тура 0+
01.10 Футбол. Южноамериканский Кубок. 1/4 финала. «Атлетико Гоияниенсе» (Бразилия) – «Насьональ» (Уругвай). Прямая трансляция
03.15 Новости 0+
03.20 «Правила игры» 12+
03.50 Футбол. МЕЛБЕТ-Первая Лига. Обзор тура 0+
04.15 «ФК «Барселона». Взгляд изнутри». Док. фильм 12+
05.10 Бильярд. «BetBoom Кубок Чемпионов». Трансляция из Москвы 0+

НТВ

04.55 Сериал «УЛИЦЫ РАЗБИТЫХ ФОНАРЕЙ» (S) 16+
06.30 «Утро. Самое лучшее» 16+
08.00, 10.00, 13.00, 16.00, 19.00, 23.30 «Сегодня»
08.25 Боевик «МОРСКИЕ ДЬЯВОЛЫ» 16+
10.35 «МОРСКИЕ ДЬЯВОЛЫ» 16+
13.30 «Чрезвычайное происшествие»
14.00 «ПЁС» (S) 16+
16.50 «За гранью» (S) 16+
17.55 «ДНК» (S) 16+
19.50 Остросюжетный сериал «МЕНТОВСКИЕ ВОЙНЫ» (S) 16+
23.50 Остросюжетный сериал «ПЁС» (S) 16+
01.45 Боевик «БРАТАНЫ» (S) 16+

ДОМАШНИЙ

06.30 «По делам несовершеннолетних» 16+
08.55 «Давай разведёмся!» 16+
09.55 «Тест на отцовство» 16+
12.10 «Понять. Простить» 16+
13.15 «Порча». «Капля крови» 16+
13.45 «Знахарка» 16+
14.20 «Верну любимого» 16+
14.55 «Преступления страсти» 16+
19.00 «ВЫБИРАЯ СЕБЯ» 16+
23.00 «Порча» 16+
23.35 «Знахарка» 16+
00.10 «Верну любимого» 16+
00.40 «Понять. Простить» 16+
01.35 «Тест на отцовство» 16+
03.15 «Давай разведёмся!» 16+
04.05 «Преступления страсти» 16+
04.55 «6 кадров» 16+

ЗВЕЗДА

05.00 «ОХОТНИКИ ЗА БРИЛЛИАНТАМИ» 16+
09.00, 13.00, 18.00, 20.30 Новости дня 16+
09.20, 00.15 «БЕЗОТЦОВЩИНА» 12+
11.20, 21.15 «Открытый эфир» 16+
13.25, 14.05 «ОХОТНИКИ ЗА БРИЛЛИАНТАМИ» 16+
14.00 Военные новости 16+
18.15 «Спец. репортаж» 16+
18.50 «Битва оружейников». Док. сериал. «Дивизионные пушки» 16+
19.40 «Улика из прошлого». «Капитан Пауэрс. Тайна сбитого летчика» 16+
22.55 «ТРИ ПРОЦЕНТА РИСКА» 12+
01.50 «ЗА ОБЛАКАМИ – НЕБО» 12+
03.30 «ПО ДАННЫМ УГОЛОВНОГО РОЗЫСКА...» 12+
04.40 «Оружие Победы». Док. сериал 12+

ЙОЛДЫЗНАМӘ 8–14 АВГУСТ

КУЧКАР (21.03 – 20.04)

Бу атнадагы кайбер сәеррәк хәлләрнең кайтавазы да булыр әле. Бераздан... Эштә белмәгәнлектән түгел, ә алҗыганлыктан аз гына хата ясалырга мөмкин. Ләкин ул бик тиз онытылыр.

ҮГЕЗБОЗАУ (21.04 – 20.05)

Шәхси тормышта уңай үзгәрешләр өчен искиткеч шәп вакыт! Сезгә һәр эшегездә гел уңай килеп торачак. Матди хәлегез яхшырып, кибетләрдә бер акчага, бер товарга карамыйча гына, рәхәтләнеп йөри башлаячаксыз.

ИГЕЗӘКЛӘР (21.05 – 21.06)

Тормышка тынычрак, гадирәк карарга, бөтенесен үзегезгә алмаска тырышыгыз. Хыялланудан туктамагыз. Могҗизага ышанмый башлагач кына өметләрегезнең акланып куячагын белеп торыгыз.

КЫСЛА (22.06 – 22.07)

Җитәкчегез белән сүз көрәштермәгез. Сезнең хаклы булуыгызны инде бик тиздән тормыш үзе күрсәтәчәк. Атна уртасында күңел күтәренкелегенә китерердәй матур гына хәлләр булып алачак.

АРЫСЛАН (23.07 – 23.08)

Кыю гына бер планыгыз һич көтмәгәндә тормышка ашып куяр. Бу үзегезне бик бәхетле кеше кебек хис итүгә китерер. Гомумән, күңелегезне борчып торган әйберләр гүя эреп юкка чыгар.

КЫЗ (24.08 – 22.09)

Нишләптер кеше янына чыгудан тартылу хисе барлыкка килер. Шуңа күрә дусларыгыз оештырган очрашудан да баш тарту теләге уяныр. Әле ярый икеле-микеле уйларыгызны таратуга сәбәп чыгар...

ҮЛЧӘҮ (23.09 – 23.10)

Атна буе эшләрегез бик күп булыр, кайвакыт алардан туеп та кителер. Ләкин сер бирергә ярамый! Яшерен мөмкинлекләрегезне (ә алар сездә байтак) эшкә җигегез дә – алга!

ЧАЯН (24.10 – 22.11)

Кешеләр белән бик күп аралашырга туры килер. Бу исә үзегез өчен кирәкле ниндидер серләргә төшенү мөмкинлеге бирер. Атна урталарында тегеннән-моннан акча эшләп алу тәкъдимнәре төрле яклап ява башлар.

УКЧЫ (23.11 – 21.12)

Тәкәбберрәк кайбер адәмнәр белән сүз көрәштерергә кирәк булыр. Турыдан ярып әйтелгән кыю фикерләрегез белән борыннарына чиертерсез кебек аларның! Ә иң мөһиме – керем мәсьәләсендә алга китеш сизелә башлар.

КӘҖӘМӨГЕЗ (22.12 – 20.01)

Катлаулырак атна. Гәрчә бернинди күңелсезлекләр көтелмәсә дә. Акыллы һәм уяу булуыгызны күрсәтергә җай чыгар. Ә бу алга таба үсүегезгә ярдәм итәр.

СУКОЯР (21.01 – 19.02)

Җитәкчегезнең йомшак, ягымлы мөгамәләсе күңелегезне җылытыр, кәефегезне күтәрер. Атна ахырында кемнедер яклау йөзеннән катырак итеп әйтергә туры килер. Ял көннәрендә шатлыклы хәбәрләр ишетелер.

БАЛЫК (20.02 – 20.03)

Өелеп килгән эшләрегезнең очына чыгарга, бурычлардан котылырга вакыт. Хафаланасы юк: барысы да үзегез теләгәннән дә яхшырак хәл ителәчәк. Атна ахырында күңелле мәшәкатьләр килеп чыгачак.

КАЙГЫ УРТАКЛАШУ

Татарстан Республикасы Министрлар Кабинеты Аппараты, Россия Иминлек федераль хезмәтенең Татарстан Республикасындагы идарәсе җитәкчесе урынбасары

НАЗАРОВ
Олег Владиленовичның

вафат булуы сәбәпле, мәрхүмнең гаиләсе һәм якыннарының авыр кайгысын уртаклаша.

РЕКЛАМА БҮЛЕГЕ
(843) 222-09-65,
222-09-70.
E-mail:
vtreklama@mail.ru

Динә
ГЫЙЛАҖИЕВА

БӘРӘҢГЕДӘН КЫЙММӘТРӘК

Җәен ярты гомеребез бакчада уза. Кайчак эшкә бирелеп китеп, кояш аяусыз кыздырган челләдә дә тир түгәргә туры килә. Табиблар исә, эшкә алданып, сәламәтлек турында онытырга ярамый, дип кисәтә.

Табиб-терапевт Гөлназ ШӘЙДУЛЛИНА җәйге челләдә бакчада эшләгәндә истә тотарга кирәкле кагыйдәләрне аңлатты.

1 Җәйге челләдә бакча эшләгәндә киҗе-мамык тукымадан тегелгән киемнән йөрегез. Синтетик материаллар тирләтә, һава йөртми, нәтиҗәдә хәлне ала.

2 Урамга чыгар алдыннан кояштан саклый торган крем сөртергә онытмагыз. Аның саклау дәрәҗәсе 50дән ким булмасын. Онытмагыз: җәй көне хәтта болытлы көнне дә кояш ашый. Шуңа күрә көн болытлы дип тынычлап, кояштан саклаучы крем сөртмичә йөрергә ярамый. Бакчада эшләгәндә бигрәк тә. Тир парга әйләнә, нәтиҗәдә тәнебез дә суына төшә. Составында су үткәрми торган матдәләр, май булган саклагыч чаралар тән тиресендә үтә күренмәле элпә хасил итә, шул рәвешле тәнне сулатмый. Шуңа күрә җәен табигатькә чыкканда, бакчада эшләгәндә, тәнгә флюид, спрей рәвешендәге саклагыч чаралар тидерергә кирәк.

3 Организмны стресстан саклау өчен, көн дәвамында чиста су эчеп торырга да онытмагыз. Җәйге челләдә кофеинлы, баллы, газлы, исерткеч эчемлекләрдән баш тарту хәерле. Чиста су эчәргә ярамаган кеше лимон телеме салынган салкын кара яки яшел чәй эчә ала. Эсседә сыеклыкны күпме эчсәң дә куркыныч түгел.

4 Кояш иң нык кыздырган көндезге сәгатьләрдә бакчада эшләмәү хәерле. Моның өчен иртәнге һәм кичке сәгатьләрдән дә яхшысы юк. Эсседә эшләгән очракта да ара-тирә күләгәдә ял иткәләп, чамасын белеп кенә тир түгү хәерле.

5 Алтмыш яшьтән өлкәнрәк кешеләргә җәйге челләдә бакчада казыну киңәш ителми. Сәламәтлек бер капчык бәрәңгегә караганда күпкә кыйммәткәрәк төшәчәк. Йөрәге чирле, инсульт, инфаркт кичергән кешеләргә дә җәйге челләдә эшләргә киңәш ителми.

6 Урамда артык бөркү яки дымлы булган көннәрдә дә бакча эшләрен кичектереп тору хәерле. Ник дигәндә, андый чакта эссе сугу ихтималы икеләтә арта.

7 Җәйге челләдә баш киемсез урамга чыгу хәтәр. Кояштан саклану өчен, аның да ачык, иң яхшысы, ак төстәгесен кию хәерле.

8 Бакча эшенә алданып, организмыгыздагы үзгәрешләрне игътибарсыз калдыра күрмәгез. Кояшта артыграк кызынган кешенең, гадәттә, йөрәк тибеше ешая, гәүдәсе сызлый, күзән җыера башлый. Бу билгеләрнең берсе генә күзәтелсә дә, эштән туктап ял итәргә, күләгәгә барып, салкын су эчәргә, салкынча су белән коенырга кирәк. Эссе сугу тагын да яманрак. Андый чакта кеше үзендә хәлсезлек сизә, аның күңеле болгана, башы әйләнә, аңы томалана, еш кына температурасы күтәрелә. Эссе сукканда косу, эч китү кебек билгеләр дә күзәтелергә мөмкин. Андый чакта кичекмәстән «ашыгыч ярдәм» чакырырга кирәк. Табибларны көткән арада күләгәгә яки салкын бүлмәгә кереп хәл алырга, салкын су эчәргә, салкын душ керергә, маңгайга салкын компресс куярга кирәк.

vk.com

БАКЧАДА ЭССЕ СУКСА, НИ ЭШЛӘРГӘ?

✓ Хәле авырайган кешене саф һавага алып чыгарга, күләгәле һәм салкынча урынга урнаштырырга, киемнең якасын чишәргә яки бөтенләй билгә кадәр чишендерергә кирәк.
✓ Аннары башын күтәртебрәк чалкан яткырырга, башына салкын компресс куярга, тәнен юеш җәймә белән ышкырга яки өстенә салкынча су сибәргә мөмкин.
✓ Салкынча эчемлекләр эчерү дә файдалы. Андый чакта 1/3 стакан суга салынган 20 тамчы валериан да булыша.
✓ Сулыш алу авырлашса, нашатырь спирты тамызылган мамыкны авыруның борыны янына берничә тапкыр китерегез. Әгәр кешенең аңы юк, сулышы туктамаган, ә пульсы сизелми икән – табибларны көтеп утырмагыз, ясалма сулыш алдырыгыз.
✓ Кояш һәм эссе сугу яшүсмерләр һәм олы яшьтәгеләрдә еш күзәтелә. Аларда эчке җылыны көйләү системасы камил түгел. Артык авырлыктан интеккән, йөрәк-кан тамырлары системасы һәм эндокрин авырулары булган кешеләр, спиртлы эчемлекләр кулланучылар кояш сугуга ешрак бирешә.

Файдалы

Тырнак гөл белән дуслаш

✓ Ул ялкынсынуларны бетерә, җәрәхәтләрне төзәтә. Моннан тыш, тырнак гөл (календула) күп кенә башка авырулардан да дәвалый.
✓ Салкын тигәндә, гипертония, йөрәк-кан тамырлары авырулары, ашказаны һәм уникеилле эчәк җәрәхәте, гастрит, колит булганда, 1 аш кашыгы тырнак гөл чәчәген 1 стакан кайнар суга салып, 1 сәгать төнәтәләр. Көнгә 3 мәртәбә 1әр аш кашыгы эчәләр.
✓ Тырнак гөлдән ясалган мазь үлекле җәрәхәтне яхшы дәвалый. Үләннең яңа сыгылган согын 1:10 нисбәтендә дуңгызның эч маена салып болгаталар һәм кулланалар.
✓ Ашказаны һәм уникеилле эчәктә җәрәхәт булганда, 1 чәй кашыгы чәчәген, 200 мл кайнар суга салып, 30 минут төнәтәләр. Сөзеп, көн дәвамында аз-азлап 400 мл күләмендә эчәләр.
✓ Невроз, гипертония, атеросклероз, стенокардия, аритмия, гепатит, талак, бавыр һәм үт куыгы авырулары борчыганда, 2 чәй кашыгы кипкән календула чәчәген 2 стакан кайнар суга салып, 15 минут төнәтәләр. Сөзеп, көнгә 4 мәртәбә бер-икешәр стакан эчәләр.

✓ Ангина, ларингит булганда, тамак төбен чайкау өчен 4 аш кашыгы кипкән чәчәкне 2 стакан кайнар суга салып, 15 минут кайнаталар. Бераз суынгач, сөзеп кулланалар.
✓ Хатын-кыз авырулары вакытында сиптереп юыну һәм урт ялкынсынганда, пародонтоз күзәтелгәндә авыз эчен чайкау өчен 1 чәй кашыгы үләнне 1 стакан кайнар суга салып, суынганчы төнәтәләр.

Белеп тор!

ӘФЛИСУН КОТКАРА

▶ Әфлисун согы инфаркт һәм инсульттан саклый. Бу аның составында калий һәм магний күп булу белән аңлатыла. Моннан тыш ул органик кислоталар, флавоноидлар, бик күп минераллар чыганагы да булып тора. 1 стакан әфлисун согы алу өчен өч әфлисун җитә. Аны даими рәвештә кулланганда, организмдагы шлаклардан арынырга мөмкин. Ул бөердә ташлар барлыкка килүдән дә саклый.

▶ Әфлисун составындагы Р витамины (кан тамырларын ныгыта) белән аскорбин кислотасы кан савудан саклый. Бу җимеш цинк һәм йод, фтор һәм кобальт, фосфор һәм хлор, натрий һәм кальцийга да бай. Составында тимер күп булу аркасында ул анемияне булдырмаска, дәваларга да ярдәм итә.

▶ Аллергияле кешеләргә, өч яшькә кадәрге балаларга, диабетлы кешеләргә, ашкайнату системасы авырулары булганнарга әфлисун согын саклык белән эчәргә киңәш ителә. Ул теш эмаленә дә зыян китерергә мөмкин. Шуңа да аны ашаганнан соң, йә согын эчкәч, тешләрне чистартырга, авызны су белән чайкатырга кирәк.

Шифалы төнәтмә

Әфлисунның җимеше генә түгел, кабыгы да файдалы. Аннан төнәтмә ясау өчен, әфлисун кабыгына кайнаган су салып, ут өстендә 5 минут тотарга кирәк. Аннары шуны суытып, сөзеп, тәменчә бал яисә шикәр комы өстәсәгез дә була. Әлеге төнәтмә ашкайнатуны яхшырта, ашау-эчү теләген бетерә, эч күбүгә юл куймый. Әфлисун кисәкләре арасындагы ак җепселләрдә кан тамырларын ныгытучы шикәр кушылмалары бар. Шуңа күрә аларны чистартырга кирәкми.

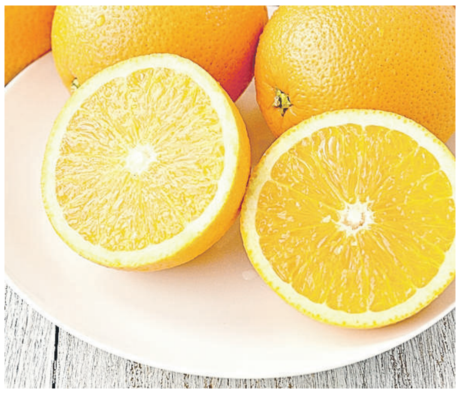

ТИСКӘРЕ ЙОГЫНТЫСЫ БУЛЫРГА МӨМКИН. КУЛЛАНЫР АЛДЫННАН ТАБИБ БЕЛӘН КИҢӘШЕГЕЗ.

Валентина
СЕМЕНОВА

БАКЧА СЫЕ

Бакча тутырып яшелчә, җиләк-җимеш үстерү – бер хәл, ә аны әрәм итми генә кышка әзерләү зур тырышлык һәм сабырлык сорый. Тагын ни әзерлим икән дип баш ватсагыз, әлеге рецептлар сезгә файдага булыр.

ҖИЛӘК-ҖИМЕШ

Кызыл карлыган белән бөтнектән – желе

Римма СИБАЕВА рецепты

Кирәк: *2 кило кызыл карлыган, 1,5 кило шикәр комы, 3 бөтнек ботагы.*

Карлыганны юып, суын саркытабыз. Блендерга әз-әзләп салып, пюре хәленә китерәбез. Вак тишекле иләк аша чыгарып, төшләре һәм тышчасыннан арындырабыз. Кәстрүлгә салып, шикәр комы һәм бөтнек (базилик та ярый) өстибез. Утка куеп, болгата-болгата, күбеген җыябыз. Кайнап чыкканнан соң бер минут узгач сүндерәбез. Бөтнекне алып ташлыйбыз. Желены парландырылган банкаларга тутырып, тимер капкач белән борып ябабыз һәм суынганчы бүлмә температурасында тотабыз.

Мондый рецепт белән ясалган желе бик куе һәм тәмле була.

Сливадан – джем

Зөлфия ӘХМӘТОВА рецепты

Кирәк: *2 кило слива, 1 кило шикәр комы, 1 чәй кашыгы лимон кислотасы.*

Сливаны юып, киптереп, төшләрен алабыз һәм икегә бүлеп турыйбыз. Кәстрүлгә тутырып, шикәр комы өстибез. Болгатабыз һәм согы чыкканчы 3–4 сәгать тотабыз. Кәстрүлне утка куеп, шикәр комы тизрәк эреп бетсен өчен, әледән-әле болгаткалап, күбеген алып торабыз. Кайнап чыккач, 20 минут сүрән утта тотабыз. 15 минут узгач, лимон кислотасы өстибез. Әйбәтләп болгатып, кайнатуны дәвам итәбез. Шуннан блендер белән пюре хәленә китерәбез. Тагын утка куеп, кайнап чыкканнан соң 5 минут сүрән утта тотабыз. Джем әзер. Парландырылган банкаларга тутырып, капкач белән борып ябабыз. Астын өскә әйләндереп, суынганчы җылы әйбер белән каплап тотабыз.

vk.com

ЧӘЧӘК

Роза таҗларыннан – кайнатма

Сәвия ГАЛИМУЛЛИНА рецепты

Игътибар: бары тик үз бакчаңда «химия» сиптермичә үстергән чәчәк таҗларын гына кулланырга мөмкин.

Кирәк: *300 грамм чәчәк таҗы, 300 грамм шикәр комы, ярты стакан су, 1 эре лимон согы.*

Серкәләрен таҗларга тидермичә, саклык белән генә таркатабыз, ак өлешләрен алмыйбыз. Таҗларны юып, сөлгегә кипшерергә салабыз. Шикәр комы, су һәм лимон согыннан сироп кайнатабыз. Кайнап чыккач, чәчәк таҗларын салабыз һәм салмак кына утта 15 минут тотабыз. Парландырылган банкаларга кайнар килеш тутырып, тимер капкач белән борып ябабыз. Астын өскә әйләндереп, җылы әйбер белән каплап куябыз. Суынгач, салкынча урынга урнаштырабыз.

Тәмле әйбер күп булмый, дигәндәй, мондый кайнатманы күпләп әзерләү мөмкин түгел. Кадерле, затлы һәм аз булганлыктан, аны балалар ризыгыннан калган кечкенә банкаларга тутырып кую отышлы.

ЯШЕЛЧӘ

«Кубань» салаты

Фәнисә ХӘЙРЕТДИНОВА рецепты

Кирәк: *2 кило кызара башлаган (яки өлгереп җиткән, әмма каты булсын) помидор, 1 кило кыяр, 2 эре татлы борыч, 1 баш эре суган, 5 сарымсак теше, ярты әче борыч, 100 мл (ярты стакан) үсемлек мае, 60 мл 9 процентлы серкә, 1,5 аш кашыгы шикәр комы, 1,5–2 аш кашыгы тоз, 2 канәфер, төелгән борыч, тәменчә укроп.*

Помидорны – өлешләп, кыярны – бөҗралап, татлы борычны – саламлап, суган һәм сарымсакны – юка гына итеп, әче борычны юка бөҗралар ясап турыйбыз. Яшелчәне тирән эчле зур савытка тутырып, тоз өстәп болгатабыз. Үсемлек мае һәм серкә, шикәр комы, канәфер, укроп һәм төелгән борыч салып, тагын болгатырга кирәк. 2 сәгать тотабыз. Шушы вакыт эчендә яшелчә сулана. Шуннан салатны согы белән парландырылган ярты литрлы банкаларга тутырабыз. Банка өстенә тимер капкач каплап (борып япмыйча гына), салкын сулы кәстрүлгә куябыз. Парландырганда, банкалар шартлап ярылмасын өчен, кәстрүл төбенә берничә кат марля җәябез. Суы кайнап чыкканнан соң, банкаларны 15 минут стерильләштерергә кирәк. Соңыннан банкаларны тимер капкач белән ябып, астын өскә әйләндерәбез, суынганчы җылы әйбер белән каплап тотабыз.

Помидордан – соус

Илсөя ХИСМӘТУЛЛИНА рецепты

1әр литрлы 4 банка өчен кирәк булачак: *3 кило помидор, 1 кило татлы борыч, 300 грамм керән тамыры, 3 чили борычы, 5 аш кашыгы шикәр комы, 3 аш кашыгы тоз, 100 мл 9 процентлы серкә.*

Барлык яшелчәне һәм керән тамырын юып, чистартып, иттарткыч аша чыгарабыз. Тоз, шикәр комы һәм серкә өстәп болгатабыз. Барлык ингредиентлары «дуслашып», тозы эреп бетсен өчен 20–30 минут чамасы тотабыз. Парландырылган банкаларга тутырып, салкынча урынга саклауга куябыз.

Ташкабактан – аджика ▶

Рәмзия ГЫЙНИЯТУЛЛИНА рецепты

Яртышар литрлы 2 банка өчен кирәк булачак: *600 грамм ташкабак, 400 грамм помидор, 120 г татлы борыч, 120 г кишер, 1 баш сарымсак, ярты яки 1 чили борычы, 50 мл (стаканның дүрттән бер өлеше чамасы) үсемлек мае, 50 г томат пастасы, 30 мл 9 процентлы серкә, 1 аш кашыгы төелгән паприка, 1–1,5 аш кашыгы тоз, 1 аш кашыгы шикәр комы, киптерелгән базилик, төелгән борыч.*

Ташкабак, помидор, борыч һәм кишерне юып чистартабыз, вак кына кисәкләргә турыйбыз. Иттарткыч аша чыгарып, калын төпле кәстрүлгә тутырабыз. Утка куябыз. Кайнап чыккач, салмак утта, болгата-болгата, 20 минут пешерәбез. Аннан соң шикәр комы, үсемлек мае, томат пастасы, тоз, тәмләткечләр һәм ваклап туралган әче борыч өстәп болгатабыз һәм тагын 10 минут пешерәбез. Изеп, сарымсак салабыз һәм тагын 5 минут кайнатып алабыз. Иң ахырда серкә салып болгатабыз да уттан алабыз. Аджиканы парландырылган банкаларга тутырып, тимер капкач белән борып ябабыз. Банкаларны астын өскә әйләндереп, суынганчы җылы әйбер белән каплап тотабыз.

Игътибар! Аджиканы телеңне яндыра торган итеп ясарга теләүчеләргә әче борычны орлыклары белән салырга кирәк.

«Мичкә кыяры»

Арина СЕМЕНОВА рецепты

Кирәк: *кыяр (зур кәстрүлгә күпме сыя, шуның кадәр), тоз, су һәм яшел тәмләткечләр – керән, чия, карлыган яфраклары, бер бәйләм эстрагон (булмаса да ярый), сарымсак тешләре, 1–2 әче борыч, укроп таҗлары.*

Зур кәстрүл (савыт) төбенә яшел тәмләткечләрнең бер өлешен юып салабыз. Өстенә кыяр тутырабыз. Кыярны калган «яшеллек» белән каплап куябыз. 1 литр салкын суга 2 аш кашыгы (түбәләмә) тоз исәбеннән тозлык ясыйбыз. Салкын килеш кәстрүлгә салабыз. Кыярны тәлинкә белән каплап, өстенә җиңелчә генә йөк (ярты яки 1 литрлы банкага су тутырып) урнаштырабыз. Кыярларның тозлыкта күмелеп торуы өчен кирәк бу. 3–5 көн дәвамында бүлмә температурасында тотабыз. Шуннан тозлыкны кайнатып чыгарабыз. Кыярларны парландырылган банкаларга тутырып, өстенә кайнар тозлык агызабыз һәм тимер капкач белән борып каплыйбыз. Банкаларны астын өскә әйләндереп, суынганчы җылы әйбер белән каплап тотабыз. Кыяр, мичкәдәге кебек, бик тәмле тозлана.

Салкын урында саклагыз.

Чулпан
ГАРИФУЛЛИНА

ҖИҢГӘНДӘ ДӘ АЛЛАҺНЫ ТЕЛГӘ АЛ

Елдан-ел сәламәтлегенә игътибарын арттыручылар саны ишәя. Спорт белән шөгыльләнү күпләрнең көндәлек режимына да керә. Мөселманнар да читтә калмый, билгеле. Ислам дине спортка нинди мөнәсәбәттә? Исламда тыелган спорт төрләре бармы? Ризыкка төрле катнашмалар өстәп, тән массасын үстерергә ярыймы? Мөселман өчен нинди спорт төрләре белән шөгыльләнү хәерле?

islam.ru

Әлеге һәм башка сорауларга ачыклык кертү өчен, Алмаз хәзрәт ГАЛИМҖАНОВка мөрәҗәгать иттек.

:: Ислам дине спортка ничек карый? Ниндидер чикләүләр бармы?

– Динебездә спорт белән шөгыльләнү хуплана. Пәйгамбәребез (с.г.в.) спортны яраткан. Йөзү, атта йөрүне һәркем белергә тиеш, дигән. Шундый хәдис тә бар: «Көчле мөселман Аллаһы Тәгаләгә хәлсез мөселманнан якынрак». Спортның кайбер төрләре белән шөгыльләнү – сөннәт тә.

:: Бөтенләй спорт белән мавыкмаучылар һәм кирәгеннән артык шөгыльләнүчеләр дә бар. Чама хисен ничек сакларга?

– Спорт белән шөгыльләнү гыйбадәткә һәм башка гамәлләребезгә зарар китерергә тиеш түгел. Ул тән сәламәтлеге, көч-куәт артсын өчен кирәк. Спорт белән шөгыльләнү – сөннәт. Әйткәнемчә, спорт төрләре кешенең акылына, тәненә, тормышына, рухи ягына зыян итмәскә тиеш.

:: Фитнес, спорт залларында ир-атларга һәм хатын-кызларга бергә шөгыльләнергә ярыймы?

– Ир-атлар һәм хатын-кызлар аерым шөгыльләнсә яхшырак инде. Ир кеше күзләрен башка гүзәл затларга караудан сакларга тиеш. Фитнес вакытында хатын-кызлар да яулыксыз, гаурәтләре капланмаган була. Шуңа күрә тренер да, шөгыльләнә торган заллар да һәр җенеснең үзенеке булсын иде. Спорт белән шөгыльләнеп, савап алыр өчен барабыз бит залга, күз гөнаһы кылыр өчен түгел.

:: Масса үссен өчен, төрле стероидлар эчәләр, ризыкка кушылмалар өстиләр. Бу рөхсәт ителәме?

– Төрле витаминнар, эчемлекләр бар. Әгәр дә алар хәләл стандартларга туры килә икән, зарары булмас, кулланырга мөмкин.

:: Мөселманга кайсы спорт төрләре белән шөгыльләнү хәерлерәк булыр?

– Йөзү, атта йөрү, җәядән ату кебек спорт төрләре. Милләтебезгә хас милли спорт төрләре бар бит. Алар белән дә шөгыльләнү безнең өчен хәерле һәм бәрәкәтле булыр. Күп кенә дин әһелләребезнең дә үзләренең яраткан спорт төрләре бар. Күренекле шәхесебез Шиһабетдин Мәрҗанинең дә шундый үз иткән спорт төре булган.

:: Кайбер спортчылар үзләренең дин тотканнарын ярышларда да күрсәтә. Әйтик, ярыш беткәч, сәҗдә кылалар, йә булмаса, кулларын өскә күтәреп, Аллаһ исемен кычкыралар. Ислам этикасы ягыннан караганда, бу рөхсәт ителәме?

– Ислам этикасы ягыннан бу начар түгел. Тормышыбызда җиңүләр күп була. Еш кына, онытылып, «мин-мин» дип кычкырырга яратабыз. Ә бу очракта кеше җиңүенә Аллаһы Тәгаләнең кодрәте һәм рәхмәте белән ирешүен аңлый. Без бит мәчеттә генә түгел, тормышыбызда да мөселман булып калырга тиеш. Җиңүләребездә Аллаһны искә алу хуплана. Башкалар да моны күреп, илһамланыр. Аллаһы Тәгаләгә рәхмәт әйтеп яшәү өчен бер этәргеч тә бу.

Йәгез, бер дога!

Коръән укып, савабын әрвахларга багышлаганда укыла

«Бисмилләһир-рахманир-рахим.

Әллаһүммә бәлигсәүабә макүриъә фиһәзиһис-сәгәтиш-шәрифәти мин китәбикәл-кәрими илә әр үахи җәмигил-әмүәтил-мүслиминә кәффәтән вә гәммәтән хусусан минһүм иләрүәхи әкрибәиәл-ләзинә әзкүрүһүм билисәни».

Мәгънәсе: «Мәрхәмәтле, рәхимле Аллаһы Тәгалә исеме белән башлыйм.

Әй, Аллаһым! Хөрмәтле китабыңнан ошбу шәриф сәгатьтә укылганның савабын мөселман мәетләренең һәрберсенең җаннарына ирештер, хосусән, хәзер телем белән санап зикер кылачак үземә якын мәетләрнең җаннарына да ирештер».

Моны укыганнан соң үзеңә якын мәетләрне исемнәре вә аталарының исемнәре белән берәм-берәм зикер итеп чыгыла. Мәсәлән, болай: «Йә, Рабби! Ошбу укылган Коръәннең савабын атам фәлән-фәлән углының, анам фәлән-фәлән кызының, агам фәлән-фәлән углының вә дустым фәлән-фәлән кызының рух шәрифләренә ирештер».

pinterest.com

Өч хәдис

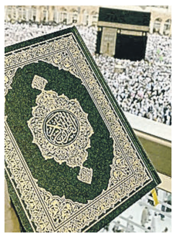

▶ «Аллаһы Тәгалә каршысында Җир йөзендәге потка табынучы кешеләрдән иң җирәнгечләре – нәфес теләкләренә табынучылар».

▶ «Кардәшең белән бәхәсләшмә, аннан көлмә һәм аңа буш вәгъдәләр бирмә».

▶ «Алдакчыга әйләнер өчен кешенең ишеткән барлык сүзләрен калганнарга сөйләп баруы да җитә».

Белеп тор!

ВӘЗИР

Бер патшаның Сәгыйть исемле вәзире була. Нинди генә авырлыклар килеп туса да, патша һәрдаим аның белән киңәшләшүне хуп күргән. Вәзирнең исә мондый очракларда яратып сөйли торган бер сүзе була: «Хафаланма, патшам, Аллаһ хәерлегә кылсын...»

Көннәрдән бер көнне алар, бергәләшеп, шикәр камышы кисәргә чыгалар. Вәзиренә ярдәм иткәндә, патша ялгыш кына бармагының өчтән бер өлешен кисеп ала.

Хуҗасының борчылуын күреп, Сәгыйть аңа:

– Хафаланма, патшам, Аллаһ моны хәерлегә кылсын... – ди.

– Бармак киселүне хәерлегә юраган булып, син миннән көләсеңме? – дип сорый патша һәм вәзирне зинданга ябарга куша.

Берничә көн узгач, патша ауга чыга. Урманда байтак йөргәннән соң адаша, шушында яшәүче бер вәхши төркемгә юлыга. «Киеме дә пакь, үзе дә пөхтә кешегә охшаган, хуҗабызга корбанны эзлисе дә булмады», – дип, үзара сөйләшкәннәрен ишетеп: «Мин бит бу биләмәнең хуҗасы!» – ди патша аларга.

Алар исә: «Безнең үз патшабыз!» – ди.

Икенче көнне патшаны бөтен халык алдында корбан итәргә, дип китергәч, хуҗалары аның киселгән бармагын күреп ала да:

– Сез ни өчен кимчелекле корбан алып килдегез? – дип ачулана.

Патша абына-сөртенә өенә кайтып җитүгә, исән-имин калуына шатланып, туп-туры зинданга юнәлә.

– Бармагым киселү, чыннан да, хәерлегә булды бит, – ди ул вәзиренә. – Бармагым киселмәгән булса, башым киселәсе булган!

Патша вәзирне зинданда өч көн сусыз, ризыксыз тотканы өчен гафу үтенә.

– Хафаланма, патшам, – ди Сәгыйть аңа. – Зинданда ябылуымны да Аллаһ хәерлегә кылды.

– Моның хикмәте нәрсәдә соң? – ди патша, аптырашта калып.

– И-и, патшам, – ди вәзир. – Анда ябылмаган булсам, ауга без бергә чыккан булыр идек. Син корбан булмасаң да, мине корбан итәрләр иде...

(Мәхмүт хәзрәт Шәрәфетдинның «Бәхетлеләрнең серләре» китабыннан)

Лилия
ГЫЙМАЗОВА

РУСЛАН КИРАМЕТДИНОВ:
«МИҢА БАЛАЛАРЫМ КӨЧ БИРӘ»

Бүгенге «Ни хәл?» сәхифәсенең кунагы – җырчы Руслан КИРАМЕТДИНОВ. Нинди яңалыклары бар аның? Ни өчен татар җырчыларын тыңламый? Артистның шәхси тормышы халыкның күз алдында булуга ничек карый? Без шулар турында сөйләштек.

:: Ни хәл?
– Хәлләр әйбәт, Аллага шөкер. Бар да – үз урынында. Чабабыз, яңа җырлар яздырабыз – кыскасы, яңа сезонга әзерләнәбез. Узган ел концертлар аз булган иде, быел күбрәк куярга исәп. Сентябрь яки октябрьдән башларга уйлап торабыз.

:: Яңа программагызданниләр көтәргә?
– Элек күбесенчә мәхәббәт турында җырлый идем. Ә яңа җырларым тормыш, әти-әни, туганлык хисләре, авыл һәм башкалар турында булачак.

:: Җырларны ничек сайлыйсыз?
– Репертуарымда салмак, моңлы җырлар да, дәртлеләре дә бар. Халыкчан җырчы дип атасалар да, җырларны тамашачыга яраклашырга тырышып сайламыйм. Күңел кушмаганны җырлый алмыйм. Күпләргә җырчының сәхнәдә сикереп, биеп йөрүе дә кызыктыр, миңа бу хас түгел.

:: Бер әңгәмәдә татар эстрадасы җырларын тыңламавыгызны әйткәнсез.
– Берни үзгәрмәде. Минем өчен кызык түгел ул. Күбесенчә узган гасырның 80–90 нчы елларында иҗат ителгән чит ил җырларын тыңлыйм. Ә үзебезнең җырчыларга килгәндә, Илһам абый белән Әлфия апа иҗатын яратам. Ә безнең буын Салават абый, Әлфис Кыямов, Рөстәм Закиров, Хәния Фәрхи җырларында үскәнлектән, аларны тыңлаштыргалыйм.

:: Ничек уйлыйсыз, бүген халыкка нинди җыр кирәк?
– Халык янәдән элекке җырларны тыңлый башлады. Җырчылар да хәзер аларга күбрәк игътибар бирә. Кайчандыр бик популяр булган яки халык игътибарыннан читтә калган җырларга яңа сулыш өреп, хитка әверелгән җырларны халык яратып кабул итә. Минем репертуарда да бар ретро җырлар. Тамашачы бик яратып тыңлый. Кушылып җырлый. Тарих кабатлана бит ул, бу да – шуның мисалы.

:: Гаиләгез тирәсендәге шау-шу, узган вакыйгалар сезне нәрсәгә өйрәтте?
– Дөресен генә әйткәндә, әлеге теманы кузгатасым килми. Кем генә, нәрсә генә сөйләсә дә, ул хәлләр Ильмира белән икебезгә генә кагыла. Ә сөйләгәннәр үз әкиятләренә үзләре ышанып яши бирсен, миңа гына кагылмасыннар. Үзем өчен нәтиҗәләр ясадым, гыйбрәт алдым. Ләкин бу – минем шәхси тәҗрибәм, аны башкаларга сөйләп тормыйм.

Блиц-сораштыру

– Гайбәт, тәнкыйть сүзләре – сезнең өчен нәрсә ул?
– Мин аларга игътибар итмим. Иммунитет көчле.
– Кешедә иң хөрмәт иткән сыйфат?
– Гаделлек.
– Ә нинди сыйфат ачуыгызны китерә?
– Алдашу, булмаганны «булды» дип сөйләү.
– Көч чыганагыгыз?
– Миңа балаларым көч бирә. Авылга кайту, дуслар белән аралашу да көч өсти.
– Мөмкинлек булса, тормышыгызны үзгәртер идегезме?
– Юк. Үткәннәргә кайтасым килми. Бу тормышта берни дә юкка түгел бит. Ничек язылган, үз рәте белән бара ул.

:: Шулай да, бер ел элеккеге Руслан белән бүгенге Руслан арасында нинди аерма бар?
– Дөньяга карашым үзгәрде, күзләрем ачылды. Хәзер мин элеккеге беркатлы, самими Руслан түгел инде. Мондый чакта кемнең кем икәне дә яхшы күренә бит. Кирәкмәс кешеләр белән аралар өзелде.

> Бу тормышта сиңа үзеңнән башка беркем дә ярдәм итә алмый. Кешегә түгел, үзеңә ышанырга кирәк. Мич башында ятып, эш пешми, диләр бит. Кешедән ярдәм көтеп, үзеңне кызганып ятсаң, аякка баса алмыйсың. Рухны тырышлык, эш ныгыта.

:: Артист халкының шәхси тормышында сер калмады кебек хәзер. Тамашачыга барын да күрсәтеп, сөйләп торалар диярлек. Моңа ничек карыйсыз?
– Ничек кенә чит ил, рус эстрадасына иярергә тырышсак та, бездәге тамашачы, менталитет бөтенләй башка бит. Диндә ярамаган, рөхсәт ителмәгән күренешләр бар, аларны безнең халык бик яхшы белә һәм тәнкыйтьли. Әйтик, сәхнәгә «чишенеп» чыгучыларны кабул иткән кеше юк бит. Шәхси дөньяны «ачып салу» да – шундый күренешләрнең берсе инде ул. Мин моны юләрлек дип саныйм. Гаиләмнән «показуха» ясап йөрмәдем һәм йөрмәячәкмен дә.

Бәлки, күпмедер вакыттан соң кеше бу күренешләргә ияләшә башлар. Ләкин татар эстрадасы ул вакытка кадәр яши алырмы – монысы инде икенче мәсьәлә.

Ә СИН ТАНЫЙСЫҢМЫ?

Уенның чираттагысын тәкъдим итәбез. Шартлар шул ук: җырчы һәм җырның исемен язып җибәрергә кирәк. Тулы, дөрес һәм беренче җавап бирүчегә бездән бүләк – телефонына 100 сум! Җавапларны +7 (904) 718-14-69 номерына юллагыз.

Газетабызның узган санында чыккан викторина сорауларына дөрес җавап бирүче булмады. Ә рәсемнәр астына без Хәния Фәрхи башкаруындагы «Бу дөньяда сөю бар әле», Хәйдәр Бигичевның «Бөдрә таллар» һәм Гүзәлем репертуарыннан «Ай-һай, карашларың» җырларын яшергән идек.

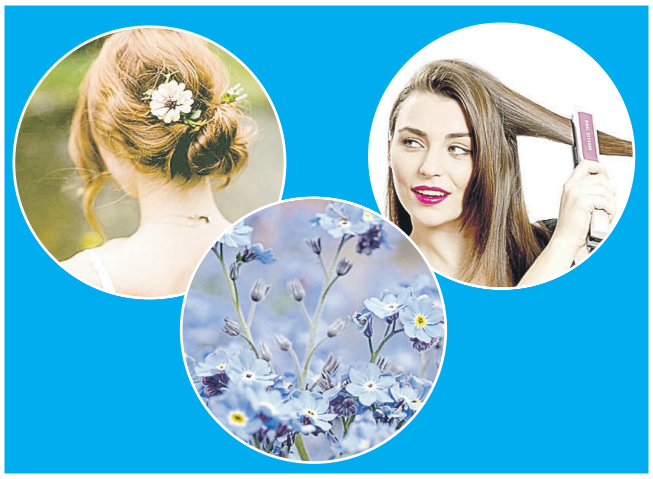

Әлеге җыр күрер күзгә гади, әмма карыйсы килеп тора торган кыр чәчкәсе турында. Чәчтән сыйпап бүләк иткән әлеге кечкенә чәчкә мәхәббәткә әверелә.

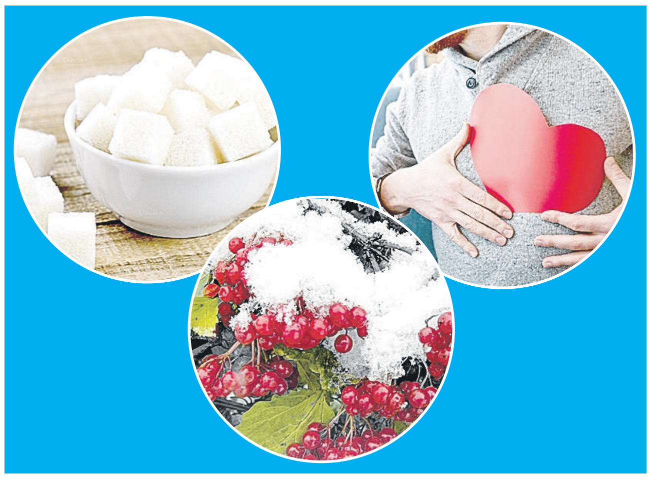

Әлеге җырчы ялгышып кына әче балан каба да сиңа бер күрүдә гашыйк булуы турында җырлый башлый.

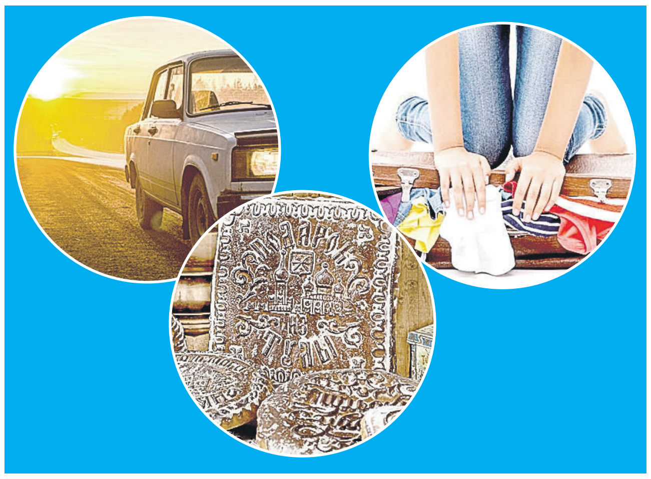

Шәһәр кешесе авылга кайтса, буш кул белән китми. Тегесен дә, монысын да ала. Бу җыр да күчтәнәчкә бер татлы ризык алып кайтып, төянеп киткән кеше турында.

10 август | Чәршәмбе

ТАТАРСТАН

05.05, 06.05, 07.05, 08.05 «Вести-Татарстан. Погода»
05.35, 06.35, 07.35, 08.35 «Вести-Татарстан. Утро»
09.00 «Яңалыклар. Татарстан»
09.30 «Хәерле көн, Татарстан!»
14.30, 21.05 «Вести-Татарстан»

ТАТАРСТАН – ЯҢА ГАСЫР

06.00, 07.10 «Манзара». Мәгълүмати-күңел ачу программасы 6+
07.00, 18.30, 20.30, 05.50 Татарстан хәбәрләре 12+
08.00, 14.30, 19.30, 21.30 Новости Татарстана 12+
08.10 «Здравствуйте!» 12+
09.00, 17.00 «КАЙДА СИН?» 12+
10.00, 23.00 «ЛЮБОПЫТНАЯ ВАРВАРА» 16+
11.00 «Каравай» 6+
11.30, 16.30 «Татарлар» 12+
12.00, 22.10 «АЙ ТУЛГАНДА» 16+
13.00 «Җырлыйк әле!» 6+
14.00 «Азбука долголетия» 6+
14.15 «Если хочешь быть здоровым...» 12+
14.45, 05.35 «Тибрәнә җыр дулкыннары» 6+
15.15 «Шаян ТВ» тәкъдим итә» 0+
16.00 «Переведи!» (учим татарский язык) 6+
18.00 «Халкым минем...» 12+
19.00 «Таяну ноктасы» 16+
20.00, 22.00 «Вызов 112» 16+
20.15 «Туган авылым» 6+
21.00 «Соотечественники» 12+
22.00 «Вызов 112» 16+
23.50 «Соотечественники». Загадки Мулланура. М.Вахитов 12+
00.15 «Рыцари вечности». Шаляпин 12+
00.30 «Фолиант в столетнем переплете». Прижизненное редкое издание Гоголя 12+
00.40 «Җырлыйк әле!» 6+
01.30 «Таяну ноктасы» 16+
02.00 «Манзара». Мәгълүмати-күңел ачу программасы 6+
03.30 «Әдәби хәзинә» (субтитрлы) 6+
03.55 «Йөрәктән – йөрәккә» (субтитрлы) 6+
04.45 «Кәмит Җәвит» 16+

ТНВ-ПЛАНЕТА

06.00, 13.00, 01.05 «Манзара». Мәгълүмати- күңел ачу программасы 6+
08.00, 17.00, 21.25, 00.15 «РӘХӘТ ЯШИБЕЗ!» 12+
08.40 «Әй, язмыш, язмыш...» 12+
09.40 «Ачыктан-ачык» 12+
10.30 «Юлчы» (субтитрлы) 6+
11.00 «Яңалыклар» 12+
11.30 «Татарлар» 12+
12.05 «Бәргәләнмә күңел кошым». Россиянең һәм Татарстанның халык артисты Әзһәр Шакиров турында телеочерк 6+
15.00 «Яңалыклар» 12+
15.30 «Яшьләр тукталышы» 12+
16.00 «Әдәби хәзинә» (субтитрлы) 12+
16.30 «Шаян ТВ» тәкъдим итә... 6+
17.30 «Татарлар» 12+
18.00 «Яңалыклар» 12+
18.20, 22.20 «АЙ ТУЛГАНДА» 16+
19.10, 21.55, 03.25 «Тибрәнә җыр дулкыннары» 6+
19.35 «Татарлар» 12+
20.00 «Таяну ноктасы» 16+
20.30 «Юлчы» (субтитрлы) 6+
21.00 «Яңалыклар» 12+
23.05 «Әй, язмыш, язмыш...» (субтитрлы) 12+
00.00 «Яңалыклар» 12+
00.40 «Татарлар» 12+
02.50 «Караоке татарча» 6+
03.00 «Әдәби хәзинә» (субтитрлы) 12+
04.15 «Рәгыйдь – яшен яшьнәү». Россиянең һәм Татарстанның атказанган сәнгать эшлеклесе Рәгъде Халитов турында телеочерк 6+
05.05 «Әй, язмыш, язмыш...» (субтитрлы) 12+

1 КАНАЛ

05.00 Телеканал «Доброе утро»
09.00 Новости
09.20 Премьера. «АнтиФейк» 16+
10.00 «Жить здорово!» 16+
10.45 Информационный канал 16+
12.00 Новости (с субтитрами)
12.15 Информационный канал 16+
15.00 Новости (с субтитрами)
15.15 Информационный канал 16+
18.00 Вечерние новости (с субтитрами)
18.20 Информационный канал 16+
21.00 «Время»
21.45 «КУРОРТ ЦВЕТА ХАКИ». Многосерийный фильм (S) 16+
23.40 «Большая игра» 16+
00.40 Информационный канал 16+
03.00 Новости
03.05 Информационный канал 16+

РОССИЯ 1

05.00 «Утро России»
09.00 Местное время. Вести-Татарстан
09.30 «Утро России»
09.55 «О самом главном». Ток-шоу 12+
11.00, 14.00, 17.00, 20.00 Вести
11.30 «60 минут». Ток-шоу 12+
14.30 Местное время. Вести-Татарстан
14.55 «Кто против?» Ток-шоу 12+
17.30 «60 минут». Ток-шоу 12+
21.05 Местное время. Вести-Татарстан
21.20 «Вечер с Владимиром Соловьёвым» 12+
23.55 Сергей Маковецкий, Александр Яценко, Татьяна Лялина, Виктор Сухоруков, Артур Иванов, Мария Шумакова, Константин Крюков, Артём Ткаченко, Мария Палей. «ГРОЗНЫЙ» 16+
01.00 Екатерина Кузнецова, Елена Сафонова, Александр Дьяченко, Ольга Павловец, Анна Казючиц, Роман Полянский. «КОРОЛЕВА БАНДИТОВ-2» 12+
03.00 «ЖЕНЩИНЫ НА ГРАНИ» 16+

МАТЧ ТВ

06.00, 09.05, 12.35, 14.55, 17.30, 21.40 Новости
06.05, 16.55, 20.45, 00.20 Все на Матч! Прямой эфир
09.10, 12.40 Специальный репортаж 12+
09.30 «ПОЗЫВНОЙ «СТАЯ» 16+
11.30 «Есть тема!» Прямой эфир
13.00, 15.00 «ПОБЕГ» 16+
15.55 Прыжки в воду. Матч ТВ Кубок Кремля 0+
16.25, 02.50 Мотоспорт. Чемпионат России по шоссейно-кольцевым гонкам 0+
17.35 Хоккей. Чемпионат ФХР 3х3 «Лига Ставок Sochi XHL». Прямая трансляция
21.45 Футбол. Суперкубок УЕФА. «Реал» (Мадрид, Испания) – «Айнтрахт» (Германия). Прямая трансляция из Финляндии
01.10 Профессиональный бокс. Джон Риэль Касимеро против Гильермо Ригондо. Бой за титул чемпиона мира по версии WBO. Трансляция из США 16+
02.20 Автоспорт. Чемпионат России по дрэг-рейсингу 0+
03.20 Новости 0+
03.25 Футбол. Кубок Либертадорес. 1/4 финала. «Палмейрас» (Бразилия) – «Атлетико Минейро» (Бразилия). Прямая трансляция
05.30 «Третий тайм» 12+

НТВ

04.55 Сериал «УЛИЦЫ РАЗБИТЫХ ФОНАРЕЙ» (S) 16+
06.30 «Утро. Самое лучшее» 16+
08.00, 10.00, 13.00, 16.00, 19.00, 23.30 «Сегодня»
08.25 Боевик «МОРСКИЕ ДЬЯВОЛЫ» (S) 16+
10.35 Боевик «МОРСКИЕ ДЬЯВОЛЫ» (S) 16+
13.30 «Чрезвычайное происшествие»
14.00 Остросюжетный сериал «ПЁС» (S) 16+
16.50 «За гранью» (S) 16+
17.55 «ДНК» (S) 16+
19.50 Остросюжетный сериал «МЕНТОВСКИЕ ВОЙНЫ» (S) 16+
23.50 Остросюжетный сериал «ПЁС» (S) 16+
01.45 Боевик «БРАТАНЫ» (S) 16+

ДОМАШНИЙ

06.30 «По делам несовершеннолетних» 16+
08.55 «Давай разведёмся!» 16+
09.55 «Тест на отцовство» 16+
12.10 «Понять. Простить» 16+
13.15 «Порча». «Альхемилла» 16+
13.45 «Знахарка» 16+
14.20 «Верну любимого» 16+
14.55 «В ОДНУ РЕКУ ДВАЖДЫ» 16+
19.00 «ЧУЖОЙ РЕБЁНОК» 16+
23.10 «Порча» 16+
23.45 «Знахарка» 16+
00.20 «Верну любимого» 16+
00.50 «Понять. Простить» 16+
01.45 «Тест на отцовство» 16+
03.25 «Давай разведёмся!» 16+
04.15 «Преступления страсти» 16+
05.05 «6 кадров» 16+
05.25 «По делам несовершеннолетних» 16+

ЗВЕЗДА

04.50 «ОХОТНИКИ ЗА БРИЛЛИАНТАМИ» 16+
09.00, 13.00, 18.00, 20.30 Новости дня 16+
09.30 «БЕЗ ОСОБОГО РИСКА» 12+
11.20, 21.15 «Открытый эфир». Ток-шоу 16+
13.25, 14.05 «НОЧНЫЕ ЛАСТОЧКИ» 16+
14.00 Военные новости 16+
18.15 «Специальный репортаж» 16+
18.50 «Битва оружейников». Док. сериал. «Средние танки» 16+
19.40 «Секретные материалы». Док. сериал. «СМЕРШ против Абвера. Рижская операция капитана Поспелова» 16+
22.55 «ЧИСТОЕ НЕБО» 12+
00.55 «ЗАПАСНОЙ ИГРОК» 12+
02.15 «ТРИ ПРОЦЕНТА РИСКА» 12+
03.20 «ЗА ОБЛАКАМИ – НЕБО» 12+
05.00 «Оружие Победы». Док. сериал 12+

11 август | Пәнҗешәмбе

ТАТАРСТАН

05.05, 06.05, 07.05, 08.05 «Вести-Татарстан. Погода»
05.35, 06.35, 07.35, 08.35 «Вести-Татарстан. Утро»
09.00 «Яңалыклар. Татарстан»
09.30 «Хәерле көн, Татарстан!»
14.30, 21.05 «Вести-Татарстан»

ТАТАРСТАН – ЯҢА ГАСЫР

06.00, 07.10 «Манзара». Мәгълүмати-күңел ачу программасы 6+
07.00, 18.30, 20.30, 05.50 Татарстан хәбәрләре 12+
08.00, 14.30, 19.30, 21.30 Новости Татарстана 12+
08.10 «Здравствуйте!»12+
09.00, 17.00 «КАЙДА СИН?» 12+
10.00, 23.00 «ЛЮБОПЫТНАЯ ВАРВАРА» 16+
11.00, 16.30 «Каравай» 6+
11.30 «Татарлар» 12+
12.00, 22.10 «АЙ ТУЛГАНДА» 16+
13.00 «Кәмит Җәвит». Юмористик тапшыру 16+
14.00 «Здоровая семья: мама, папа и я» 6+
14.15 «Фолиант в столетнем переплёте» 12+
14.45, 05.35 «Тибрәнә җыр дулкыннары» 6+
15.15 «Шаян ТВ» тәкъдим итә» 0+
16.00 «Казаннан – казанга» 12+
18.00 «Юлчы» 6+
19.00, 20.00, 01.10 «Точка опоры» 16+
21.00 «Ватандашлар» 12+
22.00 «Вызов 112» 16+
23.50 «Видеоспорт» 12+
00.15 «Соотечественники». На перепутье. Фатых Амирхан 12+
00.40 «Рыцари вечности». Державин 12+
00.55 «Фолиант в столетнем переплете». Виды Казани, рисованные с натуры 12+
02.00 «Манзара». Мәгълүмати-күңел ачу программасы 6+
03.30 «Әдәби хәзинә» (субтитрлы) 6+
03.55 «Йөрәктән – йөрәккә» (субтитрлы) 6+
04.45 «Башваткыч» 12+

ТНВ-ПЛАНЕТА

06.00, 13.00, 01.05 «Манзара». Мәгълүмати- күңел ачу программасы 6+
08.00, 17.00, 21.25, 00.15 «РӘХӘТ ЯШИБЕЗ!» 12+
08.40 «Кунак БиТ шоу» 12+
11.00 «Яңалыклар» 12+
11.30 «Татарлар» 12+
12.05 «Йөрәктән – йөрәккә». Татарстанның халык артисты Равил Харисов турында телеочерк 6+
15.00 «Яңалыклар» 12+
15.30 «Халкым минем» 12+
16.00 «Әдәби хәзинә» 12+
16.30 «Шаян ТВ» тәкъдим итә... 6+
17.30 «Татарлар» 12+
18.00 «Яңалыклар» 12+
18.20, 22.20 «АЙ ТУЛГАНДА» 16+
19.10, 20.00, 21.55, 03.25 «Тибрәнә җыр дулкыннары» 6+
19.35 «Татарлар» 12+
21.00 «Яңалыклар» 12+
23.05 «Кәмит Җәвит». Юмористик тапшыру 16+
00.00 «Яңалыклар» 12+
00.40 «Татарлар» 12+
02.50 «Караоке татарча» 6+
03.00 «Әдәби хәзинә» (субтитрлы) 12+
04.15 «Кәмит Җәвит». Юмористик тапшыру 16+
05.05 «Әй, язмыш, язмыш...» (субтитрлы) 12+

1 КАНАЛ

05.00 Телеканал «Доброе утро»
09.00 Новости
09.20 Премьера. «АнтиФейк» 16+
10.00 «Жить здорово!» 16+
10.45 Информационный канал 16+
12.00 Новости (с субтитрами)
12.15 Информационный канал 16+
15.00 Новости (с субтитрами)
15.15 Информационный канал 16+
18.00 Вечерние новости (с субтитрами)
18.20 Информационный канал 16+
21.00 «Время»
21.45 «КУРОРТ ЦВЕТА ХАКИ». Многосерийный фильм (S) 16+
23.40 «Большая игра» 16+
00.40 Информационный канал 16+
03.00 Новости
03.05 Информационный канал 16+

РОССИЯ 1

05.00 «Утро России»
09.00 Местное время. Вести-Татарстан
09.30 «Утро России»
09.55 «О самом главном». Ток-шоу 12+
11.00, 14.00, 17.00, 20.00 Вести
11.30 «60 минут». Ток-шоу 12+
14.30 Местное время. Вести-Татарстан
14.55 «Кто против?» Ток-шоу 12+
17.30 «60 минут». Ток-шоу 12+
21.05 Местное время. Вести-Татарстан
21.20 «Вечер с Владимиром Соловьёвым» 12+
23.55 Сергей Маковецкий, Александр Яценко, Татьяна Лялина, Виктор Сухоруков, Артур Иванов, Мария Шумакова, Константин Крюков, Артём Ткаченко. «ГРОЗНЫЙ» 16+
01.00 Екатерина Кузнецова, Елена Сафонова, Александр Дьяченко, Ольга Павловец, Анна Казючиц, Роман Полянский. «КОРОЛЕВА БАНДИТОВ-2» 12+
03.00 Александр Бухаров, Елена Полякова, Денис Синявский. «ЖЕНЩИНЫ НА ГРАНИ» 16+

МАТЧ ТВ

06.00, 09.05, 12.35, 14.55, 17.10 Новости
06.05, 18.00, 22.15 Все на Матч! Прямой эфир
09.10, 12.40 Специальный репортаж 12+
09.30 «ПОЗЫВНОЙ «СТАЯ» 16+
11.30 «Есть тема!» Прямой эфир
13.00, 15.00 «ПОБЕГ» 16+
15.55, 17.15 «ОПАСНЫЙ БАНГКОК» 16+
18.40 Смешанные единоборства. UFC. Тиаго Сантос против Джамала Хилла. Трансляция из США 16+
19.55 Баскетбол. Турнир B1BOX. Прямая трансляция из Москвы
23.00 Автоспорт. G-Drive Российская серия кольцевых гонок. Трансляция из Казани 0+
23.30 «СПИНОЙ К ОБЩЕСТВУ» 16+
01.10 Футбол. Южноамериканский Кубок. 1/4 финала. «Интернасьонал» (Бразилия) – «Мельгар» (Перу). Прямая трансляция
03.15 Новости 0+
03.20 «Человек из футбола» 12+
03.50 «Голевая неделя РФ» 0+
04.15 «ФК «Барселона». Взгляд изнутри». Док. фильм 12+
05.10 Бадминтон. «Кубок Первого космонавта Ю.А. Гагарина». Трансляция из Саратова 0+

НТВ

04.55 Сериал «УЛИЦЫ РАЗБИТЫХ ФОНАРЕЙ» (S) 16+
06.30 «Утро. Самое лучшее» 16+
08.00, 10.00, 13.00, 16.00, 19.00, 23.30 «Сегодня»
08.25 Боевик «МОРСКИЕ ДЬЯВОЛЫ» (S) 16+
10.35 «МОРСКИЕ ДЬЯВОЛЫ» (S) 16+
13.30 «Чрезвычайное происшествие»
14.00 Остросюжетный сериал «ПЁС» (S) 16+
16.50 «За гранью» (S) 16+
17.55 «ДНК» (S) 16+
19.50 Остросюжетный сериал «МЕНТОВСКИЕ ВОЙНЫ» (S) 16+
23.50 Остросюжетный сериал «ПЁС» (S) 16+
01.50 Боевик «БРАТАНЫ» (S) 16+

ДОМАШНИЙ

06.30 «По делам несовершеннолетних» 16+
09.05 «Давай разведёмся!» 16+
10.05 «Тест на отцовство» 16+
12.20 «Понять. Простить» 16+
13.25 «Порча». «Сон смерти» 16+
13.55 «Знахарка» 16+
14.30 «Верну любимого» 16+
15.05 «ВЫБИРАЯ СЕБЯ» 16+
19.00 «БУДЬ ЧТО БУДЕТ» 16+
22.50 «Порча» 16+
23.25 «Знахарка» 16+
00.00 «Верну любимого» 16+
00.30 «Понять. Простить» 16+
01.25 «Тест на отцовство» 16+
03.05 «Давай разведёмся!» 16+
03.55 «Преступления страсти» 16+
04.45 «6 кадров» 16+
05.15 «По делам несовершеннолетних» 16+

ЗВЕЗДА

05.10 «НОЧНЫЕ ЛАСТОЧКИ» 16+
09.00, 13.00, 18.00, 20.30 Новости дня 16+
09.30, 00.55 «ХРОНИКА ПИКИРУЮЩЕГО БОМБАРДИРОВЩИКА» 12+
11.20, 21.15 «Открытый эфир». Ток-шоу 16+
13.25, 14.05 «НОЧНЫЕ ЛАСТОЧКИ» 16+
14.00 Военные новости 16+
18.15 «Специальный репортаж» 16+
18.50 «Украинский нацизм». Док. фильм. Премьера! 16+
19.40 «Код доступа». «Убийство Югославии» 16+
22.55 «И ТЫ УВИДИШЬ НЕБО» 12+
00.15 «Героизм по наследству. Аркадий и Николай Каманины». Док. фильм 12+
02.10 «БЕЗ ОСОБОГО РИСКА» 12+
03.25 «ПРЕКРАСНАЯ ЕЛЕНА» 16+
04.55 «Оружие Победы». Док. сериал 12+

12 август | Җомга

ТАТАРСТАН

05.05, 06.05, 07.05, 08.05 «Вести-Татарстан. Погода»
05.35, 06.35, 07.35, 08.35 «Вести-Татарстан. Утро»
09.00 «Вести Приволжского федерального округа»
09.15 «Яңалыклар. Татарстан»
09.30 «Хәерле көн, Татарстан!»
14.30, 21.05 «Вести-Татарстан»

ТАТАРСТАН – ЯҢА ГАСЫР

06.00, 07.10 «Манзара». Мәгълүмати-күңел ачу программасы 6+
07.00, 18.30, 20.30 Татарстан хәбәрләре 12+
08.00, 14.30, 19.30, 21.30 Новости Татарстана 12+
08.10 «Здравствуйте!»12+
09.00, 17.00 «КАЙДА СИН?» 12+
10.00 «Йөрәктән – йөрәккә» 6+
11.00 «Нәсыйхәт» 6+
11.30 «Татарлар» 12+
12.00, 22.10 «АЙ ТУЛГАНДА» 16+
13.00 «Башваткыч» 12+
14.00 «Актуальный ислам» 6+
14.15 «Классный час» 12+
14.45, 05.35 «Тибрәнә җыр дулкыннары» 6+
15.15 «Шаян ТВ» тәкъдим итә» 0+
16.00 «Аулак өй» 6+
16.30 «Әдәби хәзинә» 6+
18.00 «Туган җир» 12+
19.00 «Болгар радиосы» концерты 6+
20.00, 22.00 «Вызов 112» 16+
20.15 «Кучтәнәч» 0+
21.00 «Юлчы» 6+
23.00 «ЗАТЕРЯННЫЕ В ЛЕСАХ» 16+
00.40 «Рыцари вечности». Марджани 12+
00.55 «Фолиант в столетнем переплете». О фонде филолога-слависта Н.М.Петровского 12+
01.10 «СӨЮЛӘРЕМ СИНЕ ХАК МИНЕМ» 12+
03.05 «Аулак өй» 6+
03.30 «Әдәби хәзинә» (субтитрлы) 6+
03.55 «Йөрәктән – йөрәккә» (субтитрлы) 6+
04.15 «Кәмит Җәвит» 16+

ТНВ-ПЛАНЕТА

06.00, 13.00 «Манзара». Мәгълүмати-күңел ачу программасы 6+
08.00, 17.00, 21.25, 00.15 «РӘХӘТ ЯШИБЕЗ!» 12+
08.40 «Ком сәгате» 12+
09.40 «Нәсыйхәт» 6+
10.30 «Казаннан – казанга» 12+
11.00 «Яңалыклар» 12+
11.30 «Татарлар» 12+
12.05 «Йөрәктән – йөрәккә». Хәсән Сарьян турында телеочерк 6+
15.00 «Яңалыклар» 12+
15.30 «Нәсыйхәт» 6+
16.00 «Әдәби хәзинә» (субтитрлы) 12+
16.30 «Шаян ТВ» тәкъдим итә... 6+
17.30 «Калеб» 6+
18.00 «Яңалыклар» 12+
18.20, 22.20 «АЙ ТУЛГАНДА» 16+
19.10 «Туган җир» 12+
19.35 «Заман көзгесе» 6+
20.05, 21.55, 03.25 «Тибрәнә җыр дулкыннары» 6+
21.00 «Яңалыклар» 12+
23.05 «Ком сәгате» 12+
00.00 «Яңалыклар» 12+
00.40 Г. Зәйнашева. «ГАЙФИ БАБАЙ, ӨЙЛӘН ДАВАЙ!» К.Тинчурин исемендәге Татар дәүләт драма һәм комедия театры спектакле 12+
03.00 «Әдәби хәзинә» (субтитрлы) 12+
04.15 «Ком сәгате» 12+
05.05 «Әй, язмыш, язмыш...» (субтитрлы) 12+

1 КАНАЛ

05.00 Телеканал «Доброе утро»
09.00 Новости
09.20 Премьера. «АнтиФейк» 16+
10.00 «Жить здорово!» 16+
10.45 Информационный канал 16+
12.00 Новости (с субтитрами)
12.15 Информационный канал 16+
15.00 Новости (с субтитрами)
15.15 Информационный канал 16+
18.00 Вечерние новости (с субтитрами)
18.40 «Человек и закон» с Алексеем Пимановым 16+
19.45 «Поле чудес» 16+
21.00 «Время»
21.45 Премьера. 30-летие музыкального фестиваля «Белые ночи Санкт-Петербурга» (S) 12+
00.00 «Эрик Булатов. Живу и вижу» 16+
01.00 «Информационный канал» 16+
05.00 «Россия от края до края» 12+

РОССИЯ 1

05.00 «Утро России»
09.00 Местное время. Вести-Татарстан
09.30 «Утро России»
09.55 «О самом главном». Ток-шоу 12+
11.00, 14.00, 17.00, 20.00 Вести
11.30 «60 минут». Ток-шоу 12+
14.30 Местное время. Вести-Татарстан
14.55 «Кто против?» Ток-шоу 12+
17.30 «60 минут». Ток-шоу 12+
21.05 Местное время. Вести-Татарстан
21.20 Виктор Добронравов, Владимир Ильин. «ПАЛЬМА» 6+
23.25 Аглая Тарасова, Александр Петров, Мария Аронова, Милош Бикович, Ксения Раппопорт, Ян Цапник. «ЛЁД» 12+
01.45 Елена Шилова, Антон Пампушный, Наталия Солдатова, Александр Арсентьев. «НЕЗАБУДКИ» 12+

МАТЧ ТВ

06.00, 09.05, 12.35, 14.55, 17.10 Новости
06.05, 17.40, 23.30 Все на Матч! Прямой эфир
09.10 Специальный репортаж 12+
09.30 «ПОЗЫВНОЙ «СТАЯ» 16+
11.30 «Есть тема!» Прямой эфир
12.40 «Лица страны. Евгений Салахов» 12+
13.00, 15.00 «НА ГРЕБНЕ ВОЛНЫ» 16+
15.35, 17.15 «ЛЕГИОНЕР» 16+
18.20 Профессиональный бокс. PRAVDA old school boxing. Евгений Терентьев против Магомеда Мадиева 16+
19.25 Футбол. МИР Российская Премьер-Лига. «Факел» (Воронеж) – «Урал» (Екатеринбург). Прямая трансляция
21.25 Футбол. Чемпионат Германии. «Фрайбург» – «Боруссия» (Дортмунд). Прямая трансляция
00.15 Автоспорт. Российская Дрифт серия «Европа». Трансляция из Белгорода 0+
01.15 «Сенна». Док. фильм 16+
03.15 Новости 0+
03.20 «Всё о главном» 12+
03.50 «РецепТура» 0+
04.15 «ФК «Барселона». Взгляд изнутри». Док. фильм 12+
05.10 Баскетбол. Турнир B1BOX. Трансляция из Москвы 0+

НТВ

04.55 Сериал «УЛИЦЫ РАЗБИТЫХ ФОНАРЕЙ» (S) 16+
06.30 «Утро. Самое лучшее» 16+
08.00, 10.00, 13.00, 16.00, 19.00 «Сегодня»
08.25 Боевик «МОРСКИЕ ДЬЯВОЛЫ» (S) 16+
10.35 Боевик «МОРСКИЕ ДЬЯВОЛЫ» (S) 16+
13.30 «Чрезвычайное происшествие»
14.00 «ПЁС» (S) 16+
16.50 «За гранью» (S) 16+
17.55 «ДНК» (S) 16+
19.50 Остросюжетный сериал «МЕНТОВСКИЕ ВОЙНЫ» (S) 16+
23.30 «Bel Suono». 10 лет». Юбилейное шоу трех роялей (S) 12+
01.35 Боевик «БРАТАНЫ» (S) 16+

ДОМАШНИЙ

06.30 «По делам несовершеннолетних» 16+
08.55 «Давай разведёмся!» 16+
09.55 «Тест на отцовство» 16+
12.10 «Понять. Простить» 16+
13.15 «Порча». «Единственная моя» 16+
13.45 «Знахарка» 16+
14.20 «Верну любимого» 16+
14.55 «ЧУЖОЙ РЕБЁНОК» 16+
19.00 «МОЖЕШЬ МНЕ ВЕРИТЬ» 16+
23.00 «Порча» 16+
23.35 «Знахарка» 16+
00.10 «Верну любимого» 16+
00.40 «Понять. Простить» 16+
01.35 «Тест на отцовство» 16+
03.15 «Давай разведёмся!» 16+
04.05 «Преступления страсти» 16+
04.55 «По делам несовершеннолетних» 16+

ЗВЕЗДА

05.05 «НОЧНЫЕ ЛАСТОЧКИ» 16+
08.40, 09.20 «ВИКИНГ-2» 16+
09.00, 13.00, 18.00 Новости дня 16+
13.25, 14.05 «НЕБО ИЗМЕРЯЕТСЯ МИЛЯМИ» 16+
14.00 Военные новости 16+
18.40 «Время героев». Премьера! 16+
19.00 «12 августа – День Воздушно-космических сил». Док. фильм 16+
19.30 «Освобождение». Док. сериал 16+
20.00 «НОЛЬ-СЕДЬМОЙ» МЕНЯЕТ КУРС» 16+
22.00 «Здравствуйте, товарищи!» Премьера! 16+
23.00 «Музыка+». Премьера! 12+
00.00 «ОСОБО ВАЖНОЕ ЗАДАНИЕ» 12+
02.15 «И ТЫ УВИДИШЬ НЕБО» 12+
03.20 «ВХОД ЧЕРЕЗ ОКНО» 16+
05.20 «Влюбленные в небо». Док. фильм 12+

13 август | Шимбә

ТАТАРСТАН

08.00 «Вести-Татарстан»
08.20 Местное время. Суббота

ТАТАРСТАН – ЯҢА ГАСЫР

06.00 «Йөрәктән – йөрәккә» 6+
07.00 «Sиңа Миннән Sәләм». Музыкаль котлаулар 6+
09.00 «Әй, язмыш, язмыш…» Рәмзия Закирҗанова 12+
10.00 «Кайнар хит» 12+
11.00 «Татар халык җырлары» 0+
11.30 «Казаннан – казанга» 12+
12.00 «Каравай» 6+
12.30 «Видеоспорт» 12+
13.00 Ф.Бурнаш. «Яшь йөрәкләр». Г.Камал исемендәге Татар дәүләт академия театры спектакле 12+
16.00 «Гомер – татлы мизгел». Раяз Фасихов концерты 6+
18.00 «Кәмит Җәвит» 16+
19.00 «Халкым минем…» 12+
19.30, 21.30 Новости в субботу 12+
20.00 «Адымнар» 12+
20.30 «Җырлыйк әле!» 6+
22.00 «Кунак БиТ шоу». Дети-2 (вокалисты) 12+
23.20 «ДЕД,ПРИВЕТ! 16+
01.20 «Вехи истории». Там, где в Каму врезаются лодки 12+
01.45 «Каравай». Ивана Купала 2022 6+
02.10 «БӘХЕТЛЕМЕ СИН?» 12+
04.15 «Йөрәктән – йөрәккә» (субтитрлы) 6+
05.05 «Кәмит Җәвит» 16+

ТНВ-ПЛАНЕТА

06.00 «Йөрәктән – йөрәккә». Әлфия Авзалова турында телеочерк 6+
07.00, 15.00 «Sиңа Миннән Sәлам» 6+
09.00 «Кәмит Җәвит». Юмористик тапшыру 16+
10.00 «Кайнар хит» 12+
11.00 «Башваткыч» 12+
12.05 «Җырлыйк әле!» 6+
13.00 «Бир кулыңны». Зөлфирә һәм Алмаз Мирзаяновлар концерты 6+
17.10 «Казаннан – казанга» 12+
17.45 «Халкым минем» 12+
18.15 «Башваткыч» 12+
19.05 «Җырлыйк әле!» 6+
20.00 «Адымнар» 12+
20.30 «Кайда сез, яшьлек елларым?» Зөһрә Шәрифуллина концерты 6+
22.00 Эдуардо де Филиппо. «ГАУГАЛЫ ГАИЛӘ». Г.Камал исемендәге Татар дәүләт академия театры спектакле 12+
23.45 «Яратам». Гөлнара Габидуллина концерты 6+
00.50 Х.Ибраһимов. «ҖИЗНӘКӘЙ». Уфа «Нур» татар дәүләт драма театры спектакле 12+
03.00 «Башваткыч» 12+
03.50 «Җырлыйк әле!» 6+
04.40 «Юлчы» (субтитрлы) 6+
05.05 «Халкым минем» 12+
05.30 «Нәсыйхәт» 6+

1 КАНАЛ

06.00 Телеканал «Доброе утро. Суббота»
09.45 «Слово пастыря» 0+
10.00 Новости (с субтитрами)
10.15 Премьера. «Поехали!» 12+
11.15 «Видели видео?» 0+
12.00 Новости (с субтитрами)
12.15 «Видели видео?» 0+
13.55 Ко дню Военно-воздушных сил. Олег Даль, Геннадий Сайфулин, Юрий Толубеев. «ХРОНИКА ПИКИРУЮЩЕГО БОМБАРДИРОВЩИКА» 12+
15.25 «Алексей Маресьев. Рожденный летать» 12+
16.25 Фильм Юрия Озерова «Освобождение». «Битва за Берлин» (S) 12+
18.00 Вечерние новости (с субтитрами)
18.20 «На самом деле» 16+
19.25 «Пусть говорят» 16+
21.00 «Время»
21.35 «Сегодня вечером» 16+
23.15 К 85-летию Андрея Кончаловского. Фильм «Белые ночи почтальона Алексея Тряпицына» (S) 16+
01.00 «Наедине со всеми» 16+
03.25 «Россия от края до края» 12+

РОССИЯ 1

05.00 «Утро России. Суббота»
08.00 Местное время. Вести-Татарстан
08.20 Местное время. Суббота
08.35 «По секрету всему свету»
09.00 «Формула еды» 12+
09.25 «Пятеро на одного»
10.10 «Сто к одному». Телеигра
11.00, 17.00, 20.00 Вести
11.30 «Доктор Мясников». Медицинская программа 12+
12.35 Карина Андоленко, Анастасия Задорожная, Павел Прилучный, Владимир Жеребцов. «КОРОЛЕВА КРАСОТЫ» 12+
18.00 «Привет, Андрей!» Вечернее шоу Андрея Малахова 12+
21.00 Алла Юганова, Сергей Горобченко, Тамара Миронова, Сергей Зотов. «НАКАЗАНИЕ БЕЗ ПРЕСТУПЛЕНИЯ» 12+
01.15 Дарья Егорова, Антон Шурцов, Дмитрий Пчела, Любовь Германова, Юлия Кудояр. «СЛОМАННЫЕ СУДЬБЫ» 12+

МАТЧ ТВ

06.00 Бокс. Bare Knuckle FC. Джоуи Бельтран против Арнольда Адамса. Трансляция из США 16+
07.00, 08.50, 12.00, 15.55 Новости
07.05, 11.30, 15.00, 19.00, 00.00 Все на Матч! Прямой эфир
08.55 «ГЕРОЙ». Художественный фильм 12+
10.55 I Всероссийская Спартакиада по летним видам спорта. Синхронное плавание. Прямая трансляция из Москвы
12.05 Смешанные единоборства. UFC. Лучшие бои Конора Макгрегора 16+
12.55 Футбол. Суперлига. Женщины. «Локомотив» (Москва) – «Краснодар». Прямая трансляция
16.00 Футбол. МИР Российская Премьер-Лига. «Зенит» (Санкт-Петербург) – ЦСКА. Прямая трансляция
19.25 Футбол. Чемпионат Италии. «Милан» – «Удинезе». Прямая трансляция
21.30 Смешанные единоборства. АСА. Устармагомед Гаджидаудов против Азамата Амагова. Прямая трансляция из Казани
00.55 Матч! Парад 16+
01.55 Новости 0+
02.00 Смешанные единоборства. UFC. Марлон Вера против Доминика Круза. Прямая трансляция из США
05.05 «Пятнадцать секунд тишины Ольги Брусникиной» 12+
05.30 «Звёзды шахматного королевства. Владимир Крамник» 12+

НТВ

04.35 Остросюжетный сериал «ДЕЛЬТА» (S) 16+
08.00, 10.00, 16.00, 19.00 «Сегодня»
08.20 «Поедем, поедим!» (S) 0+
09.25 «Едим дома» (S) 0+
10.20 «Главная дорога» (S) 16+
11.00 «Живая еда» с Сергеем Малозёмовым (S) 12+
12.00 «Квартирный вопрос» (S) 0+
13.05 «Однажды…» (S) 16+
14.00 «Своя игра» (S) 0+
15.00, 16.20 «Следствие вели…» 16+
19.30 Остросюжетный сериал «МЕНТОВСКИЕ ВОЙНЫ» (S) 16+
22.45 «Маска». Финал (S) 12+
02.15 Боевик «БРАТАНЫ» (S) 16+

ДОМАШНИЙ

06.30 «6 кадров» 16+
06.55 «СВАТЬИ» 16+
08.55 «СТРАШНАЯ КРАСАВИЦА» 16+
11.00 «ПАРФЮМЕРША». 1-я – 8-я серии 16+
18.45 «Скажи, подруга» 16+
19.00 «ВЕЛИКОЛЕПНЫЙ ВЕК». 125-я и 126-я серии 16+
23.05 «ДОРОГА, ВЕДУЩАЯ К СЧАСТЬЮ» 16+
00.50 «ПАРФЮМЕРША». 1-я – 4-я серии 16+
03.55 «Преступления страсти» 16+
06.15 «6 кадров» 16+

ЗВЕЗДА

05.50 «МАМА ВЫШЛА ЗАМУЖ» 12+
07.15, 08.15, 04.30 «ВАРВАРА-КРАСА, ДЛИННАЯ КОСА» 6+
08.00, 13.00, 18.00 Новости дня 16+
09.15 «Легенды кино». Элина Быстрицкая 12+
10.00 «Главный день». Владимир Мигуля 16+
10.55 «Война миров». Документальный сериал. «Чешский капкан. Битва интересов» 16+
11.40 «Не факт!» 12+
12.10 «СССР. Знак качества» с Иваном Охлобыстиным». «Как мы охотились и рыбачили» 12+
13.15 «Легенды музыки». Шарль Азнавур 12+
13.45 «Освобождение». Док. сериал 16+
14.15 «ФЕЙЕРВЕРК» 12+
16.00 «НОЛЬ-СЕДЬМОЙ» МЕНЯЕТ КУРС» 16+
18.30 «НЕБО ИЗМЕРЯЕТСЯ МИЛЯМИ» 16+
22.45 Танковый биатлон-2022. Индивидуальная гонка
01.45 «ДЕРЗОСТЬ» 12+
03.25 «Амет-Хан Султан. Гроза «Мессеров». Док. фильм 12+
04.10 «Москва фронту». Док. сериал 16+

---

14 август | Якшәмбе

ТАТАРСТАН

08.00 Местное время. Воскресенье

ТАТАРСТАН – ЯҢА ГАСЫР

06.00 «Пар алма». Илназ Баһ һәм Гүзәл Идрисова концерты 6+
08.00 «Адымнар» 12+
08.30 «Туган авылым» 6+
08.45 «Әти һәм мин» 0+
09.15 «Тамчы-шоу» 0+
09.45 «Яшьләр тукталышы» 12+
10.15 «Ачыктан-ачык». Роза Әхмәдиева-2 12+
11.10 Концерт 6+
12.00 «Каравай» 6+
12.30 «КӨТЕГЕЗ, БЕЗ КИЛӘБЕЗ». Музыкаль телевизион фильм 12+
14.35 «Яратам». Гөлнара Габидуллина 6+
16.00 «Ком сәгате» 12+
17.00 «Видеоспорт» 12+
17.30 «Соотечественники» 12+
18.00 «Башваткыч» 12+
19.00 «Семь дней». Информационно-аналитическая программа 12+
20.00 «Заман көзгесе» 6+
20.30 «Болгар радиосы» концерты 6+
21.00 «Әй, язмыш, язмыш…» Илдар Кыямов 12+
22.00 «Семь дней». Информационно-аналитическая программа 12+
23.00 «1612» 16+
01.30 «Вехи истории». Они поднимали страну 12+
02.00 «Манзара». Мәгълүмати-күңел ачу программасы 6+
03.30 «Әдәби хәзинә» (субтитрлы) 6+
03.55 «Йөрәктән – йөрәккә» (субтитрлы) 6+
04.45 «Җырлыйк әле!» 6+

ТНВ-ПЛАНЕТА

06.00 «Заман көзгесе» 6+
06.30 «Җырым булсын бүләгем». Ринат Мөслимов җырларыннан концерт 6+
09.15 «Йөрәктән – йөрәккә» 6+
10.15 «Туган авылым» 6+
10.30 «Калеб» 6+
11.10 «Тамчы-шоу» 6+
11.45 «Бергәләп өйрәник» 6+
12.05 «Яшьләр тукталышы» 12+
12.35 «Халкым минем» 12+
13.00 Марат Мухин хитлары 6+
15.15 М.Кәрим. «АЙ ТОТЫЛГАН ТӨНДӘ». Чаллы татар дәүләт драма театры спектакле 12+
17.15 «Әй, язмыш, язмыш…» (субтитрлы) 12+
18.10 «Кәмит Җәвит». Юмористик тапшыру 16+
19.05 «Ком сәгате» 12+
20.00 «Семь дней». Информационно-аналитическая программа 12+
21.10 «Очрашулар эзләп». Габделфәт Сафин концерты 6+
22.50 «Йөрәктән – йөрәккә» 6+
23.45 «Ком сәгате» 12+
00.40 «Яшьләр тукталышы» 12+
01.05 «Манзара» 6+
02.50 «ҮКСЕЗЛӘР». Телевизион нәфис фильм 12+
04.15 «Олы юл әйтте… » циклыннан. Үткәннәрне барлап… А. Фәйзрахманов 6+

1 КАНАЛ

05.05, 06.10 Анна Банщикова, Анна Снаткина. «ОТЧАЯННЫЕ» (S) 16+
06.00 Новости
07.00 «Играй, гармонь любимая!» 12+
07.45 «Часовой» (S) 12+
08.15 «Здоровье» 16+
09.20 «Непутевые заметки» с Дм. Крыловым 12+
10.00 Новости (с субтитрами)
10.15 «Игорь Костолевский. Пленительное счастье» 12+
11.20 «Видели видео?» 0+
12.00 Новости (с субтитрами)
12.15 «Видели видео?» 0+
14.00 Специальный репортаж. «Скелеты клана Байденов» 16+
14.55 Сергей Шакуров, Светлана Крючкова. «БРЕЖНЕВ» (S) 16+
18.00 Вечерние новости (с субтитрами)
18.20 «Брежнев» (S) 16+
19.15 «Проект Украина. История с географией» 16+
20.05 Премьера. Спецрепортаж. «Русский Херсон: «Мы ждали этого 30 лет» 16+
21.00 «Время»
22.35 «Похищение бомбы» 12+
00.20 «Наедине со всеми» 16+
02.55 «Россия от края до края» 12+

РОССИЯ 1

05.30 Анна Ардова, Эвелина Блёданс, Ян Ильвес, Варвара Бородина. «СВАДЬБЫ НЕ БУДЕТ» 12+
07.15 «Устами младенца»
08.00 Местное время. Воскресенье
08.35 «Когда все дома с Тимуром Кизяковым»
09.25 «Утренняя почта с Николаем Басковым»
10.10 «Сто к одному». Телеигра
11.00, 17.00 Вести
11.30 «Доктор Мясников». Медицинская программа 12+
12.35 «КОРОЛЕВА КРАСОТЫ» 12+
18.00 «Песни от всей души». Вечернее шоу Андрея Малахова 12+
20.00 Вести недели
22.00 Москва. Кремль. Путин
22.40 «Воскресный вечер с Владимиром Соловьёвым» 12+
01.30 «Как убивали Югославию. Тень Дейтона». Фильм Алексея Денисова 12+
02.20 Анна Ардова, Эвелина Блёданс, Ян Ильвес, Варвара Бородина. «СВАДЬБЫ НЕ БУДЕТ» 12+

МАТЧ ТВ

06.00 Бокс. Bare Knuckle FC. Дэвид Рикельс против Джулиана Лейна. Трансляция из США 16+
07.00, 08.50, 12.10 Новости
07.05, 11.40, 15.55, 17.00, 23.00 Все на Матч! Прямой эфир
08.55 «ЛЕГИОНЕР» 16+
10.55, 16.10 I Всероссийская Спартакиада по летним видам спорта. Синхронное плавание. Прямая трансляция из Москвы
12.15 «22 МИНУТЫ» 12+
13.55 Регби. PARI Чемпионат России. «Динамо» (Москва) – «Слава» (Москва). Прямая трансляция
17.25 Футбол. МИР Российская Премьер-Лига. «Оренбург» – «Торпедо» (Москва). Прямая трансляция
19.25 Футбол. Чемпионат Италии. «Лацио» – «Болонья». Прямая трансляция
21.30 После футбола с Георгием Черданцевым
22.50, 03.10 Новости 0+
23.30 «ПЕРЕКРЁСТНЫЙ ОГОНЬ» 16+
02.00 I Всероссийская Спартакиада по летним видам спорта. Тхэквондо. Трансляция из Москвы 0+
03.15 «ФК «Барселона». Взгляд изнутри». Док. фильм 12+
04.10 Футбол. Чемпионат Германии. «Бавария» – «Вольфсбург» 0+

НТВ

04.55 «ДЕЛЬТА» (S) 16+
08.00, 10.00, 16.00, 19.00 «Сегодня»
08.20 «У нас выигрывают!» Лотерейное шоу (S) 12+
10.20 «Первая передача» (S) 16+
11.00 «Чудо техники» (S) 12+
11.50 «Дачный ответ» (S) 0+
13.00 «НашПотребНадзор» (S) 16+
14.00 «Своя игра» (S) 0+
15.00, 16.20 «Следствие вели…» 16+
19.35 Остросюжетный сериал «МЕНТОВСКИЕ ВОЙНЫ» (S) 16+
23.20 Владимир Епифанцев. «МОЯ РЕВОЛЮЦИЯ» (S) 16+
01.15 «Таинственная Россия» 16+
01.55 Боевик «БРАТАНЫ» (S) 16+

ДОМАШНИЙ

06.30 «6 кадров» 16+
07.05 «СВАТЬИ» 16+
09.05 «ДОРОГА, ВЕДУЩАЯ К СЧАСТЬЮ» 16+
11.05 «БУДЬ ЧТО БУДЕТ» 16+
15.00 «МОЖЕШЬ МНЕ ВЕРИТЬ» 16+
19.00 «ВЕЛИКОЛЕПНЫЙ ВЕК». 127-я и 128-я серии 16+
23.05 «СТРАШНАЯ КРАСАВИЦА» 16+
00.50 «ПАРФЮМЕРША». 5-я – 8-я серии 16+
03.50 «Преступления страсти» 16+
06.20 «6 кадров» 16+

ЗВЕЗДА

06.00, 01.45 «НОЧНОЙ МОТОЦИКЛИСТ» 12+
07.10 «ФЕЙЕРВЕРК» 12+
09.00 Новости дня 16+
09.15 «Военная приемка» 12+
10.45 «Скрытые угрозы» с Николаем Чиндяйкиным. «Спецвыпуск №22» 16+
11.35 «Код доступа». «Пираты 21 века» 12+
12.25 «Легенды армии». Жан-Луи Тюлян 12+
13.20 «Специальный репортаж» 16+
14.00 «Крещение Руси» 16+
18.00 Главное с Ольгой Беловой 16+
19.45 «Легенды советского сыска». Док. сериал 16+
22.15, 03.35 «Сделано в СССР». Документальный сериал 12+
22.45 Танковый биатлон-2022. Индивидуальная гонка
02.50 «Алексей Брусилов. Служить России». Док. фильм 12+
03.45 «Крещение Руси». Фильмы 1-й и 2-й 16+

«ТАТАРСТАН» РАДИОСЫ НИЛӘР СӨЙЛИ?

Казан – FM 99,2 МГц
Чаллы – FM 92,01 МГц
Түбән Кама – FM 101,1 МГц

radiotatarstana.ru

Дүшәмбе, 8 август

6.00-8.00 «Яңа көн». Вакыйгалар панорамасы. Новости России и Татарстана
6.25 «Музыкаль мизгелләр»
6.45 «Актуаль әңгәмә»
6.50, 7.50, 18.55 Реклама, прогноз погоды
7.00 Вести радио России
7.10 Туры элемтә
8.00-11.10, 12.00-13.10, 14.00-15.10, 16.00-18.10, 19.00 Трансляция радио России
11.10, 15.10 Мостай Кәрим. «Озын-озак балачак». Моноспектакль
13.10 «Татарстан дулкынында»
18.10 Яңалыклар
18.25 «Сердәшханә»
18.35 «Җыр – минем гомерлек юлдашым»

Сишәмбе, 9 август

6.00-8.00 «Новый день». Новости России и Татарстана
6.25 «Музыкаль мизгелләр»
6.45 «Актуальное интервью»
6.50, 7.50, 18.55 Реклама, прогноз погоды
7.10 Прямой эфир
8.00-11.10, 12.00-13.10, 14.00-15.10, 16.00-18.10, 19.00 Трансляция радио России
11.10, 15.10, 18.10 Яңалыклар. Новости
11.20 «Пар канатлар»
13.10 «Татарстан дулкынында»
15.20 Концерт
18.20 «Вместе за безопасность»
18.30 Шәүкәт Галиев шигырьләренә җырлар

Чәршәмбе, 10 август

6.00-8.00 «Яңа көн». Вакыйгалар панорамасы. Новости России и Татарстана
6.25 «Музыкаль мизгелләр»
6.45 «Актуаль әңгәмә»
6.50, 7.50, 18.55 Реклама, прогноз погоды
7.00 Вести радио России
7.10 «Вместе за безопасность»
7.20 Туры элемтә
7.45 «Юллар чатында»
8.00-11.10, 12.00-13.10, 14.00-15.10, 16.00-18.10, 19.00 Трансляция радио России
11.10, 15.10, 18.10 Яңалыклар. Новости
11.20 «Актуальное интервью»
13.10 «Татарстан дулкынында»
15.20 «Яшьлек аланы»
18.25 Концерт

Пәнҗешәмбе, 11 август

6.00-8.00 «Новый день». Панорама событий. Новости России и Татарстана
6.25 «Музыкаль мизгелләр». Илсур Сафин җырлый
6.45 «Перекресток»
6.50, 7.50, 18.55 Реклама, прогноз погоды
7.00 Вести радио России
7.10 Прямой эфир
8.00-11.10, 12.00-13.10, 14.00-15.10, 16.00-18.10, 19.00 Трансляция радио России
11.10, 15.10, 18.10 Яңалыклар. Новости
11.20 Татарстан: национальные проекты
13.10 «Татарстан дулкынында»
15.20 «Офыклар»
18.25 «Очрашырбыз әле яңгырдан соң…» Шагыйрь Нияз Акмал әсәрләреннән шигъри-музыкаль композиция

Җомга, 12 август

6.00-8.00 «Иртәнге нур». Новости России и Татарстана
6.25 «Музыкаль мизгелләр»
6.50, 7.50, 18.55 Реклама, прогноз погоды
7.00-7.10 Вести радио России
7.10 Туры элемтә
8.00-11.10, 12.00-13.10, 14.00-15.10, 16.00-18.10, 19.00 Трансляция радио России
11.10, 15.10, 18.10 Яңалыклар. Новости
11.20 «Доброе братство лучше богатства» (на мордовском языке)
13.10 «Татарстан дулкынында»
15.20 Концерт
18.25 Яшь башкаручылар концерты

Шимбә, 13 август

8.10 Рафис Корбан шигырьләреннән әдәби-музыкаль композиция
9.00-10.10, 11.00-11.10, 12.00-13.10, 14.00-15.10, 16.00 Трансляция радио России
10.10 «Гөлбакча»
10.30 «7 көн». Атналык күзәтү
10.55, 13.55 Реклама, прогноз погоды, программа передач
11.10 «Мин әтине өйрәтәм». Радиосериал
11.25 Татар халык көйләре
13.10 «Татарстан дулкынында»
15.10 Гариф Ахунов. «Ардуан батыр». Радиоспектакль. 1 нче өлеш

Якшәмбе, 14 август

8.10-9.00 «Между Волгой и Уралом». Объединенный радиожурнал семи республик
9.00-10.10, 11.00-11.10, 12.00-13.10, 14.00-15.10, 16.00-16.10, 17.00 Трансляция радио России
10.10 «Көмеш кыңгырау»
10.30 «7 дней». Обзор событий недели
10.55, 13.55 Реклама, прогноз погоды, программа передач
11.10 Ял концерты
13.10 «Татарстан дулкынында»
15.10 «Тел күрке – сүз»
15.35, 16.10 Гариф Ахунов. «Ардуан батыр». Радиоспектакль. 2-3 нче өлешләр

«ВТ» КАЙДА – ШУНДА ФАЙДА

РЕКЛАМА БУЛЕГЕ
(843) 222-09-65, 222-09-70.
E-mail: vtreklama@mail.ru

Гөлгенә
ШИҺАПОВА

БАЗАР КӨН

< Ахыры. Башы 1 нче биттә

«Муравейник»

Апаста атнаның һәр дүшәмбесе һәм җомгасында базар гөрли. Сатучыларга район үзәгеннән урын бирелгән. Халык телендә аны «муравейник» дип йөртәләр.

– Монда ни генә сатмыйлар. Берни алмыйм дип чыккан кеше дә товарсыз кайтып китми, – ди Апаста яшәүче Гөлсем Хәлиуллина. – Тирә-як районнар да безгә килеп сату итә. Күрше Чувашия Республикасыннан бозаулар китереп саталар. Халык бик теләп ала. Базар – базар инде ул, бәясе дә кибетнеке кебек булмый. Сатулашырга, бәяне төшертергә мөмкин. Әле үзем дә узган атнада күп итеп мүк җиләге сатып алдым. Язын үсентеләрне дә моннан алган идек. Энем, Мамадыштан килеп, шушы базардан мунча миче алып кайтып китте.

Аның күршесе Фирая Батыршина базарда үзе сата икән.

– Мин гөлләр үрчетәм. Базар көнне шуларны алып чыгам. Халык яратып ала. Юктан да акча эшләп кайтам. Кешене акчасыз димәс идем. Дүшәмбе көнне дә, җомга көнне дә базар шаулап тора. Кемдер сата, кемдер ала. Мондый көн бик кирәк иде ул. Әле ярый, җитәкчеләр каршы килмичә, безгә сату өчен махсус урын бирде, – ди Фирая апа.

Күршеләр рәхәтләнә

Әтнә базары элек-электән еракларда дан тоткан. Күшәр авылында яшәүче Гөлназ Гатина әнә шулай ди.

– Безнең әбиләр җомга саен базарга йөрер иде. Шушы гадәт калды. Әле дә базар көн дәвам итә. Мин үзем анда сатылган товарларны яратам. Рәхәт җир ул. Ни генә сатмыйлар. Авыл хуҗалыгы әйберләре, җиләк-җимеш, яшелчә, чебеш-тавык – бар да бар, – ди ул.

Әтнәдә яшәүче Фәридә Хәсәнова, сирәк кенә булса да, базарга чыккалый икән.

– Җомга көнне эштә булам. Ял туры килсә, әлбәттә, базарга кереп чыгам. Үзәк урамда урнаша ул. Күрше Киров өлкәсе, Мари Иле Республикасыннан да сатучылар килә. Кировнныкылар балык сата, марилар җиләк-җимеш алып килә. Район халкы да читтә калмый. Алар үзләре җитештергән продукцияне тәкъдим итә. Сөтен дә саталар, каймагын да, казылыгын да, балын да. Акчаң гына җитсен, – ди ул.

Районныкын беләләр, авылныкын юк әле

Балтачта узучы базар көннең дә даны еракларга киткән. Пәнҗешәмбе көнне узганга, аны «четверг базары» дип тә йөртәләр. Кайбер җирдән товарларын сатар өчен Казанга килсәләр, монда, киресенчә, башкала сатучылары үзләре кайта. Куныр авылында яшәүче Гөлназ Шакирҗанова «четверг базары»нда сигез елдан артык сата икән инде.

– Бу базарда җаның ни тели, шул бар. Халык та күп йөри. Базарга район кешесе генә түгел, башка шәһәрләрдән дә сатып алырга дип киләләр. Кыскасы, ул көн матур бер бәйрәмгә әйләнә, – ди Гөлназ. – Атнакич булгач, базар иртән эшли башлый. Без, гадәттә, иртәнге биштә үк районга чыгып китәбез. Үзебезнең сатып алучыларыбыз бар. Килгәнебезне көтеп торалар. Ел әйләнәсе бал сатабыз.

Илдар Мөхәммәтҗанов

Базарга Кукмара итекчеләре дә килә икән. Күрше республикадан да килүчеләр бар, ди. Сатучылар әйтүенчә, ул көнне акчасы да әйбәт керә. Ике ай элек шушындый базарны Чепья авылында да ачканнар. Хәзер күп кенә авыллар берләшеп, атнаның һәр сишәмбесендә шунда сату итә икән.

– Авылларда әлегә мондый сатулар оештырылмый иде. Халык сорагач, район хакимиятендәгеләр эшләп карарга булганнар. Ихтыяҗ булса, дәвам иттерәчәкләр. Ә без – сәүдәгәрләр өчен мондый базарлар бик кирәк. Авыл кешесенә үзе җитештергән продукциясен сатарга бер дигән җир бит, – ди Гөлназ.

Арчада да чәршәмбе һәм шимбә базарда халык аеруча күп була икән. «Базар көн» дип аталмаса да, кешеләр бу көннәрдә үзенә кирәкле бар нәрсәне алып буласын белә.

– Бездә базар көн дә эшли. Кем нәрсә сата ала, шуны алып чыга. Базар бәясен арзан димәс идем. Әлбәттә, сыйфатлы товар өчен түләргә кирәк. Кеше бакчасында үстергән яшелчәсе өчен тиешле бәя алырга тиеш. Шуңа да мин әбиләр күпме сораса, шуның кадәр акча түлим. Сатулашып та тормыйм, – ди Ләйлә Гарипова.

Кукмарада көн дә эшли

Бер сәяхәтебез вакытында Кукмара базарын аркылыга-буйга йөргән идек. Анда да ни генә юк! Үз гомерендә бары тик шушы базарда сатып кына көн күрүчеләр дә байтак. Әнә Николай Сафронов Кукмарага Нократ Аланыннан килеп сата.

– Кыш һәм җәй буе пешкән яшелчә сатам. Кырып алып бетерәләр. Кешеләр ялкауланды бит хәзер. Чөгендерне дә, кишерне дә пешереп кенә өлгер. Тозлаган кыяр белән кәбестә дә алып киләм. Хатыным тозлауга оста. Килеп сатып йөрү үзен-үзе аклый. Яшелчәләрдән акча әйбәт керә, – ди Николай дәдәй. – Үзегез уйлап карагыз әле: чөгендер орлыгын 14 сумга алган идем. Ул бер түтәлгә җитте. Аннан чыккан чөгендерне үлчәп тормадык. Пешкәненең килосын 100 сумнан сатабыз. Дүрт чөгендер керә инде ул килога. Шулай итеп, бер чиләк чөгендердән 2 мең сумга якын акча җыела. Кәбестә дә акчалы итә. Аны да үзебез үстерәбез. Орлыктан кәлшә әзерләгәч, кыйммәткә чыкмый. Тозлауның берние дә юк. Су да тоз гына кирәк. Кеше шул кәбестәне егылып ала. Аның килосын 120–150 сумга бирәм.

Базар көндәге уртача бәяләр

Балның 3 литрлы банкасы– 1600–1800 сум.
Яңа тотылган балык (кг) – 200 сумнан башлап.
Сөт (литры) – 80–100 сум.
Катык (литры) – 100 сум.
Кара карлыган (кг) – 140 сум.
Чия (кг) – 160 сум.
Коелган алма (кг) – 30 сум.

Николай дәдәйнең күршесендә сату итүче Гөлниса Мансурова гомере буе чәчәк үсентесе сата:

– Иренмәсәң, акча эшләп була. Берәүгә дә китереп бирмиләр. Пенсиям күп түгел. Әнә шуңа базарга йөрим инде. Бездә базар көн дә эшли. Ял көне юк. Теләгән кеше үз-үзенә ял ясый. Мин инде язын көн дә эшләдем. Җәйгә бераз туктап торам да көзен тагын күпьеллык чәчәкләр сатарга тотынам. Минем «бизнес» – шул чәчәк инде. Үз йортың, бакчаң булгач, рәхәтләнеп акча эшләп була.

«Безгә кирәкми»

Биектау районында да базар көн оештырмакчы булалар. Мәмдәл авылында һәр чәршәмбе базар эшләп тә китә. Дөбьязда да үз продукциясен җитештерүчеләрне җыеп, базар оештырырга телиләр. Әмма никтер ул барып чыкмый. Авыл җирлеге башлыгы үзе һәркемгә шалтыратып чакыра, тик халык килми. Безгә базар кирәкми, дип җавап бирәләр икән.

– Мине дә чакырганнар иде. Үз продукцияң белән кил, диделәр. Әмма мин алай өйрәнмәгән. Ниндидер өстәл янында сатып тора алмыйм, уңайсызланам. Базар минем өчен түгел, – ди Биектау районының Ташсу авылында яшәүче фермер Айгөл Бикмуллина. – Җитештергән продукциямне үз алымым белән сатам. Сатып алучыларны социаль челтәрләр, телефондагы «Ватсап» төркеме аша табам. Сөт, эремчек, авыл йомыркасы, корт, казылыклар, тавык-чебешләр, казлар – кыскасы, бакчамда ни үсә, абзарымда нәрсә асрыйм, бөтенесен сатабыз. Алучыбыз җитәрлек.

Икенче өебез

Базарлар турында язып, Чаллы – Казан юлы өстендәге «Сайкичү»не онытсаң, гөнаһ булыр кебек. Ничәмә-ничә кешене ашаткан, күпме гаиләне ашлы иткән урын бит ул. Үземә дә шушы базарда бераз сату итәргә туры килде. Безнең якларда шунда барып, нидер сатмаган кеше ялкау булып санала. Һәрхәлдә өйдә шундый тәртип иде. Каникул вакытында шунда акча эшләгән вакытлар истә калган. Баштарак термостан кофе саттыралар иде. Югары сыйныфларда өчпочмак пешереп, шуны сата башладык. Бер ягы бар: саткан акчаң үзеңә була. Елына бер тапкыр шәһәр күргән балага ул акча нәрсәгә кирәк булгандыр инде. Шөкер, шул күрергә тилмергән шәһәр коткарды безне. Без китүгә, базарда тәртип тә салынды. Элеккеге төсле килеп тә туктарга өлгермәгән машинага йөгереп барулар бетте. Халык шәхси эшмәкәргә әйләнеп, үзенә урын алып, соңрак сату ноктасы ачты.

Мондагы базар бөтен республикадагы базар көннәрне берләштерә кебек тоела миңа. «Сайкичү»нең эше туктап торганы юк. Тәүлек, ел әйләнәсе халык агыла монда. Юкса заманында мәрхүм Хәтирә апа Мулләхмәтованың, юл буена чыгып, тозлы кыяр белән бәрәңге сатуыннан башланган эш булган инде ул. Ә хәзер зур бер ял урынын тәшкил итә. Монда ни генә юк. Ризык сатучылар нәрсә пешерә беләләр, шуны саталар. Рәт-рәт ысланган балык, кыстыбый, өчпочмак, мантый, чебурек янында чәкчәк тә, гөбәдия, төрле пироглар да саталар. Кемгә нинди чәй кирәк – шуны ясап бирәләр. Мәтрүшкәле чәй өчен чишмә суы самавырда кайнап утыра.

– Шушы базар бик нык ярдәм итте. Эше күп булса да, ризык акчага әйләнгәч, күңел үсә иде. Пенсиягә чыкканчы, шунда саттым. Юлаучылар һәр ризыгымны мактап кына ашады. Күп кенә җырчылар белән дуслашып беттем. Миңа килеп ашаучы үз кешеләрем бар иде, – ди Баскан авылында яшәүче Гөлнара ханым. – Хәзер җәйләрен җиләкне шунда сатам. Машиналар ял итәргә туктагач, анда алучы күп.

Җиләк-җимеш дигәннән, «Сайкичү»дә аның нинди генә төре юк. Сезонны каен җиләгеннән башлыйлар, чия белән тәмамлыйлар. Әлегә халык кура җиләге һәм карлыган сата икән. Хәтта яшел борчак сатып та акча эшләүчеләр бар.

– Мәтрүшкә, бөтнек, каен себеркесе сатып, 100 мең сум эшләдем. Гөмбә дә сатам. Быел урман чикләвеге күп. Тиздән шуңа тотынабыз. Байлык – аяк астында. Аллаһы Тәгаләгә рәхмәт әйтеп, җыясы да сатасы, – ди исемен күрсәтмәүне сораган абзый. – Кыш көннәрендә районда узган ярминкәгә барып, үзебез үстергән казны сатып кайтам. Хатын кышка әзерләгән кыяр-помидорларны да сыпыртып алалар. Миләш белән баланны да җыеп катырып куябыз. Анысын да алучы күп. Кыскасы, кайда нинди генә базар ачсалар да – сатучысы кирәк. Ә сатып акча эшләр өчен тир түкмичә булмый.

Кыскасы, авыл халкы нәрсәдер сатып, акча эшли алуына бик сөенә. Мөмкинлек кенә бирсеннәр! Пешерә дә, төшерә дә, кайната, тозлый, малын тота, сөтен дә сава авыл кешесе. Акчаның артыгы юк, ди алар. Сатып алучысы гына булсын! Иң зур теләк әнә шул.

БЕРЕНЧЕ БӨТЕНДӨНЬЯ СУГЫШЫНДА – ТАТАРЛАР

1 август – 1914–1918 еллардагы Беренче Бөтендөнья сугышында һәлак булган Россия хәрбиләрен искә алу көне. Бу көнне Польша, Украина һәм Балтыйк буен тартып алу максатында Германия Россиягә сугыш игълан итә. Шуның нәтиҗәсе буларак, Россиядә гомуми мобилизация игълан ителә.

Коточкыч бәрелеш

Ул замандагы иң көчле державалардан ике коалициянең – бер яктан Германия, Австро-Венгрия, Төркия һәм Болгария, икенче яктан 1907 елда берләшкән Антанта илләре Россия, Бөекбритания, Сербиянең коточкыч бәрелеше нәтиҗәсендә бөтен Европа һәм өлешчә башка кыйтгалар да ут, кан, вәхшәт, ачлык, михнәт эчендә кала. Патша Россиясе дә, Төркияне бүлеп, Кара диңгездән Урта диңгезгә чыгу өчен Дарданелл бугазын үзләштерергә омтыла. Шулай ук Константинополь һәм Австро-Венгриянең бер өлешен тәшкил иткән Галицияне яулап алырга тырыша. Россия армиясе Балтыйк буе, Галиция һәм Польшада – Германия гаскәрләренә, шулай ук Кавказ артында төрек гаскәрләренә каршы сугыша.

1914 елның 28 июлендә игълан ителгән Беренче Бөтендөнья сугышы дөнья күләмендәге низагка әйләнә. Бу сугышка ул вакытта бәйсез дип саналган 59 дәүләтнең 38е җәлеп ителә. Тарих битләреннән күренгәнчә, дүрт ел эчендә 10 млн солдат, 12 млн гади халык һәлак була. Ул вакытта Россия империясенең 1 млн 811 мең кешесе яу кырларыннан әйләнеп кайтмый. Югалтулар исемлегендә татарлар да бар. Сугышның нәтиҗәсе буларак, Россия, Австро-Венгрия, Германия һәм Госманлы империяләре җимерелә.

1914 елда Россия армиясе сугышны чагыштырмача уңышлы алып бара. Әмма корал, артиллерия снарядлары җитмәү, немецларның сан ягыннан ике тапкыр күбрәк булуы, тәэмин итүнең начар булуы аркасында, 1915 елда немецлар Россия гаскәрен шактый чигенергә мәҗбүр итә. 1916 елда исә Антанта илләре дошманның каршылыгын сындыруга ирешә. Шул ук вакытта Россия гаскәрләре төрекләр белән сугышта уңыш казана. Ләкин Россиядә 1917 елның февралендәге инкыйлаб хәрәкәте нәтиҗәсендә армия таркала башлый һәм фронттагы хәлләр кискенләшә. 1918 елның 3 мартында Россия белән Германия арасында Брестта төзелгән солых нигезендә Совет Россиясе сугыштан чыга. Брест солыхы буенча Россия Польшаны, Балтыйк буен һәм Украина белән Белоруссиядәге җирләрнең бер өлешен югалта.

Беренче Бөтендөнья сугышы чорыннан бирле 100 елдан артык вакыт узган. Ни кызганыч, күбебез аны тарихи вакыйга буларак кына кабул итә. Бу канлы сугыштаниләр булганын, кемнәр катнашканын хәтта белмибез дә.

Әмма әйтергә кирәк, Беренче Бөтендөнья сугышы тарихы буенча фәнни хезмәтләр күп һәм бүген дә аны төрле яклап өйрәнүне дәвам итәләр. Белгечләр язуынча, 1914–1915 елларда Россиядә 12 млн (16 млн дигән мәгълүматлар да бар) ир-егет сугышка алына. Шуларның ун процент тирәсен Россиядәге мөселман төрки-татарлар тәшкил итә. Бу җәһәттән галимә Лилия Габдрафикованың эзләнүләре игътибарга лаек. Ул китергән архив материаллары буенча Беренче Бөтендөнья сугышы алдыннан патша армиясе составында түбән чиннарда 38679 мөселман татар исәптә тора. Ислам динендә булган 269 офицерның күбесе татар булган. Мобилизация игълан ителгәч, армиягә чакырылучы татарларның саны берничә йөз меңгә җитә, сугышка алынганнарның саны исә бер миллионнан артып китә. Идел-Урал татарларының саны XX гасыр башында 3,5 млн булып исәпләнгән, башка төбәкләрдә дә татарлар була. Димәк, кулына корал тоткан татарлар саны бик күп булып чыга. Россиянең кораллы көчләре дә иң күп вакытында нибары 16 млн булганын искә алсак, бигрәк тә.

histrf.ru

Россия Оборона министрлыгы архив агентлыгы һәм Россия тарих җәмгыяте ярдәмендә «1914–1918 еллардагы Бөек сугыш геройлары истәлегенә» порталын булдыра. Анда шул чорга караган 6 миллионнан артык сканердан үткәрелгән документ бар. Әлеге портал аша сугышта катнашкан якыннарыгызның, туганнарыгызның бүләкләнүе, яралануы, һәлак булуы турында мәгълүматлар табарга мөмкин.

Герман сугышында меңнәрчә татар ир-егетләре һәлак була, гарип-горабага әйләнә, балалар – ятим, хатыннар тол кала.

Туклану

Архив мәгълүматларыннан күренгәнчә, ашарга җитмәүдән тыш, мөселман татарлар өчен туклану мәсьәләсендә дә проблемалар килеп туа. Татарлар яшелчә ашларына бик авыр ияләшә. Аеруча ризыкларда кәбестәнең күп булуы ошап бетми. Белгәнебезчә, инкыйлабка кадәр татар яшелчәне җитди ризыкка санамый. Ул төп ризыкка өстәмә буларак кына кулланыла. Туклануның кискен үзгәрүе исә иммунитетны киметә. Көч һәм чыдамлылык кирәк вакытта да үзен бик тә сиздерә. Өстәвенә болай да җитәр-җитмәс булган солдат ашларын дуңгыз итеннән пешерәләр. Күпләре мондый ризыкны славян иптәшләренә бирә торган була. Әмма ачлык үзенекен итә. Мондый тыюларны үтәп бетерә алмаучылар да була. Мәсәлән, бер архив материалында Казан цензоры Николай Катановның: «Татар солдатларының фронттан язган хатларында, дуңгыз ите дә ашарга туры килә, дигән зарланулар да була иде», – дигән сүзләр бар.

Дин

Галимнәр дөньяга чыгарган архив материалларына күз салсак, 1914 елның җәе халык өчен бигрәк тә авыр була. Изге рамазан ае башлану уракка төшкән көннәргә туры килә. Нәкъ шул ук вакытта хәрби чакырылыш та башлана. Әйтергә кирәк, кайбер урыннарда сугышка китүчеләргә дини йолаларны башкарырга мөмкинлек бирәләр. Хәрби әзерлек дәресләреннән азат итеп, мәчеткә намаз укырга җибәрәләр. Россия армиясе җитәкчелеге ул вакыттагы шартлар мөмкинлек биргән дәрәҗәдә татар сугышчыларының ихтыяҗларын да исәпкә алырга тырыша. Иң беренче чиратта бу намаз уку, муллаларның вәгазьләрен тыңлау мөмкинлеге була.

Әмма сугыштагы татар солдатларын иң беренче чиратта, алай-болай һәлак була калсалар, ислам дине кушканча җирләргә мөмкинлек булмау мәсьәләсе куркыта. Ул вакытта цензорлар кулына, урыслар белән бер кабердә күмәләр, ярты гаскәр мөселманнардан торса да, бернинди шартлар да үтәлми, поплар гына бар, муллалар юк, дип зарланган хатлар еш эләгә. Хәрби мөселманнар, һәр полкның үз мулласы булсын, дигән таләп куялар. 1914 елны булып үткән Бөтенроссия мөселман корылтаенда, һәр дивизиягә берәр мулла җибәрүне сорарга, дигән карар кабул ителә. Ләкин бар полкларны да дин әһелләре белән тәэмин итә алмыйлар. Штатлы муллалар Николай II-нең 1916 елның 15 июльдә чыккан указыннан соң гына кертелсә дә, татар солдатлары өчен рухи яктан бу бик зур ярдәм була. Бу хакта татарча чыга торган газеталарда да языла. Аны укыган муллаларның кайберләре, үзе теләп, фронтка китә. Шулай ук солдатларның туганнары кәгазь кисәкләренә Корьән сүрәләре, догалар язып җибәрәләр. Шул догаларны куенга тыгып куйсаң, ул сине үлемнән саклый дип ышаналар.

Әсирлектә

Беренче Бөтендөнья сугышы чорында алман әсирлегендә булган татарларның төгәл саны билгесез. Бу мәсьәләне махсус өйрәнгән тарихчы Искәндәр Гыйләҗев, андый язмышка юлыгучылар дистәләгән мең, дип яза. Күп кенә әдәби чыганакларда да әлеге сугышта Россия солдатларының күпләп әсирлеккә төшүе турында языла. Кайберәүләр башка бернинди дә чаралары булмау аркасында да биреләләр яки яраланып әсирлеккә төшәләр. Искәндәр Гыйләҗев тикшерүләренә караганда, мөселман хәрби әсирләренә шундый ук бәхетсезлеккә тарыган башка диндәге иптәшләренә караганда яшәү шартлары яхшырак була. Вюнсдорф лагерендә, мәсәлән, 1915 елда зур гөмбәзле, биек манаралы мәчет төзелә, театр, китапханә өчен аерым биналар була, оркестр оештырыла. Татар әсирләре өчен газета-журналлар, китаплар нәшер ителә. Ураза һәм Корбан гаете көннәрендә корбан чалырга мал сатып алып мөселманнарга тарату өчен акча бүленеп бирелә. Галимнәр язуынча, Алмания җитәкчелеге әлеге лагерьны мөселман илләре алдында гына түгел, ә мөселманнар яшәгән Антанта дәүләтләре өчен дә алман индустриясенең һәм тәртибенең бөеклеген пропагандалау чарасы итеп карый. Шуңа күрә аларда әсирләрне яхшы ашату һәм киендерү, чагыштырмача иркле яшәү мөмкинлеге карала. Документлардан күренгәнчә, хәтта кайбер милләт кешеләре, яхшырак шартларга ия булу өчен, татар булып язылалар.

Лагерьда һәлак булган татарлар Вюнсдорф янындагы мөселман хәрбиләре зиратында җирләнә. Чыганаклардан күренгәнчә, анда барлыгы 2700 тирәсе кешенең кабере булып, шулардан 1100е Россия мөселманнарыныкы булып санала.

1918 елның көз башында сугышның тәмамлануга таба баруы һәм шуның белән бергә Россия империясенең юкка чыгачагы да инде билгеле була. Россия әсирләренең 1919–1921 елларда илләренә кире кайту проблемасын ачыклап, 1919 елның февраль башында Антанта Германия һәм Австрия лагерьларыннан хәрби әсирләрнең кире кайтуын тулысынча туктату һәм алар турында кайгыртуны махсус комиссиягә йөкли. Бу карар Советлар Россиясендә хакимлек иткән ачлык һәм әсирләрне анархиядән аралау белән аңлатыла. Монда сүз якынча алганда 600 мең кеше турында бара. Әмма Россия мөселманнары немец пропагандасына бирешми. Туган җирне сагыну, милләтпәрвәрлек хисе, якты киләчәккә ышану күпкә көчлерәк була.

Фәния ӘХМӘТҖАНОВА

ЯХШАТЛЫ ДОШМАН

Җир шарында һәр ун секунд саен (!) бер тәмәкече үлә. Сәламәтлек саклау оешмасы белгечләре шулай дип чаң суга. Якын киләчәктә хәлләр тагын да мөшкелләнәчәк, дип фаразлый алар. Ник дигәндә, соңгы елларда сөремле көпшәнең тагын да яманрак төре – электрон тәмәке, вейплар популярлашып китте. Бүген ул – олысыннан алып кечесенә кадәр – һәркемнең кулында. Вейп дигәнең бүген шәһәр яшьләрен генә түгел, авылдагыларын да агулый.

«Бүләк»кә – попкорн үпкә

Электрон тәмәке синең алда яхшы булып күренергә тырышкан дошман кебек. Тышкы кыяфәте белән күз буйый да яшерен генә этлеген эшләвен дәвам итә. Вейпларның да гадәти тәмәке белән чагыштырганда күпкә зарарсызрак, хәтта бу начар гадәттән арынырга ярдәм итә дигән даны чыккан бүген. Күпләр, әнә шушы сүзләргә алданып, электрон тәмәке аркасында сәламәтлегенә бермә-бер зарар китерүен аңышмый да, ди белгечләр. Шуны истә тотып, күптән түгел ЛДПР партиясе депутатлары Россиядә электрон тәмәке һәм вейплар сатуны тыярга тәкъдим итте.

Мәскәүдәге «Сколково» идарә мәктәбе уздырган тикшеренү нәтиҗәләреннән күренгәнчә, Россиядә тәмәке тартучыларның 8 проценты электрон тәмәке, вейпларга күчкән. Шушы яңа төр начар гадәткә иярләшүчеләрнең күпчелеген 25 яшькә кадәрге яшьләр тәшкил итә, ди белгечләр. Яшерен-батырын түгел, югары сыйныфта укучы мәктәп балалары арасында да популяр ул бүген. Кайчак аларның ни дәрәҗәдә зарарлы «уенчык» икәнен хәтта ата-аналар үзләре дә аңышып бетми кебек тоела. Әле күптән түгел генә таксида эшләүче танышыбыз бер әти кешенең, машинаны вейп сата торган кибет янында туктатуны сорап, 11 сыйныфта укучы улына дип шушы электрон көпшәне алып чыгуын шаккатып сөйләгән иде. Аның гаҗәпләнүенә теге ир: «Сыйныфта барлык егетләрдә дә бар ул хәзер. Чын тәмәке тартканчы, шушы зыянсызын куллансыннар», – дигән.

vk.com

Казанның 7 нче клиник хастаханәсендә токсикология бүлеге мөдире Алия Насыйбуллина сүзләренчә, электрон тәмәке, вейп тарткан кешенең үпкәләре попкорн кебек куыкка әверелә.

– Электрон тәмәке, вейплар гади тәмәке тартуга караганда да зыянлырак. Беренче тапкыр мондый үпкәләр Американың попкорн заводында эшләүче кешеләрдә ачыкланган. Рентген сурәтендә аларның үпкә альвеолалары шартлаган попкорн шарчыгын хәтерләткән, – ди белгеч.

Бер вейпны берюлы берничә кеше кулланган очракта, төрле инфекция, әйтик, шул ук туберкулез таякчыклары да эләктерергә мөмкин. Табиблар организмга мондый юл белән эләккән инфекцияне көчле антибиотиклар ярдәмендә дә җиңеп булмый дип кисәтә. «Бертуктаусыз электрон тәмәке тарткан кешедә коронавирустан соң өзлегүләр дә ешрак күзәтелә һәм авыррак уза», – ди Алия Насыйбуллина.

Эчәклеккә бәрә

Күптән түгел Корея галимнәре вейпның бер капсуласында бер кап тәмәкедәге кадәр никотин барлыгын ачыклаган. Соңгы елларда уздырылган тикшеренү нәтиҗәләреннән күренгәнчә, вейплар үпкә авырулары килеп чыгу ихтималын – 50 процентка, инсульт куркынычын 71 процентка арттыра. Хайваннарда уздырылган тәҗрибәләр вейпларның эчәклеккә дә зыян салуын күрсәткән.

Электрон тәмәкенең гадәтиеннән ни дәрәҗәдә зыянлырак булуын тулысынча ачыклап бетерү бик кыен, ди белгечләр. Ник дигәндә, гадәти тәмәке зыянын тикшергәндә, нигездә, никотинның сәламәтлеккә салган зарары турында сүз бара. Электрон тәмәке, вейплардагы сыекчада исә күптөрле ис һәм тәм керткечләр кулланыла. Бөтендөнья сәламәтлек саклау оешмасыннан алынган саннарга ышансаң, электрон тәмәкедә 15 меңләп төрдәге тәм керткеч кулланыла.

– Алар иң беренче чиратта кешенең үпкәсенә бәрә. Күп кенә пациентлар электрон тәмәкене беренче тапкыр тартып караганда ук үпкәләрнең сафтан чыгуы турында сөйли. Бермәлгә алар бөтенләй сулыш алмый башлаган. Хроник үпкә авырулары булган, бронхиаль астмадан интеккән кешеләр өчен вейп, электрон тәмәке тарту аеруча куркыныч. Аларны тартканда кан тамырлары, югары сулыш юллары кысыла. Шул мизгелдә янында ярдәм итәр кешесе булмаса, кеше үлеп тә китәргә мөмкин, – ди Татарстанның баш токсикологы.

Зиһенне тарката

Вейплар бәйлелек китереп чыгарамы? Электрон тәмәке белән мавыккан үсмерне киләчәктә нәрсә көтә?

Шушы сораулар белән психотерапевт, психиатр-нарколог Марс САРЫга мөрәҗәгать иттек.

:: Электрон тәмәке, вейплар иң беренче чиратта нәрсәсе белән куркыныч?

– Электрон тәмәке гадәти тәмәкегә караганда күпкә зыянсызрак дигән фикер яши. Ләкин бу – ялгыш фикер. Электрон тәмәке, вейпларның зыяны рәсми рәвештә расланган. Аларда кулланылган аэрозоль, гадәти тәмәке кебек үк, үпкәләрдә кыска вакытлы ялкынсыну хасил итә. Аларны тартканда чыккан никотинсыз сыекча парлары исә тагын да зыянлырак. Шушы электрон көпшәне көйрәткәндә организмга эләккән аэрозоль кисәкчекләре үпкәне ярсыта, шул рәвешле кешедә астма башланырга мөмкин. Шушы ук аэрозоль тәэсирендә стафилококк бактерияләре тагын да ныгый, көчәя. Аларны хәтта антибиотиклар ярдәмендә дә җиңеп булмый башлый. Электрон тәмәке иммунитетны какшата, шул рәвешле организм төрле инфекция, вирусларга, шул ук коронавируска каршы тора алмый башлый. Электрон тәмәке, гади тәмәке кебек үк, аны тартучыга гына түгел, янәшәдәгеләргә дә зыян сала.

:: Сезгә электрон тәмәкене ташларга ярдәм итүне сорап мөрәҗәгать итүчеләр күпме?

– Әйе, соңгы арада андыйлар саны артты. Алар вейп, электрон тәмәкегә бәйлелектән арындыруны сорый. Аэрозольдән тыш составында никотин да булганлыктан, алар да бәйлелек китереп чыгара.

:: Бу бәйлелектән ничек котылырга соң?

– Составында никотин булган вейп, электрон тәмәке физик һәм психологик бәйлелек тудыра. Аларны никотинлы тәмәке тарткан кешегә ярдәм иткән кебек дәвалыйбыз. Никотинсыз вейплар организмның билгеле бер өлешләренә зыян сала, психологик бәйлелек китереп чыгара. Соңгы арада бу максатта дәвалаучы вейплар да кулланыла башлады. Аларның составында каннабидиол мае, төрле үсемлек майлары, биологик актив матдәләр бар. Алар бар да төрле бәйлелектән, шул исәптән никотинга тартылудан да котылырга ярдәм итә. Әмма мондый төр дәвалаучы вейпларны табиб кушуы буенча гына кулланырга рөхсәт ителә.

:: Электрон тәмәке яман шеш китереп чыгара аламы?

– Әйткәнемчә, электрон тәмәке, вейплар аркасында сулыш юллары ялкынсына. Яман шеш исә нәкъ менә шушы ялкынсынудан башлана. Шуңа күрә электрон тәмәке яман шешкә дә сәбәпче була ала.

:: Баласының электрон тәмәке тартуын сизгән ата-ана ни эшләргә тиеш?

– Иң элек баланың, дөрестән дә, вейплар белән мавыгамы-юкмы икәнлеген ачыкларга кирәк. Аның белән хискә бирелмичә, хәвефләнмичә, тыныч кына утырып сөйләшү зарур. Баланың электрон тәмәке белән кайчан, нинди шартларда, ни өчен «дуслашу»ын ачыкларга тырышыгыз. Берочтан аңа электрон тәмәке, вейпларның организмга нинди зур зыян салуын да аңлатыгыз. Сөремле көпшә көйрәтү белән мавыккан баланың еш кына гаиләсендә дә шундый ук начар гадәтле кешеләр була. Шуңа күрә балага теге яки бу начар гадәтнең зыяны турында нотык тотар алдыннан бу гадәтләрнең иң элек үзегездә, гаиләгездә булмавы шарт.

:: Бүген шул ук вейп, электрон тәмәке тарткан кешене киләчәктә нәрсә көтә?

– Яшүсмерләр, нигездә, электрон тәмәке, вейпларның тышкы кыяфәтенә, артык зур булмавына кызыга. Җыйнак булгач, гадәти тәмәке кебек төтен чыгармагач, аларны яшерү дә җиңел. Бу афәтнең популярлашуы иң беренче чиратта шуңа бәйле. Электрон тәмәке аэрозоле составындагы никотин кан тамырларын кыса. Җитлегеп бетмәгән яшүсмер организмы өчен бик зур сынау бу. Кан тамырлары кысылу аркасында балада йөрәк өянәге булырга мөмкин. Электрон тәмәкедә бер кап тәмәкедәге кадәр никотин булуын исәпкә алсаң, моңа аптырарлык түгел, билгеле. Аннары шунысы да бар: кешенең баш мие 25 яшенә генә тулысынча җитлегеп бетә. Шуңа кадәр ул никотин йогынтысына аеруча бирешүчән була. Электрон тәмәке, вейплар белән мавыккан яшүсмер баш миенең префронталь өлешендә киләчәктә җитди үзгәрешләр башланачак. Баш миенең әлеге өлеше кешенең фикерләү сәләте, зиһен, карарлар кабул итү өчен җавап бирә. Димәк, вейп, электрон тәмәке белән мавыккан үсмерне киләчәктә әнә шундый авырлыклар көтә.

Динә ГЫЙЛАҖИЕВА

ҮСМЕРНЕҢ ВЕЙП ТАРТУЫН НИЧЕК АЧЫКЛАРГА?

1 **Сәер ис.** Вейп тартканнан соң баланың авызыннан еш кына ниндидер баллы әйбер исе килә. Ул, сагыз чәйнәдем, шуныкы, дип хәйләләргә мөмкин. Шуңа күрә бу очракта баланың күзләренә игътибар итәргә кирәк. Электрон тәмәке тартканнан соң бер-ике сәгать эчендә, гадәттә, күз карасы зурая.

2 **Киемдәге май таплары.** Электрон тәмәкедә кулланылучы сыекча майлы, ябышкак була. Аны тулыландырганда бу сыекча киемгә дә тамарга мөмкин. Шуңа күрә бала киемендәге сәер исле майлы таплар шик уятырга тиеш.

3 **Даими рәвештә аккумуляторны зарядкага кую.** Электрон тәмәкеләрне телефон кебек үк гел токка тыгып, тулыландырып торырга кирәк. Шуңа күрә йортыгызда ят зарядка чыбыклары пәйда булса да игътибарлы булырга кирәк.

4 **Яңа сүзләр.** Вейп, электрон тәмәке тартучы үсмер сөйләмендә еш кына «электронка», «жижка», «заправка», «расходник» кебек сүзләр куллана.

5 **Акча сорау.** Үсмер вак-төяк чыгымнар өчен әледән-әле акча сорый башласа да, шикләнергә җирлек бар.

ЛӘЛӘ МИҢНУЛЛИНА:

«ТИНЧУРИН ТЕАТРЫНЫҢ ДА ЯШӘРГӘ ХАКЫ БАР»

Тинчурин театрының иң сөйкемле һәм иң тыйнак артисты ул. Сәхнәдә нинди генә образлар тудырмый, тамашачыны елата да, көлдерә дә. Аның башкаруында күп кенә җырлар халыкка таныла. Заманында хәтта Әлфия Авзалова да аннан җыр сорап ала. Татарстанның халык артисты Ләлә МИҢНУЛЛИНА белән әнә шул вакытларны искә төшердек, театрның киләчәге турында уйландык.

:: Ләлә апа, эштән бәхет булды дип әйтә аласызмы?

– Эштән бәхетем бар, шөкер. Берсеннән-берсе матур, күңел биреп, ләззәт алып уйный торган рольләр булды. Мине режиссер Равил абый Тумашев күреп алды. Диплом спектаклен карагач та, бу студентны үземә алыр идем, дип әйткән булган икән. Шулай итеп, әле кичә генә диплом алган кыз бала, Казан Кремленең Спас манарасында урнашкан күчмә театрга килеп кердем. Аның бер өлешендә төзүчеләр, икенче өлешендә без эшләдек. Күчмә театрның нигезен тәшкил иткән данлыклы артистлар Люция апа белән Фердинанд абый Фарсиннар, Сания апа Исмәгыйлева, Назлыгөл апа Латыйпова, Ренат абый Мифтахов, Зимфира апа Досаева, Марсель Җаббаров, Наил абый Шәйхетдинов, Ислламия апа Мәхмүтова мине бик җылы каршы алдылар. Шулкадәр талантлы труппага килеп эләктем мин, ничек бәхет булды димисең?.. Алар тормыш тәҗрибәсе дә, сәхнә тәҗрибәсе дә бирделәр.

:: Хатын-кыз өчен бәхет эштәме, гаиләдәме?

– Гадәттә кешегә түгәрәк бәхет телиләр, ләкин аны бик сирәк кешеләр генә кичерә. Мин исә үземне шәхси тормышта бәхетсез дип әйтә алмыйм, әмма ирдән уңдым дип тә әйтеп булмый. Ни кызганыч, үз парымны таба алмадым. Аның каравы бер дигән кыз үстердем. Хәзер онык сөю шатлыкларын татыйм. Мөгаен, табигать кануныдыр ул, бер җирдән китек булса, Ходай икенче яктан тигезли.

:: Театр язмышны катлауландырырга сәләтлеме?

– Театрга бирелеп, аны тормышыңда беренче урынга куясың икән, әлбәттә, ул шәхси тормышта бик күп нәрсәләргә киртә булып тора. Минем тормышымда шулай булды.

:: Гадәттә интервьюларда, кечкенәдән артист булырга хыялландым, сәхнәдә үстем, дип сөйлиләр. Ә сез?

– Безнең нәселдә, гомумән, артистлар юк, шуңа күрә кечкенәдән хыялландым, сәхнәдә үстем, дип әйтә алмыйм. Әмма гаиләбездә театрны ярату шулкадәр көчле иде. Әтием дә, әнием дә – театр сәнгатенә мөкиббән кешеләр. Атна саен булмаса да, айга ике-өч тапкыр театрга баралар иде. Камал театрына бару нindидер бәйрәм кебек кабул ителде. «Искож», Вахитов клубларына күчмә театр килсә, аларның спектакльләрен калдырмаска тырыштык. Мөгаен, кечкенәдән күңелгә театрны ярату сеңгәндер. Шуңа гаиләдә театр училищесына укырга кергә теләвем дә табигый кабул ителде.

:: Хәким Сәлимҗанов, Марсель Сәлимҗанов, Асия Хәйруллина кебек олы шәхесләрдә укыгансыз. Алар булдырган традицияләр театрда сакланамы әле?

– Татар театрының үз тарихы, үз юлы бар. Ләкин бит тормыш бара, театр да бер урында гына таптана алмый. Залдагы тамашачы да үзгәрә, буыннар алмаша. Мин залны күзәтергә яратам, шулкадәр кызыксынып карыйлар, реакция бирәләр бит. Димәк, халыкның театрга ихтыяҗы зур, ул театрны ярата. Әнә шул кызыксынуны һәм яратуны сүрелдермәс өчен, театр эчендә эзләнү бара, лабораторияләр оештырыла, тәҗрибәләр ясала. Тәҗрибә бер яктан яхшы, икенче яктан куркыныч та ул. Әгәр куелган тәҗрибәң буш, фикерсез икән, ул театрга зыянга гына.

Безнең диплом спектаклен талантлы режиссер Марсель Сәлимҗанов куйды. Аны нәкъ менә заманнан бер адым алда баручы дип әйтәбез бит инде. «Ташкыннар» спектаклен үтә заманча итеп, хәзерге заман киемнәрен кидертеп, пластика белән, яңа формалар кертеп куйган, дип уйлыйсыздыр инде. Юк шул, классик әсәргә хилафлык китермәде ул. Ничек бар, шулай куйды, шулкадәр уңышлы булды. Сагындыра шул чор. Беренчедән, яшьлек еллары, икенчедән, нинди олпатлар янәшәсендә эшләнелгән бит!

:: Беренче спектаклегезне хәтерлисезме?

– Бүгенгедәй истә. Мин килгәндә, театрның бер төркеме авариягә очраган иде. Шунда Һаҗәр апа Шәкүровага катырак эләккән, аны хастаханәгә салдылар. Аның урынына «Әтиең мин синең» (Ялунер әсәре, Зөлфәт тәрҗемәсе) дигән спектакльгә Айсылу роленә мине кертеп җибәрделәр. Беренче көнне үк Люция апа мине «ввод»ка әзерләргә дип көтеп тора иде инде. Аның кулы җиңел булды, бер-бер артлы рольләр китте. Беренче киңәше дә истә. «Балакаем, сәламәтлегеңне сакла», – диде. Күчмә театр аена 28әр көн юлда, клубларда спектакльләр куя. Аларның күбесе ягылмаган, салкын. Ә син яшь-җилкенчәкне уйныйсың. Андый рольне кәбестә кебек киенеп уйнап булмый бит инде, күлмәкчән чыгасың. Шуңа миннән бигрәк алар көенә иде. Без килгәндә, үзләренең бер авыртмаган җирләре юк иде инде аларның.

:: Театрда кичергән иң беренче шатлыгыгыз нәрсәгә бәйле?

– Мөгаен, театрның биналы булып, стационар режимда эшли башлаган көнендә кичерелгән шатлыктыр ул. Бу – 1988 ел, мин инде театрда 13 нче елымны эшлим. Дөрес, Сания апалар (Исмәгыйлева. – **Ред.**) белән чагыштырганда бу – бик аз вакыт, билгеле. Ни кызганыч, алар шул мизгелне күрә, шушы бинада эшләү бәхетенә ирешә алмадылар. Без исә башта ышанмый йөрдек. Үзеңнең гримеркаң булу, костюмерлар, чәчтарашларның сиңа хезмәт күрсәтүе башта хәтта гаҗәп тоелды. Боларның барысын да үзебез эшли, декорациясен дә үзебез ташып кора идек бит. Артистлар итеп сизә башладык үзебезне. Камал театрының данлыклы бинасы бит инде бу. Бер яктан, без үзебезнең бинага кире кайттык. Ни дисәң дә, күчмә театр академия театрының филиалы булып оеша. Ул чакта бит авыл халкын шәһәргә алып килеп булмый. Ни транспорты, ни юлы юк дигәндәй. Ләкин авылны мәдәниләштерү артистларның сәламәтлеге бәрабәренә барды.

Яңа бинада берсеннән-берсе матур спектакльләр туды. Мәсәлән, Рәшит Заһидуллин куелышындагы «Гайфи бабай, өйлән давай!» (**авт.** – Гөлшат Зәйнашева) егерме ел буе барды. Анда Зәкияне уйнадым. «Тол хатыннар көймәсе»ндә Әнисә ролен дә яратып башкардым.

:: Сәхнәдә иртә «картайдыгызмы»?

– Әби ролен беренче тапкыр 26 яшемдә уйнадым. Туфан Миңнуллин «Алай түгел, болай ул» дигән пьесасын сәхнәләштерде. Премьерага бер атна кала, репетицияләр барышында әби ролен уйнаучы артистыбыз кинәт кенә бик каты авырып китте. Туфан абый миңа карап-карап торды да: «Ләлә, болай булмый, премьера җитте, әйдә, Аллага тапшырып керешик», – ди. Шулай башланды ул. Аннан соң, минем холыкта рольләргә карата бернинди каршылык юк бит. Кемдер, бәлки, аны иртә картаю дип кабул итәдер, миңа исә ул – бары тик роль, үзеңне яңа яктан ачу. Нәрсә бирсәләр, шуңа риза булдым. Әмма рольләремнең берсе дә кирәкми дип әйтерлек булмады. Әйтик, «Кара йөзләр» спектаклендәге Галимә роленнән кем баш тартыр икән? Бик сирәк артистларга эләгә торган роль бит ул. Яисә Туфан Миңнуллинның «Кырларым, тугайларым» спектаклендәге

Блиц-сораштыру

– Артистка хас булган төп өч сыйфат?
– Матурлык. Чөнки сәхнә матурлыкны ярата. Талант. Тырышлык.
– Тамашачыга ни әйтер идегез?
– Театрга мәхәббәтегез сүрелмәсен!
– Театр ул – ...
– Минем өчен изге урын. Пакь булып калсын иде.

Мөслимәсе. Ул катлаулы да, четерекле дә, башкару өчен авыр да рольләрнең берсе булды. Бу минем өчен бик зур сынау иде.

:: Ләлә апа, сез – «Туй күлмәге» кебек популяр җырларны беренче башкаручы да бит әле. Әмма күпләр җырлавыгызны белми дә.

– Иң беренче мәртәбә «Кара йөзләр» спектаклендә җырладым. Бу спектакль өчен Сара Садыйкова махсус көйләр язган иде. Бик кызганыч, алар сакланмаган шул. Гариф Ахуновның «Хәзинә» әсәре буенча куелган «Кошның да үз оясы була» дигән спектакльдә Мөнәвәрә ролендә «Туй күлмәге» дигән җыр башкардым. Әлеге спектакльнең инсценировкасын Мансур Шиһапов, көйләрен Мәсгуть Имашев язган иде. Менә шул җыр заманында бик популяр булып китте. Әлфия апа Авзалова премьерага килгән иде, беренче пәрдә тәмамлануга, сәхнә артына кереп: «Ләлә, бу җырыңны беркемгә дә бирмисең, бу җырыңны мин җырлыйм», – ди. «Сез җырласагыз, бик сөенер идем, Әлфия апа», – дип җавап бирдем. Сүзендә торды, җырлады ул аны. «Күчмә театрда «Кошның да үз оясы була» дигән спектакль карадым. Анда Ләлә Миңнуллина шушы җырны җырлады. Мин аны сезгә тәкъдим итәм, әмма аның шикелле матур итеп җиткерә алмам инде, гафу итегез», – дип тәкъдим итте. Урыныма сеңдем генә шунда. Шуннан халыкка таралды инде ул. «Хуҗа Насретдин»да Зөбәрҗәтнең дә роле җырлы иде. Ул хәтле җырлы рольләр башкардым дип тә әйтә алмыйм. Үземне җырчы-артистка дип тә санамадым. Галиябану, Мәйсәрәләр булмадым. Диск чыгару турында да уйлап карамадым. Китап чыгарам, диск чыгарам дип әйтүчеләр булды булуын. Бәлки, башкарганнардыр ул эшне, мин белмим.

:: Театрга нинди яшьләр килә?

– Берсеннән-берсе сәләтле яшьләр килә. Телләре чиста, биергә дисәң, бииләр, җырларга дисәң, җырлыйлар, төрле уен коралларында уйныйлар. Аларга карыйм да, Тинчурин театрының да яшәргә хакы бар, дип куям. Без аның өчен бик күп нәрсәләрне корбан иттек.

:: Театрда тәҗрибәләр ясауны кабул итәсезме?

– Әйткәнемчә, халыкны кызыксындыру өчен тәҗрибәләр дә кирәк. Әмма аның да фикерле һәм мәгънәле булуы яхшы. Тинчурин театрында бара торган лаборатор спектакльләр бу яктан калыша. Мәгънә тапмагач, кабул итеп тә булмый. Бу – шәхси фикерем. Мин үзем тулы канлы, мәгънәле спектакльләр яратам. «Гөләндәм туташ хатирәсе» – моның бер мисалы. Репертуарның бизәге булырлык иде ул, әмма гомере озын булмады. «Сәйдәш. Йокысызлык» дигән спектакльне дә кабул итеп була. Ник дигәндә, Сәйдәшне искә алу, танылган композиторга якынаю өчен эшләнде ул.

:: Тинчурин театрының иң серле артистларының берсе сез. Күләгәдәрәк булырга тырышуыгызны әйтүем.

– Холык шундый, Гөлинә. Сәхнәдә эшләү рәхәт, әмма үзеңне күрсәтеп, үзең турында сөйләп йөрүдән дә кыен нәрсә юк.

Әңгәмәдәш – Гөлинә ГЫЙМАДОВА

НӘБИРӘ ГЫЙМАТДИНОВА

ҖИР ЙОТМАГАН

< Ахыры. Башы 15, 22, 29 июль саннарында

– Ата бандит Дамин! Эшләмичә генә баеды. «Йонлач куллылар» белән бер табактан ашагач, аңа тимиләр. Җылы утрауда кышлый, җәй, кайтып, акча җыя. Миңа ни, чукынмагае шунда, бетле этен генә чаптырмасын. Уф, кыздыра. Эссе, тирләтә. Бандит озакласа дим, этенә хана, эчәр суы парга әйләнеп, янып үләчәк. Шәт, тәпиен сузгандыр да. Сузсын, бетле!

Әйе, күршеләрне сайламыйлар. Борынгылар аларны хәтта Тәңре хакы белән тигезләп, бер бизмәндә үлчәгән. Хак дип, ireңне үтергән адәмне ничек хакларга кирәк?!

Минкия өстенә бастырып теләк теләгән, ишегалдындагы эт хәрәкәтсез ята иде. Мескен сусыз тилмереп үлгән! Койманың ярты сүәм ярыгыннан төтен төсле суырылып үтәрдәй булды Гөлсем. Хайван кызганыч иде.

– Акбай, – диде ул. Гаҗәп, беренче теленә килгән кушамат иде бу. – Сиңа Акбай дисәм ярыймы? Исәнме син?

Чак кына колагын селкеткән Акбай тавыш иясенә табан шуышмакчы иде, сыйраклары як-якка җәелде. Хатын суыткычтан шешәле су алып чыгып янә йөзе белән челтәрле коймага сыланды.

– Акбай, чылбырың озын бит, кил, су эчерәм!

Эт кымшанмады...

– И кыстатма сана, Акбай! Мә су, мә! Үлдеңме әллә?

Хатын урамга йөгерде. Җилкәсе белән этеп ачмакчы иде, капка бирешмәде. Соңгы чара ике уртадагы койма башыннан сикерү иде. Балачакта шомырт куагының иң очына үрмәләгән Гөлсем җиңел генә аска төште. Гадәттә эт халкы биләмәсенә рөхсәтсез-нисез кергән чит кешегә һич югы ырылдый, ә бу мәхлук өнсез-тынсыз иде.

– Акбай, эч. – Хатын капкачын борып шешәне аның авызына тидерде. – И җүләр апа, минем кулым юк дисеңме? Учымны чокырлатып су агызам алайса. – Эт кеше кебек уфырды. Хәле хәл иде. Шуңа яткан килеш кенә учтагы суны яларга кереште. – Сиңа зу-ур савыт куярмын, Акбай. Зу-ур савыт, мөлдерәмә су салып. Кушаматың ошыймы сиңа? Матур бит, әйеме?

...Чираттагы көнен бәргәләнеп-өзгәләнеп уздырды Гөлсем. Бәйләнчек уйлардан чигәсе чатный иде. Күршедә генә иренең җәллады... Никләр генә улына белгертте икән? Закон белән ди Илдар. Кәгазьдәге закон җәяү титаклаганда, дошманың яшен төсле суктырачак. Нишләргә? Бер генә юл: җәллад белән очраштырмаска!

Соңгы бөртек үләненә хәтле көйдергән эссе сүрелгән, кояш мичен сүндереп, кызыл күмерен офыкка таратып, йокларга җыенды. Тәрәзә пәрдәсен дулкынландырып саран гына җил исте. Суларга рәхәт иде. Акбай да аякланган, шылдыр-шылдыр чылбырын сөйрәп йөри. Тамагы ач иде мескеннең. Бүген койма аша «сәяхәт итүләр» арытты, иртәгә Ходай кушып, тавык сөякләре пешерер апаң. И сыйлар үзеңне, Акбай. Ә? Нәрсә дисең? Эчтән пыжык кына аваз кисәтте: «Саклан, дошманыңның эте ул!»

Капкада маңгайга маңгай бәрелештеләр. Күздән ут чәчрәде. Мөгаен, ачуы чүпрә төсле кабаргандыр, Минкиянең йөзе күктәге түгәрәк айдан әз генә кайтыш иде. Теленә дә җиз елан уралган, ахрысы. «Ысыс» дип ысылдаган күршесен ипләп кенә эскәмиягә утыртты Гөлсем.

– Нәрсә булды, Минкия апа? Халат төймәләрең дә каптырмагансың.

– Ыс... ыстырам! Син, Мансуровна, Дамин әшнәсе икән. Акланма түлке. Урамдагы камераны тикшерсәм, үл дә бет, син Дамин бандитның капкасына сөялгән идең! Этеңне агулый дип әләкләмәкче идеңме? Үтертәсеңме мине шушы бандиттан!

– Тилермә инде, Минкия апа. Нинди әшнә. Мин ул кешене бөтенләй белмим. – Белмәскә иде шул, белмәскә! – Тынычлап яшәгез, зинһар.

Каршы йортта әнчекләр чинашты.

– Ой, балаларым сугыша!

Солтанморат карт турында сакта, аңарда өзелгән хикәятен ялгап нокта төртү хәсрәте, тик хатынның кисмәге болай да маҗаралардан ташый, анда ярты кәлимә сыймас иде, ул җәлт кенә капкасын бикләде. Гафу, бабай, гафу.

Җәйге төн кыска, күзеңне йомдың исә, таң ата. Ләкин моның уңай ягы да бар: уй да кыска иде: «йортын алыштыра!» Гомер сөргән нигезеңнән җиңел генә купмас идең, ә монда ныклап тамыр җәймәгән. Бүгенге елгыр риэлторлар ярты сәгатьтә Җир шарының иң читенә күчерә. Коттедж Гөлсем исемендә, улын мәшәкатьлисе юк.

Көн исә иксез-чиксез чакрымнарга сузылгандай озын, ни хикмәт, аның белән бергә уйлар да озыная иде. Илдарга үзенең ниятен ничек аңлатыр икән? Тартма гына күчми ләбаса. Кышкы айларда ике катлы ызбаны җылыта-җылыта бөлгенлеккә төшәрмен дияргәме? Яисә күршеләрем әшәке дип алдашыргамы? Ни битең, ни йөзең белән аларны хурлыйсың ди? Тәүбә, тәүбә, моннан ары Минкияне «эт анасы» дип кимсетмәс, ә Солтанморат картның хикәятен чынга алыр. Коймасы белән йортында гына түгел, җанында ук терәлгән өченче күршесе турында: «Ялгыштым, адашлар гына икән, теге җәлладны әллә кайчан җир йоткан, улым», – дияргәме?

Баш каткан иде. Хатын тавык сөякләре кайнатты. Кара син, тәмам яңа исеменә иятәште! Кушаматы белән эндәшкәч, күңелле генә койрыгын болгый. Кач аңардан, хайван, кач! Икәүләшеп качыйк!

Ул койма башыннан гына сөякләр ташламакчы иде, этнең чылбыры таш ыргагына эләкте. Бәҗралар тартылып-тартылып муенын кыскан бугай, хайван гыж-гыж итте. Бүген ял, урамда Минкия «балалары»н уйната, Солтанморат карт та хәрәкәттә, алар ни әйтер икән дисәң – эт буылачак.

...Капка шарыйлап ачылды да соры машина борыны белән әз генә аркасына кадалмады. Гөлсем иелеп Акбайның башыннан сыйпый иде, йөрәге алынып торып басты. Җәллад! Дупыл исерек. Менә ул авызыннан сасы ис аңкытып үкерде:

– Син кем?! Бездә нишлисең?!

Күрәсең, хатынның нәфрәт тулы күзендә мәрхүм иренең шәүләсе чагыла иде, җәллад бер адым артка чигенде.

– Вот заразы! Йортымны шартлатмакчы! Чит биләмәгә рөхсәтсез-нисез кергән кешене мылтыктан гөпелдәтәләр. Ну без кул пычратмыйбыз, ярдәмчебез эшли моны. – Дамин этен чылбырдан ычкындырды. – Фас, Барон! Умыр, өз, чәйнә! Сиңа суд ясамыйлар, штрафын үзем түлим.

Гөлсем тораташ иде. «Эт талап үтергән...» Ярабби, нинди күрәчәк. Аны беркем дә коткармый.

Тавышка йөгерешкән Минкия белән Солтанморат карт капка баганасы артына посты. Беркем дә коткармый... Алай да карт аны яклап таягы белән һава «төйде»:

– Өстермә овчаркаңны, имансыз!

«Этнең койрыгын кем кисә – шул яхшы», – диләр. Хуҗасы күпме генә җәберләсә дә, хайван аның әмеренә буйсыначак иде.

– Фас, миңгерәү! Вот синең корбаның! – дип җәллад каешы белән Гөлсемгә селтәнгән иде, эт һау-һау өреп, хуҗасының күкрәгенә сикерде. Болай да аягында көчкә генә басып торган «дүртчитле гәүдә» тотрыгын югалтып, башы белән ташка барып төште. Чыкырт...

«Ашыгыч ярдәм» табибының ярдәме кирәкми иде инде. Тикшерүче егетнең дә эше җиңеләйде: «Фәлән Фәләнов исергәч егылган».

– Күңел өчен генә бездән сорамады, иеме, Гөлсем Мансуровна? – диде Минкия. – Әй, сакалбай, нишләп безгә тагылдың? Хатын-кызның серенә борын тыгып теге.

Йортлар артка этелгәндәй, урам киңәйгән иде. Бу хәлләрдән миңгерәүләнгән Гөлсем шунда гына абайлады: Минкия белән Солтанморат карт аны ике яктан култыклап баралар икән. Башы әйләнеп егылмасын дигәндәй, беләктән чытырдатып кысканнар. Саклыйлар... Алар да, күрше хакы – Тәңре хакы, диләр, ахрысы.

– Чәпчемә, Минкә, минем күршемә сүзем бар, – дип, карт Гөлсемне үзенә табан авыштырды. – Карчык, Сталин турында борчак шыттырма, ди. Шыттырмыйм, чын дөресе шул: мин армиядән кайтканда Коля дәдәй һаман погонлының шоферы иде. Кырыс заман, аңа машинасы белән йорт тирәсендә күренергә ярамый иде, ә ул тәртип бозган, туктаган ишегалдына. Юл уңае мине котламакчы икән. Куенында шешә:

– Юабыз, тутыр стаканнарга, – ди.

– Рәхмәт, эчмим, – мәйтәм.

– Йөрәк утсыз төтенли, – ди күрше. Кайгысы кайгы икән моның. – Атабызны мавзолейдан сөрделәр. Төнлә яшереп күмгәннәр. Халыктан! Синнән, миннән, ызначит. Әйдә аска, күзең акая хәзер, брат.

Күз акаерлык нәрсә дисеңме, кызым? Без инде алтын әйберләре тагарлык җегет. Җемелдек тимернең дефицит чагы, алтын йөзек, алтын алка турында сезнең ише кавем хыяллана гына. Бүген ул чат саен алтын кибете, кыз-катын чыршы кебек тага шуларны. Күрше машинаның утыргычы астында яшергән чүпрәк төргәкне чиште.

– Мундирдагы сәдәфләрнең берсе. Өстәгеләр бишесен дә үзара бүлешкән. Комсызлар! Мә тотып кара, брат, – дип ул сәдәфне учыма сонды.

– Ничә грамм иде? Авыр идеме? Совет алтыны – чын алтын! – Минкия әсәренде. – Их сине, мәми авыз, ал да кач идең шунда! Син байга мин кияүгә чыгар идем!

Солтанморат карт усал иде.

– Һи, өйләнгән, ди! Өчне озаттың әнә. Без якты дөньялардан туймадык әле, Минкә! Карале, Гөлсем кызым, шушы хәлләргә син ышанасыңмы?

Баягы мәхшәрдән тетрәнеп телдән язган хатын һушына килде.

– Ышанам, бабай. Хәтта күктән иңдерелгән җәзаларга да ышанам.

– Вәт рәхмәт, кызым. Итү әбиегез әкият тә әкият ди. Чәе суынгандыр, кайтыйм. Серләшегез, җан кисәкләр!

Баядан бирле эче кытыкланган Минкия пышылдап кына сорады:

– Әйт инде, әйт! Шарталакның йортында нишли идең, ә?

– Җил очыртып керткән иде, апа җаным.

– Әй, көлмәсәнә! Тәмугка олакты бандит! Чират – этенә. Безгә ничек тә аңардан котыласы иде, күршекәем. Ой, бетле балаларымны тузанда ауната. Үтерәм!

Ирекка тиенгән эт бизәкле-чәчәкле камзуллар «кигән» көчекләрне борыны белән тәгәрәтеп уйный иде, Гөлсем:

– Тимәгез аңа, яме, Марсовна, – диде. – Ул хәзер минеке, минем Акбаем...

КОТЛЫЙБЫЗ!

Татарстаныбызның мөхтәрәм шәхесе **Рәмис Хатыйп улы САФИУЛЛОВ**ка 8 августта 60 яшь тула.

Чүпрәле якларында туып-үскән Рәмиснең тормыш юлы һәркем өчен үрнәк, сокланырлык, мактаулы. Әти-әнисеннән күчкән тырышлык, белемгә, яңалыкка омтылу, кешелеклелек, тирә-юньдәгеләргә карата яхшы мөгамәлә кебек күркәм сыйфатлар аны гомер буе озата бара. Кайда нинди генә вазыйфада гына булса да, хезмәтен җиренә җиткереп, барлык нечкәлекләренә төшенеп башкара, аның өчен чишә алмый торган мәсьәләләр юк, андыйларны безнең халыкта «эш аты» диләр. Бу әйтем Рәмис Хатыйп улына бик төгәл килеп тора, якты, нурлы, сынмый-сыгылмый торган, вәгъдәсен җиренә җиткереп үтәүче шәхес ул. Хезмәте исә һәрвакыт җимешен мулдан бирә. Тәтештәге соңгы еллардагы үзгәрешләрне генә күрегез әле: 2014 елда район белән җитәкчелек дилбегәсен Рәмис Хатыйп улына тапшыргач, район көннән-көн чәчәк ата, хәзер инде Тәтеш – һәр өлкәдә дә республикада әйдәп баручылар исемлегендә, киләчәктә дә шулай булачак. Чөнки нигезе нык. Әлбәттә, җитәкче булу җиңелләрдән түгел, әмма син хезмәт кешесенә яхшы мөнәсәбәттә, аның тырышлыгын бәяли беләсең икән, бу инде – уңышка илтүче ышанычлы адым.

Без аның янәшә-тирәдәгеләргә, дусларына, фикердәшләренә мөнәсәбәтенә дә гомер буе сокланабыз, аннан үрнәк алабыз. Киләчәктә дә изге ниятләре гамәлгә ашып торсын, Аллаһы Тәгалә исәнлек-саулыктан, тигезлектән аермасын. Туган көнегез мөбарәк булсын!

Дуслары, фикердәшләре исеменнән,
Госман НИЗАМЕТДИНОВ

Әз-мәз мәзәк

* * *

Элек мин иң хәерче киемнәремне салым инспекциясенә киеп бара идем. Хәзер стоматологиягә.

* * *

– Исеңдә тот, улым, акыллы кеше һәрвакыт һәрнәрсәгә шикләнеп, ышанмыйчарак карарга тиеш. Бары тик шыр наданнар гына һәр нәрсәне бер шиксез, һичшиксез кабул итә.

– Син чыннан да шулай дип уйлыйсыңмы, әти?

– Һичшиксез!

Сканворд җаваплары

Горизонталь: айбагар, ура, Сарман, рок, карчык, Ленария, ару, альфа, велосипед, Дивана, им, Рим, Раяна, Әлмәт, гомер, Нина, әкә, ало, Ор, дуэт, си, Вивальди, Оутес, Егор, уй, Монасыйпов, ат, Америка, Ла, Мау, Нәбирә.

Вертикаль: бавырсак, ре, По, Ульянов, ни, Ира, Арсланов, Мансур, аракы, чүпрә, йомран, убырлы, ларь, Кадим, ромб, Ягуар, Мәһдиев, АИ, Арнольд, акбур, Яра, кефир, оста, навигатор, АМО, рун, мә, туй, Алексей, яу, Рәис.

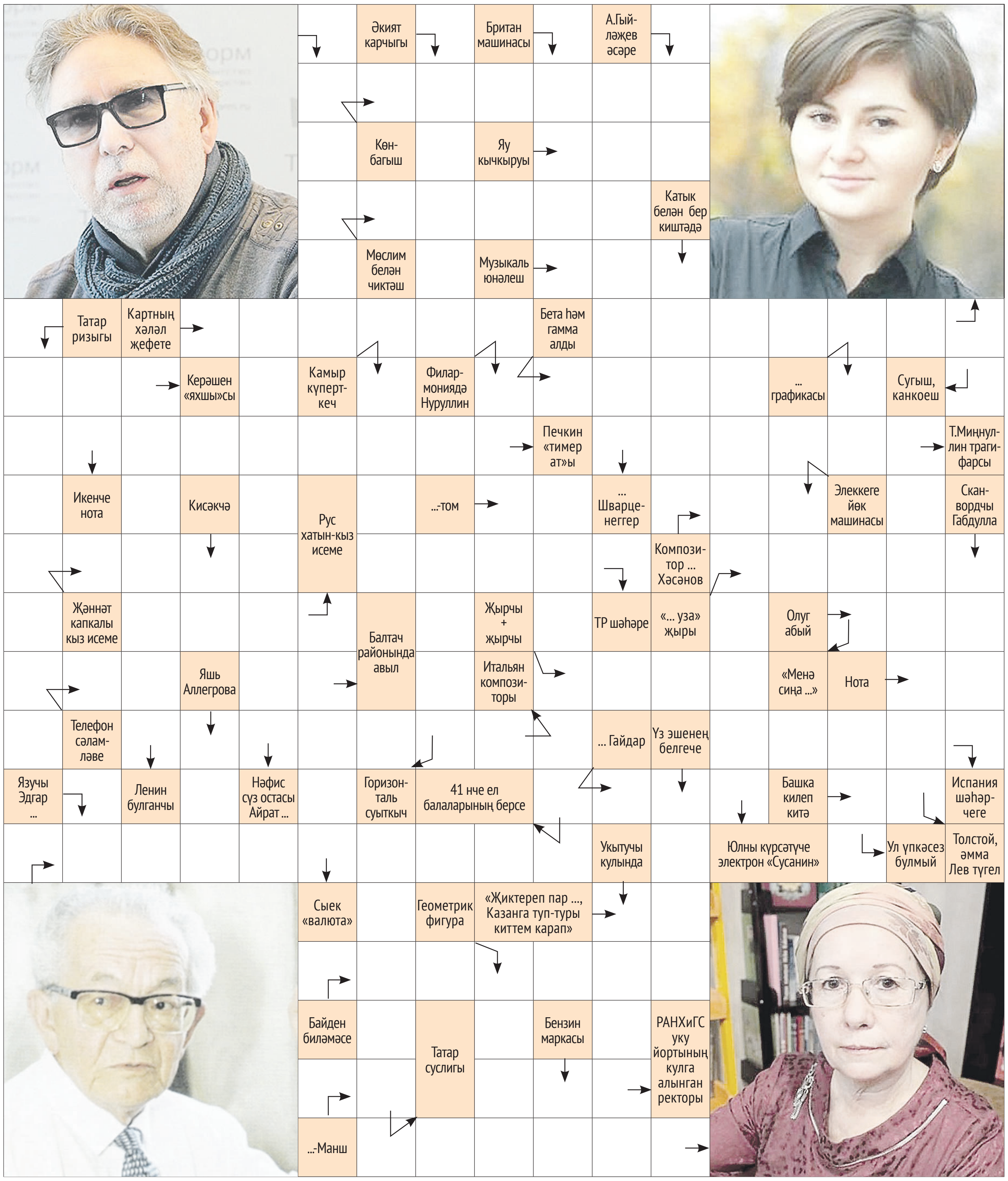
Әкият карчыгы
Британ машинасы
А.Гыйләҗев әсәре
Көнбагыш
Яу кычкыруы
Катык белән бер киштәдә
Мөслим белән чиктәш
Музыкаль юнәлеш
Татар ризыгы
Картның хәләл җефете
Бета һәм гамма алды
Керәшен «яхшы»сы
Камыр күперткеч
Филармониядә Нуруллин
... графикасы
Сугыш, канкоеш
Печкин «тимер ат»ы
Т.Миңнуллин трагифарсы
Икенче нота
Кисәкчә
Рус хатын-кыз исеме
...-том
... Шварценеггер
Элеккеге йөк машинасы
Сканвордчы Габдулла
Композитор ... Хәсәнов
Җәннәт капкалы кыз исеме
Балтач районында авыл
Җырчы + җырчы
ТР шәһәре
«... уза» җыры
Олуг абый
Яшь Аллегрова
Итальян композиторы
«Менә сиңа ...»
Нота
Телефон сәламләве
... Гайдар
Үз эшенең белгече
Язучы Эдгар ...
Ленин булганчы
Нәфис сүз остасы Айрат ...
Горизонталь суыткыч
41 нче ел балаларының берсе
Башка килеп китә
Испания шәһәрчеге
Укытучы кулында
Юлны күрсәтүче электрон «Сусанин»
Ул үпкәсез булмый
Толстой, әмма Лев түгел
Сыек «валюта»
Геометрик фигура
«Җиктереп пар ..., Казанга туп-туры киттем карап»
Байден биләмәсе
Татар суслигы
Бензин маркасы
РАНХиГС уку йортының кулга алынган ректоры
...-Манш

Беләсең килсә...

1 Язучы Шабаев 1913 елның 28 апрелендә Башкортстанның Кушнаренко районы Каратәкә авылында туган. Язучының исеме:
- а) Хәй;
- б) Фән;
- в) Мин.

2 «Идел буе каеннары» җырының көен Илһам Шакиров иҗат иткән. Ә сүзләрен:
- а) Әхмәт Гадел;
- б) Әхмәт Ерикәй;
- в) Әхмәт Фәйзи.

3 «Ирония судьбы, или С лёгким паром!» фильмының төп героеның фамилиясе нинди?
- а) Лукашин;
- б) Лукин;
- в) Мягков.

4 Рихард Зоргеның бабасы кемнең секретаре булып эшләгән?
- а) Карл Маркс;
- б) Фридрих Энгельс;
- в) Владимир Ленин.

Җаваплар: 1. в); 2. б); 3. а); 4. а).

Сәхифәне Данил СӘФӘРОВ әзерләде

Баш мөхәррир –
САБИРОВА Гөлнара Ильяс кызы

Газетаны оештыручылар:
ТАТАРСТАН ДӘҮЛӘТ СОВЕТЫ, МИНИСТРЛАР КАБИНЕТЫ, РЕДАКЦИЯНЕҢ ХЕЗМӘТ КОЛЛЕКТИВЫ

Газета Татарстан Республикасы Информация һәм матбугат министрлыгында 1995 елның 21 июнендә теркәлгән.

Теркәү таныклыгының номеры – 430.
Газета матбугат чараларының үзәк каталогына кертелгән.

Индекс П2435
Тираж – 15838 данә

Газетага сертификат бирелде
Заказ 312

РЕДАКЦИЯ ҺӘМ НӘШЕР АДРЕСЫ
420097, Казан, Академия ур., 2 й.
«Ватаным Татарстан» газетасы редакциясе.
www.vatantat.ru
info@vatantat.ru, vatantat@list.ru, vtreklama@mail.ru
89179270040

Индекс П2409 (гадәти сан – атнага дүрт тапкыр чыга)
П2448 (гадәти сан, пенсионерлар өчен)
П2449 (гадәти сан, оешмалар өчен)
П2435 (җомга саны)

ТЕЛЕФОННАР
222-09-70 – кабул итү бүлмәсе
222-09-67 – баш мөхәррирнең беренче урынбасары
222-09-73, 222-09-69, 222-09-65 – баш мөхәррир урынбасарлары
222-09-68 – авыл хуҗалыгы, фән һәм мәгариф
222-09-67 – дин, сәламәтлек
222-09-64 – әдәбият, сайт
222-09-66 – сәясәт, тәрҗемә, оператор, хатлар һәм социаль мәсьәләләр
222-09-65 – реклама бүлеге
222-09-72 – бухгалтерия
222-09-73 – компьютер үзәге
221-18-99 – газета килмәсә яки соңарып килсә

Оригинал макет **Jahat™** программалар пакеты ярдәмендә әзерләнде. Мәкалә авторларының фикерләре редакция фикере белән туры килмәскә мөмкин. Хатлар, кульъязмалар, рәсемнәр рецензияләнми һәм кире кайтарылмый.
R тамгасы куелган язмалар реклама буларак тәкъдим ителә.
N тамгасы куелган язмалар килешү нигезендә басыла.

Күчереп бастыру өчен редакциядән язмача рөхсәт алу шарт.
График буенча бу санга 20 сәгатьтә кул куелырга тиеш.
Кул куелды – 20 сәгатьтә.

Ваклап сату бәясе килешү буенча.

Газета «ТАТМЕДИА» АҖ филиалы «Идел-Пресс» полиграфия-нәшрият комплексында басылып чыкты **(420066, Казан шәһәре, Декабристлар ур., 2й.).**

16+